

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมา
จากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์
กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์
ของ
กานต์รวี จิระโกคิน

17 AUG 2005

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง
มิถุนายน 2547

สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมา
จากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์
กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
กานต์รวี จิระโกดิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง
มิถุนายน 2547

กานต์รวี จิระโกภิน. (2547). การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาเมือง). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.สังคีต
พิริยะรังสรรค์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการการท่องเที่ยวของ
ชุมชนถนนพระอาทิตย์ อีกทั้งศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอัน
เนื่องมาจากการท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์ รวมถึงทำการสำรวจความคิดเห็นของ
สมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว

วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไปยังผู้ให้
ข้อมูลสมาชิกชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่อแจ้ และผู้ประกอบการในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์
รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 18 ราย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย เก็บ
ข้อมูลจากทุกหลังคาเรือน และส่งแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนตรอก
เขียนนิวาสน์ ตรอกไก่อแจ้ รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 114 ครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 ราย ทั้งนี้เพื่อ
สำรวจความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ นอกจากนั้นยังทำการสำรวจความ
คิดเห็นของ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทำการเก็บแบบสอบถามทั้ง
สิ้นเป็นจำนวน 158 ราย ทั้งนี้เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อถนนพระอาทิตย์
เครื่องมือ ในการวิเคราะห์ได้แก่ตารางประกอบด้วยการบรรยาย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในบางประเด็นเช่น ในด้าน
เศรษฐกิจ พบว่าการท่องเที่ยวมีผลต่อมูลค่าสินทรัพย์ เช่นราคาเช่าอาคารด้านหน้าถนน
พระอาทิตย์มีระดับสูงขึ้น นอกจากนี้ในด้านอาชีพพบว่า คนดั้งเดิมในชุมชนร้อยละยี่สิบมีอาชีพ
เสริมจากการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ หรือ พนักงานบริษัทซึ่งไม่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยว ที่สำคัญกลุ่ม
ผู้ประกอบการ ที่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนจากภายนอกที่ย้ายเข้ามาในพื้นที่
ถนนพระอาทิตย์ คนกลุ่มนี้ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านการร่วม
งานประเพณี แต่มิได้มีความสัมพันธ์ทางสังคมใกล้ชิดกับสมาชิกดั้งเดิมในพื้นที่แต่อย่างใด และ
ที่สำคัญปัจจุบันคนดั้งเดิมในชุมชนเหลือเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น เนื่องจากปัจจัยในการดำเนิน
ชีวิตในสังคมเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมด้วย

ส่วนการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม พบว่าการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดผู้ประกอบการต่างถิ่น ต่อการเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชน เกิดธุรกิจบ้านเช่าเพื่อรองรับแรงงานย้ายถิ่น และก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน ที่สำคัญที่สุดคือความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งแตกต่างจากชุมชนเมืองทั่วไปเป็นความสัมพันธ์ที่พบได้ในชุมชนชนบท

ส่วนด้านวัฒนธรรมนั้นพบว่า ชุมชนมีประเพณีงานทำบุญวันปีใหม่ร่วมกันมาเป็นเวลาหลายสิบปี เป็นกิจกรรมทางด้านประเพณีที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน อีกทั้งการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการรื้อฟื้นประเพณีสงกรานต์ และการตักบาตรเชิงวัฒนธรรม ระหว่างประชาคมบางลำพูและชุมชน ทั้งนี้เป็นการสร้างคุณค่าภายในสังคมชุมชนอีกด้วย

นอกจากนั้นการสำรวจความคิดเห็น ของสมาชิกในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ตรอกไก่แจ้ ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมทั้งเห็นควรให้มีการจัดงานถนนคนเดินอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าว มีประโยชน์ต่อชุมชน และผู้ตอบแบบสอบถามภูมิใจในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง

**ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL CHANGES RESULTING FROM TOURISM
A CASE OF PRA ARTHIT AREA, BANGKOK**

AN ABSTRACT

BY

KANRAVEE JIRAPHOKIN

**Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Arts (Urban Research and Development)**

At RAJABHAT INSTITUTE CHANDRAKASEM

June 2004

Kanravee Jiraphokin. (2004). Economic, Social and Cultural Changes Resulting from Tourism a case of Pra Arthit Area, Bangkok. Master Thesis, M.A. (Urban Research and Development). Bangkok: Graduate School, RajabhatInstitute Chandrakasem. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr.Sungsidh Piriyarangsan, Asst. Prof. Prajad Kaidnoi.

This research was undertaken to present the history and tourism development of Pra Arthit community as well as to reveal the impacts of tourism to the transformations of economy, social and culture. In addition, the opinion of area residents and foreign tourists upon the tourism are also major results.

The finding had been conducted by both qualitative and quantitative researches. Qualitative data had been collected by in-dept interviews and participant observation methods applied to not only the area resident but also the business owner in the area, total 18 cases were surveyed. Quantitative data was sourced from both 114 household populations for the purpose of surveying area resident's opinion to the tourism and 158 foreign tourists for the purpose of surveying their opinion to Pra Arthit area. Descriptive techniques; percentage, average and standard deviations were applied.

The analysis results revealed that the tourism is meaningful to the transformations of economy, social and culture of the survey community. Economy-wise, land value is appreciated upon the development of tourism. In addition, twenty percent of resident have revenue increased whereas the left have worked the unrelated tourism career. Most of related-tourism businesses are initially established by the outsider who are trying to close to the existing forty percent original residents through participating in local ceremonies, however the relationship has not actually closed. Social-wise, development of tourism attracted the external investors into the area. Tenant housing business has been established whereas the environment has been deteriorated. Culture-wise, the traditional ceremonies have been recovered and retrained; for example, the New Year festival, Songkran and other cultural ceremonies, and so on. The relationship among people is thus stretched.

Most of all, the survey finding revealed that most of the respondents from Kien-Ni-Wad and Kai-jae area have proud in their famous communities and agreed to promote the tourism as well as to develop the regular walking street because the expected benefit will eventually return to the communities.

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมา
จากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์
กรุงเทพมหานคร

กานต์รวี จิระโกดิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง
มิถุนายน 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของสถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ISBN 974-554-257-1

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมา
จากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์
กรุงเทพมหานคร

ของ

กานต์รวี จิระโกคิน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง
ของสถาบันราชภัฏจันทรเกษม

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พูลสุข กิจรัตน์ภร)
วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สังคิด พิริยะรังสรรค์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมาลี ไชยศุภรากล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเพชร เลิศพิเชฐ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่ม
(ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.สังคิด พิริยะรังสรรค์ ที่กรุณารับเป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา และชาวบ้านในชุมชนตรอกไก่แจ้ ตรอกเขียนนิवासน์ อีกทั้งเจ้าของธุรกิจในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาในการสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณ ดร.นภาพร สิงห์หัต ที่ให้คำแนะนำด้านสถิติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี ไชยศุภรากุล ที่ให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน อีกทั้งขอขอบคุณพี่เหม้ม ลุกน้ำ สายฝน และเพื่อนทุกท่านในสาขาวิจัยที่เป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และที่สำคัญที่สุดคือความรัก ความห่วงใยจากคุณพ่อ คุณแม่ และน้องสาว ตลอดจนคุณธีรนนท์ นิลนวัฒน์ ที่ให้กำลังใจ ปลอบใจยามท้อถอย จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือแม้เพียงน้อยในงานชิ้นนี้ คุณประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ขอมอบแด่ คณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัย

กานต์รวี จิระโกคิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฏ
สารบัญแผนที่.....	จ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายในการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
ความหมายของชุมชนเมือง.....	6
ความหมายของการท่องเที่ยว.....	7
ความหมายของนักท่องเที่ยว.....	8
ความสำคัญของการท่องเที่ยว.....	9
ผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....	10
นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.....	13
ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	14
ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	17
ทฤษฎีความทันสมัย.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
4.1	ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ แยกตามเพศ อายุ ภูมิลำเนา อาชีพ และรายได้.....	58
4.2	จำนวนค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นในด้านธุรกิจ ท่องเที่ยวของตัวอย่างในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้.....	60
4.3	คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามทวีป อายุ และอาชีพ.....	62
4.4	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามเหตุผลในการมาเที่ยว.....	64
4.5	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามระยะเวลาที่เข้ามาพักในถนนพระอาทิตย์.....	65
4.6	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามแหล่งที่ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์.....	65
4.7	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความคิดเห็น ว่าชอบอะไรมากที่สุดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์.....	66
4.8	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความคิดเห็นว่าไม่ชอบอะไรมากที่สุดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์.....	67
4.9	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความเป็นมิตรไมตรีของคนไทย.....	68
4.10	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้าน ความประทับใจในถนนพระอาทิตย์.....	69
4.11	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในการแนะนำถนนพระอาทิตย์.....	70
4.12	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในการประเมินค่าใช้จ่ายต่อวัน ในถนนพระอาทิตย์.....	71

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1. ป้อมพระสุเมรุ.....	85
2. ตึกเก่าอายุร้อยกว่าปี.....	85
3. ศาลกรมหลวงจักรเจษฎา (ศาลนอก).....	86
4. ศาลกรมหลวงจักรเจษฎา (ศาลใน).....	86
5. ตึก 18 ห้อง อายุร้อยกว่าปี.....	87
6. อาคารครุสภา ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์.....	87
7. ตรอกเขียนนิवासน์.....	88
8. ภายในตรอกเขียนนิवासน์ เฟิงร้านข้าวแกงป่าปทุม.....	88
9. งานดักบาตรวัฒนธรรม ในสวนสันติชัยปราการ ประจำเดือน.....	89
10. ชาวบ้านถวายภัตตาหารเพล.....	89
11. พิธีทำบุญเลี้ยงพระในวันขึ้นปีใหม่ 1 มกราคม ในตรอกไก่อแจ้.....	90
12. ชาวบ้านร่วมกันถวายภัตตาหารเพล.....	90
13. งานเลี้ยงส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ มีการจับฉลากในตรอกไก่อแจ้.....	91
14. บริเวณจัดงานในตรอกไก่อแจ้ สำหรับเด็ก ๆ	91
15. งานเลี้ยงในตรอกเขียนนิवासน์ สัศจรรย์ระหว่างผู้ใหญ่.....	92
16. บรรยากาศยามค่ำ ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์.....	92
17. ร้านขายอาหารยามค่ำ หน้าถนนพระอาทิตย์.....	93
18. ต้นลำพู 2 ต้นสุดท้าย ในสวนสันติชัยปราการ.....	93
19. บ้านประตูไม้พับแบบเก่า.....	94
20. เกสเฮาส์ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ (ตรอกไก่อแจ้).....	94

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
1. แผนที่วงเจ้านายฝ่ายวังหลังและวังหน้าที่ตั้งอยู่ในย่านบางลำพู.....	35
2. แผนที่ถนนพระอาทิตย์.....	42
3. แผนที่บางลำพู.....	36
4. แผนที่แสดงตำแหน่งที่พักอาศัยเจ้านายชั้นต่าง ๆ และชุมชนราษฎรในบางลำพู.....	115
5. แผนที่แสดงแหล่งชุมชน คลอง และแนวกำแพง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	116

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทยอย่างมาก เพราะสามารถสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศทำให้เศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง และการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ทำให้ประชาชนในชุมชน พื้นที่ท่องเที่ยวมีความเจริญอีกทั้งยังก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในแหล่งท่องเที่ยว ถือเป็นกระจายงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2538 : 27)

เป็นเวลาเกือบ 20 ปี ที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เข้าประเทศสูงเป็นอันดับ 1 และจากภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอยส่งผลโดยรวมต่อเศรษฐกิจชาติทำให้หลาย ๆ ฝ่ายมองว่าต้องให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อใช้เป็นอุตสาหกรรมหลักในการแสวงหาเงินตราต่างประเทศกัวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้บรรเทาลงได้ (สิริรัตน์ ไกรวานิช และ ศัลยา อักษรมัต, 2542 : 40) ในปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาเที่ยว 8.65 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นเงินไทย 253,018 ล้านบาท เห็นได้ชัดว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย และความงดงามของทรัพยากรทางธรรมชาติ (รพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545 : 1) ทำให้ประเทศไทยมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวและได้รับการยอมรับจากทั่วโลก

หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดแผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจังโดยบรรจุลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) กระทั่งปัจจุบันอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบองค์รวม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีของไทยโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 : 2544)

เกาะรัตนโกสินทร์เป็นเขตศูนย์กลางเมืองหลวงเก่าที่มีสถานที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมโบราณของกรุงเทพมหานคร ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่างเข้ามาชื่นชมในศิลปสถาปัตยกรรมปราสาทราชวัง ตลอดจนวัดวาอารามที่มีความสวยงามโดดเด่น แสดงถึงเอกลักษณ์ ความเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายของขนบธรรมเนียม ประเพณีและ

วิถีชีวิตของคนในชุมชนไทยโบราณผสมผสานกับวัฒนธรรมยุคใหม่อย่างน่าสนใจ (คู่มือท่องเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์ ฉบับที่ 3, 2545 :1) เป็นอีกแง่มุมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เข้ามาพำนักในย่านบางลำพู ประชาชน เจ้าของพื้นที่ปรับตัวเข้าสู่ระบบทุนนิยม และถือเป็นการโฉมหน้าเมืองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ เกิดที่พักราคาประหยัด เกสเฮาส์มากจนแผ่ขยายไปในบริเวณรอบ ๆ ไม่เว้นกระทั่งถนนพระอาทิตย์ที่เคยเป็นพื้นที่วังเจ้า ปัจจุบันเป็นสถานที่ราชการ สอดแทรกด้วยสถานบันเทิงในยามค่ำและที่พักเกสเฮาส์รวมอยู่กับชุมชนเก่า

จุดเริ่มต้นของกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่บางลำพูอาจเกิดขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2505 บางลำพูเกิดโรงแรมเวียงใต้ ที่หรูหราและมีราคาสูงในขณะนั้น หลังจากนั้นเริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้น ถนนข้าวสารเริ่มมีนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่ตอนกลางของยุค 1970 นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม identity หรือกลุ่มฮิปปีผมยาว (พิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 40)

จากจุดเริ่มต้นการท่องเที่ยวในถนนข้าวสารทำให้ประชาชน ปรับเปลี่ยนบ้านพักของตนเป็นที่พักรวม ให้กับ นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ได้แปรเปลี่ยนจากการมองว่าบ้านเป็นที่พักอาศัยซึ่งมีนิยามในความหมายของครอบครัว กลายเป็นที่พักแรมให้กับนักท่องเที่ยว เป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ (พิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 11) และขยายตัวไปในบริเวณรอบ ๆ

ประมาณปี พ.ศ. 2532 เกิดเกสเฮาส์แห่งแรกบนถนนพระอาทิตย์ เพราะความต้องการและปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันถนนข้าวสาร ด้านหลังตรอกวัดชนะสงครามเต็มไปด้วยเกสเฮาส์ ที่พัก ร้านอาหาร ผับ บาร์ การขยายตัวเชิงเศรษฐกิจนี้เติบโตจนเต็มพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ การเติบโตที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนเก่า ที่มีลักษณะแตกต่างหลากหลายเพราะชุมชนที่อยู่อาศัยในบางลำพูนั้นมีมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ และมีหลายเชื้อชาติ ไทย จีน มอญ มลายู ฯ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง “เพื่อนบ้าน” ที่สนิทสนมแบบเครือญาติ เมื่อการเปลี่ยนแปลงเมือง การขยายตัวแบบใหม่ ป้อมปราการที่เคยเป็นเขตของเมืองถูกทำลาย มีการตัดถนนแบ่งเขตการปกครองแบบใหม่ ชุมชนเดิมถูกบีบพื้นที่มีขนาดเล็กลง Askew เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “enclosure” หรือ “การปิดล้อมทางวัฒนธรรม” ส่งผลต่อการเกิดกิจกรรมที่หลากหลายของคนในพื้นที่ (อ้างถึงในพิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 6)

ปัจจุบันถนนพระอาทิตย์เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ช่วงสถานบริการ และสถานบันเทิงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ อาศัยประวัติศาสตร์ของถนนสายนี้เป็นจุดขาย อีกทั้งรูปแบบการตกแต่งร้านอาหาร ผับ บาร์ที่มีศิลปะ ทำให้เป็นที่พักผ่อนของคนทำงานระดับกลางหลังเลิกงาน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ใช้จุดนี้เป็นจุดศูนย์กลางในการเดินทางทัวร์วัด ทัวร์วังรอบเกาะรัตนโกสินทร์

การท่องเที่ยวส่งผลในด้านดีคือทำให้เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจชาติเข้มแข็ง แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวอาจส่งผลในด้านลบต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรมที่อาจเปลี่ยนแปลง

เนื่องจากการรับวัฒนธรรมจากนักท่องเที่ยว และความพยายามในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นการค้า เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยละเลยความเป็นตัวตนดั้งเดิม อาจทำให้วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมเสื่อมถอยหรือด้อยค่ากระทั่งสูญหายไป (รพีพรรณ ท่องห่อ และคณะ, 2545 : 1) เช่น ถนนพัฒนาพงษ์ เป็นย่านการค้าการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างประเทศรู้จักเป็นอย่างดี สร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทย สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่ขณะเดียวกันก็สร้างภาพลักษณ์ด้านลบต่อประเทศไทยให้มีชื่อเสียงด้านการค้าบริการทางเพศ เป็นต้น

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่อชุมชน ในระหว่าง ปี พ.ศ.2525 - 2545 อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว เพื่อเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ รวมถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ชุมชน การปรับตัว และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับตนเองในพื้นที่นี้มากยิ่งขึ้น

1.2 ความมุ่งหมายในการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา และพัฒนาการการท่องเที่ยวของพื้นที่ถนนพระอาทิตย์
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนถนนพระอาทิตย์ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
- 1.2.3 เพื่อสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์พื้นที่ พัฒนาการในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ การเกิดขึ้นของกระแสการท่องเที่ยว การปรับตัวของประชาชนในชุมชนต่อการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ไก่แจ้ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ไก่แจ้ และการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือประชากรจำนวน 114 คน ที่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์ ก่อนวันที่ 1 มกราคม 2544 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่พำนักในถนนพระอาทิตย์ในวันเก็บข้อมูลจำนวน 158 คน โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลของชุมชน ตรอกเขียนนิวาสน์ ไก่แจ้ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าสถิติร้อยละ (Frequency)

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 ธุรกิจการท่องเที่ยว หมายถึง อาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พัก เกสเฮาส์ ร้านอาหารเครื่องดื่ม ร้านเสื้อผ้าร้านเสริมสวย ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

1.4.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่ออาชีพ รายได้ การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของประชากรในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

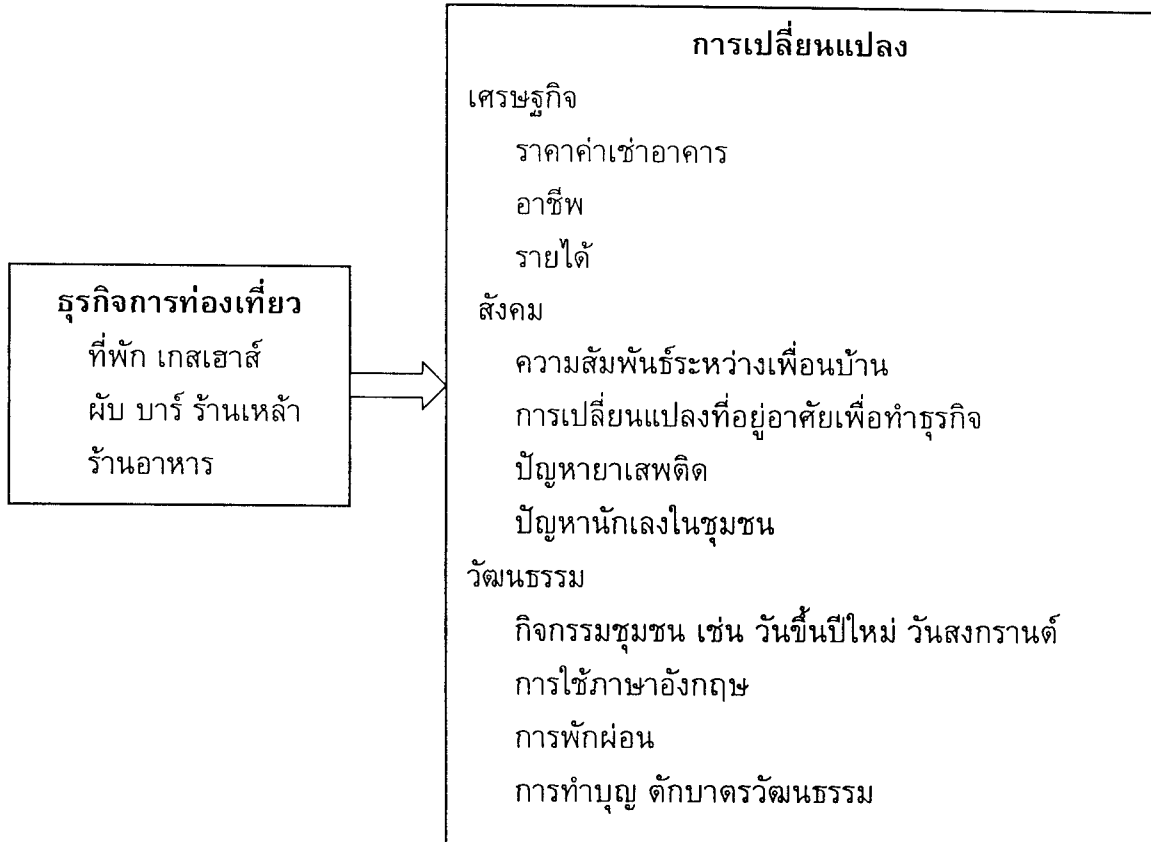
1.4.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับชุมชนละแวกบ้าน ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้

1.4.4 การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อวัฒนธรรม งานประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

1.4.5 ถนนพระอาทิตย์ หมายถึง พื้นที่บนถนนพระอาทิตย์ ตั้งแต่บริเวณท่าช้างวังหน้าติดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ถึงป้อมพระสุเมรุ (ดูแผนที่ภาคผนวก)

1.4.6 ชุมชน หมายถึง ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา
 - 2.2.1 ความหมายของ “ชุมชนเมือง”
 - 2.2.2 ความหมายของ “การท่องเที่ยว”
 - 2.2.3 ความหมายของ “นักท่องเที่ยว”
 - 2.2.4 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
 - 2.2.5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
 - 2.2.6 นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - 2.2.7 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
 - 2.2.8 ทฤษฎีความทันสมัย
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา

2.2.1 ความหมายของ “ชุมชนเมือง”

การศึกษาชุมชนถนนพระอาทิตย์ ในบริบท (context) ของวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงชุมชน เพื่อความเข้าใจในการศึกษาอันดับแรกต้องเข้าใจความหมายของ “ชุมชนเมือง” เสียก่อน เนื่องจากสังคมเมืองมีโครงสร้างหน้าที่แตกต่างกับสังคมชนบทอย่างสิ้นเชิง

Hillery (อ้างถึงในดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2544 : 25 - 29) ให้ความหมาย “ชุมชน” หมายถึงสถานที่ที่คนตั้งรกราก สร้างบ้านเรือน ประกอบอาชีพ ดำเนินชีวิต ด้านสังคมวิทยาชุมชนประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย คือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม และความผูกพัน ร่วมกัน “ชุมชนเมือง” มีความแตกต่างจาก “ชุมชนชนบท” ในด้านอาชีพที่หลากหลาย การแบ่งงานกันทำ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมเมือง ความไม่เป็นกันเอง มีความเป็นส่วนตัวสูง ที่สำคัญให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าในชุมชนชนบท

สุวัฒนา ธาดานิติ กล่าวว่า “เมือง” คือ บริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกัน อย่างหนาแน่น และประชากรส่วนใหญ่มิได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรม มีความหลากหลาย และแตกต่างกับชนบท คล้ายกับศรีศักร วัลลิโภดม ที่เห็นว่า “เมือง” คือชุมชนที่เติบโตมาจากบ้าน แต่แตกต่างกันในเรื่องของขนาด อาณาบริเวณ

ระดับความซับซ้อนทางสังคม วัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางในการติดต่อ มีอาชีพหลากหลาย อาชีพไม่เหมือนกับในชนบท ชุมชนชนบท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และที่สำคัญเมืองยังเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองอีกด้วย

การพิจารณาว่า ณ ที่ใดถือว่าเป็นเมืองนั้น มีเกณฑ์ในการพิจารณาเช่นความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ทางการปกครอง ความพร้อมทางสาธารณูปโภค สาธารณูปการ อาชีพของประชากรในเมืองมีความหลากหลาย และมีสัดส่วนมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม

ชุมชนถนนพระอาทิตย์เป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในเขตเมืองหลวงชั้นใน สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายสินค้าทางการเกษตร ต่อมาได้เปลี่ยนแปลง เนื่องจากเมืองหลวงได้มีการพัฒนามาตามลำดับ ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509) ภายใต้การนำของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และภายใต้การแนะนำของธนาคารโลก เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของประเทศ โดยเปิดโอกาสให้บริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporation) เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบอบทุนนิยมตะวันตก (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, 2542 : 213-214)

2.2.2 ความหมายของ “การท่องเที่ยว”

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพักผ่อนอยู่เป็นการถาวร ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวคือการเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการคือ การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว การเดินทางโดยสมัครใจ ที่มิใช่เดินทางไปประกอบอาชีพหรือหารายได้และมีให้นักศึกษาที่อยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยที่จุดประสงค์ของการเดินทางไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนานรื่นเริงเท่านั้น รวมถึงเพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาหาความรู้เพื่อการกีฬาติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ (รพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545 : 7)

ส่วนชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2530 : 3-4) กล่าวว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยว นั้น จำเป็นต้องมีลักษณะ 4 ประการคือ 1) วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว ต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทางกายและทางจิตใจ การไปพักผ่อนที่สถานตากอากาศ การเดินทางเพื่อตอบสนองความอยากรู้ อยากรูเห็น การเดินทางเพื่อการแข่งขัน หรือชมการแข่งขันกีฬา รวมถึงการเดินทางเพื่อการสนทนาการ 2) เป็นการเดินทางที่ผู้เดินทางนั้นไม่ได้ถูกบังคับหากแต่เป็นไปด้วยความสมัครใจ 3) เป็นการเดินทางที่อยู่

อาศัยไปยั้งที่อื่นชั่วคราว อาจมีระยะเวลาน้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้น แต่ผู้เดินทางต้องมีความต้องการ ที่จะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวคือการเดินทางจากภูมิลำเนาเดิมชั่วคราวด้วยความเต็มใจ ต้องไม่ใช้การเดินทางไปทำงานประกอบอาชีพ แต่เพื่อทำการศึกษาพักผ่อนหย่อนใจ หรือเป็นการเดินทางเพื่อติดต่อธุรกิจ และก่อให้เกิดความพึงพอใจ

2.2.3 ความหมายของ “นักท่องเที่ยว”

องค์การท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้นิยามว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และการเดินทางนั้น ๆ ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้เวลาว่างในการพักผ่อน การบันเทิง สุขภาพ ศาสนา การศึกษา และการกีฬา และเพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ และการประชุม สัมมนา

2) นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) หรือ “นักท่องเที่ยวจร” ได้แก่ ผู้มาเยือนเป็นการชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือเดินสมุทรด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2525 : 4)

ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำนิยามของ “นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ” หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย และพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงและไม่เกิน 90 วัน โดยเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ ที่มีเป้าหมายงานทำหรือหารายได้ในประเทศไทย นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์กรณีใดกรณีหนึ่ง ดังนี้เพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ เพื่อน ๆ พักผ่อน การศาสนา การกีฬา การประชุม สัมมนา การชู้ต การติดต่อธุรกิจ การค้าขายหรือเดินทางมากับเรือเดินสมุทร แวะพักค้างคืนและเดินทางออกไป แต่สำหรับผู้เดินทางที่แวะเพื่อต่อ เครื่องบินเดินทางผ่าน หรือผู้ที่อาศัยอยู่ติดชายแดนมาเข้ากลับเย็นจะไม่นับรวมเป็นนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยงที่เข้ามาเยือนประเทศไทยประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือสำคัญ 2 ประเภท คือ 1) นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือเดินทาง (Passport) คือนักท่องเที่ยวทั่วไป 2) นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) คือนักท่องเที่ยวที่อยู่ติดเขตแดนประเทศไทย ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทยได้นาน 15 วัน ส่วนนักท่องเที่ยวภายในประเทศ หมายถึง บุคคลที่ เดินทางออกจากท้องถิ่นที่ตนพำนักอยู่ จากจังหวัดหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทค้างแรม และประเภทไปเช้า กลับเย็น นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะประกอบไปด้วย คนไทย (Thai National) คนต่างด้าวที่อยู่ ในประเทศไทย (Thailand Residence) และนักท่องเที่ยว

ชาวต่างประเทศ (International Tourists) ที่เข้ามาเยือนประเทศไทย แล้วเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทย

นักท่องเที่ยวคนไทย หมายถึง กลุ่มคนไทยที่เดินทางออกนอกประเทศไทย และไปพำนักอยู่ต่างประเทศไม่เกิน 90 วัน โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวประเภทที่ 1 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538 : 5-8)

2.2.4 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พัก อาหาร และธุรกิจการนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงคือบริการ กับธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรมและหัตถกรรม เป็นต้น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณวัตถุสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีทางการดำเนินชีวิต ประกอบกับความร่วมมือร่วมใจของเจ้าของท้องถิ่นในการต้อนรับด้วยมิตรไมตรีแก่ผู้มาเยือน

การซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศถือว่าเป็นการส่งสินค้าออกอย่างหนึ่ง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ การลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนอกจากผลประโยชน์จะตกอยู่ภายในประเทศแล้ว ยังช่วยสร้างงานอาชีพหลายแขนง และเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอีกด้วย นอกจากนี้ทางด้านสังคม การท่องเที่ยวก็เป็นการพักผ่อนที่ช่วยลดความตึงเครียด พร้อมกับสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2530 : 3-4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมว่า 1) เป็นการยกมาตรฐานค่าครองชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น 2) ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 3) การเดินทางท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการเกิดสันติภาพของมนุษย์ 4) การท่องเที่ยวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากร นันทนาการ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่นของท้องถิ่นก่อให้เกิดการค้นคว้า อนุรักษ์ ฟื้นฟู ปรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม 5) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา ทำให้ผู้คนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ตลอดจนส่งเสริมความรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการด้วย 6) ช่วยลดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจน ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมใจและเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ 7) ในด้านความมั่นคงของประเทศ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความหวงแหนในชาติ มีความภาคภูมิใจและสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติได้

นอกจากนี้ นิคม จารุมณี (อ้างถึงในกำธร ศรีน้อย, 2544 : 30-31) สรุปบทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า 1) สร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ 2) รายได้จากการท่องเที่ยว ช่วยในการรักษาเสถียรภาพให้กับดุลย์การชำระเงินของประเทศ 3) รายได้จากการท่องเที่ยว สามารถกระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง 4) การท่องเที่ยวสามารถสร้างงานสร้างรายได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม 5) การท่องเที่ยวสามารถกระตุ้นให้เกิดการผลิตและส่งออกทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 6) การท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่ายนักท่องเที่ยวสามารถใช้แล้วยังคงอยู่ หรือที่เรียกว่า "Limitless Industry" 7) การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมให้คงอยู่ 8) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งจะพัฒนาพร้อม ๆ กับโครงสร้าง พื้นฐาน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว 9) การท่องเที่ยวมีส่วนสร้าง สัมพันธภาพ ไมตรีระหว่างประเทศ เกิดความเข้าใจและรู้จักกัน และเกิดสันติแห่งความเข้าใจในโลก 10) การท่องเที่ยวช่วยสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงในพื้นที่ เพราะการได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.2.5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจของชาติ หรือเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เจริญเติบโต และความเจริญในด้านต่าง ๆ เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ค่านิยมและทัศนคติของประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (วิชัย เทียนน้อย, 2540 : 5-7)

วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2531 : 2-3) จำแนกผลกระทบออกเป็น 3 ประการ กล่าวคือ

1) ผลกระทบต่อสภาพกายภาพของสิ่งแวดล้อม เกิดความเสียหายต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือการบุกรุกทำลาย และความเสื่อมโทรมเสียหาย เป็นต้น

2) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ คือ เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ทำให้ส่งผลในการเปลี่ยนแปลง การประกอบอาชีพจากภาคเกษตรกรรม สู่ภาคอุตสาหกรรม โดยหวังว่าจะมีรายได้ที่สูงขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่สถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น จนเกิดปัญหา ค่าครองชีพสูงขึ้น และปัญหาอื่น ๆ ตามมา

3) ผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว และเจ้าของถิ่น เพื่อความเข้าใจอันดี ในการต้อนรับ และให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเอาอย่างวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การแสดงออกกระหว่างกันของหนุ่มสาว เนื่องจากมองว่าวัฒนธรรมของชาวต่างชาติดีกว่า และนำตามอย่าง อาจทำให้เกิดความเสื่อมของวัฒนธรรม

ดั้งเดิมของตน และอาจทำให้วัฒนธรรมเดิมสูญหายไป แต่การท่องเที่ยวก็ส่งผลให้เกิดความรัก ความหวงแหน และการอนุรักษ์ต่อผลงานศิลปวัฒนธรรมด้วย

นอกจากนั้นอาจนัน ดวงจันทร์ อาภาวัชรุดน์ เจริญเมือง กล่าวถึงบทบาทของการท่องเที่ยวอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการทำลายชุมชนดั้งเดิม หรือที่เรียกว่า “ปรากฏการณ์ปรับ ชนชั้นผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมือง” (gentrification) ที่เกิดในสหรัฐอเมริกา เป็นการฟื้นฟูย่านใจกลางเมืองที่เคยเป็นย่านที่อยู่ของคนรวย แต่เมื่อคนรวยอพยพไปอยู่ชานเมือง ทำให้มีคนจนเข้ามาอยู่ในย่านที่สวยงามนี้ ซึ่งเป็นย่านพักอาศัยที่อยู่ใกล้ศูนย์กลาง มีโครงข่ายการคมนาคม สะดวกสบาย ข้อสำคัญคืออาคารแต่ละหลังสร้างอย่างปราณีต สวยงาม เมื่อคนหนุ่มสาวที่มีรายได้สูงและชอบใช้ชีวิตในเมืองต้องการที่จะอยู่อาศัยในเมือง จึงมีการฟื้นฟูย่านที่เคยเสื่อมโทรมนี้ ขึ้นใหม่ กลายเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่สวยงามและมีราคาสูง ทำให้คนจนที่อาศัยอยู่เดิมไม่สามารถอยู่ในย่านนั้นต่อไปได้ กระบวนการ gentrification จึงเป็นกระบวนการที่ฟื้นฟูเมืองเพื่อปรับชนชั้นผู้อยู่อาศัยให้มีระดับสูงขึ้น (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุดน์ เจริญเมือง, 2542 : 350-351)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สรุปผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

1) ผลกระทบด้านบวก

- ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

(1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น ๆ

(2) รายได้จากการท่องเที่ยว จะมีผลกระทบทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศทวีค่ากว่า 2 เท่าตัว

(3) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยว เข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวชนบท การพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมิกษณนั้น ๆ ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ผู้ลงทุนในหลาย ๆ รูปแบบ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง

(4) การท่องเที่ยวมีบทบาทกระตุ้นในการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศ โดยเฉพาะท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์สูง ในรูปการผลิตสินค้าพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึกตลอดจนบริการในท้องถิ่นนั้น ๆ

(5) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลา สุดแล้วแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย

(6) การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรหมุนเวียนภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้ในรูปแบบของภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

- ประโยชน์ทางสังคม

(1) การท่องเที่ยวมีส่วนในการสร้างเสริมความสัมพันธ์ของมนุษย์ชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

(2) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ มีการลงทุนทางด้านการผลิตเพื่อรองรับการบริการแก่ผู้มาเยือน ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ

(3) การท่องเที่ยวก่อให้เกิด การอนุรักษ์ ฟื้นฟูมรดก ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน

(4) การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยขจัดปัญหาการล้นไหลและเคลื่อนย้ายแรงงาน เข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองของประชาชนในชนบท

(5) การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนในชนบท ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกสำหรับขายผู้มาเยือนเป็นการหารายได้จุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

- ประโยชน์ทางการเมือง

(1) การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรูสึกมั่นคง ปลอดภัย เพราะการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปที่ใด ที่นั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

(2) การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างสังคมจะได้พบปะ รู้จักทำความเข้าใจกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันภายในประเทศทำให้ได้รู้จักคุ้นเคย รัปัญหา พึ่งพาอาศัยกัน เป็นการสร้างความรักสามัคคี สมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธ์ไมตรี และความสงบสันติสุขในโลก

2) ผลกระทบด้านลบ

- ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ

(1) การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรม มาทำงานด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดปัญหาผลผลิตทางการเกษตรลดลง ในขณะที่ความต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความต้องการจากนักท่องเที่ยว ราคาสินค้าและค่าครองชีพสูงขึ้น

(2) ลักษณะความเป็นฤดูกาลของการท่องเที่ยว อาจทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และความไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

- ปัญหาผลกระทบทางสังคม

(1) อาจก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน เนื่องจากนักท่องเที่ยวว่างตัวเหนือกว่า อาจทำให้เปลี่ยนแปลงอุปนิสัย ความโอ้อวดอารี ความมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว

(2) อาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น

(3) นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคม เช่น การบริการทางเพศ การเสพยาเสพติด ฯลฯ

- ปัญหาผลกระทบทางวัฒนธรรม

(1) การนำวัฒนธรรมเป็นการค้า เช่น การดัดแปลงงานประเพณีให้เป็นงานบันเทิงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อาจทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจในค่าค่าทางวัฒนธรรมของชาติ

(2) เกิดการลอกเลียนแบบ หรือผลิตศิลปะวัตถุโดยขายคุณค่าทางศิลปะและความประณีต บรรจง

(3) วัฒนธรรมการแต่งกายและค่านิยมของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

- ปัญหาผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวอาจเกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างตั้งใจ และไม่ตั้งใจ และผลกระทบด้านนี้จะเห็นอย่างชัดเจน เช่น การบุกรุกที่ดินสาธารณะ การปลูกสร้างอาคารที่มีรูปแบบขัดกับสภาพแวดล้อม การกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ฯลฯ (สุรีย์ บุญญานุนพงศ์, 2539 อ้างถึงในกัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ, 2541)

แม้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชน รวมถึงประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเสียหายในหลาย ๆ ด้าน จะรุนแรงหรือไม่รุนแรงขึ้นอยู่กับความสำนึกของคนในชุมชน ในการที่จะอนุรักษ์ของดีในบ้านของตนให้คงอยู่ และรักษาให้คงสภาพที่ดั่งเดิมไป รวมถึงการวางแผนในระดับประเทศ ที่จะเข้ามาควบคุม บุคลากร ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี เต็มไปด้วยมิตรไมตรี และไม่หลอกลวง เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ให้เกิดความประทับใจ และส่งผลให้สถานที่ท่องเที่ยววนั้น ๆ มีความยั่งยืนได้

2.2.6 นโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1) ส่งเสริม ชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทยเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าเพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวมโดยริบด่วน

- 2) ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชากรในทุกภูมิภาค
- 3) อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด
- 4) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น
- 5) เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วยความมั่นใจในความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สินของตนและหมู่คณะ
- 6) ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และเยาวชน เพื่อเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวแก่คนไทย
- 7) สร้างกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด
- 8) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น (www.tat.or.th เข้าถึงวันที่ 17/11/2545)

2.2.7 ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม (Evolutionary Theories of Social and Cultural Change)

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรม มีนักสังคมศาสตร์หลายท่านไม่นิยมแยกคำสองคำนี้ออกจากกัน แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่แยกสองคำนี้ออกจากกัน เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมนั้นมิใช่สิ่งเดียวกัน แต่มักจะอยู่ควบคู่กันไปเสมอ เพราะสังคมมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากวัฒนธรรม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีวัฒนธรรม หากมนุษย์ไม่มีวัฒนธรรมแล้วละก็ มนุษย์ก็จะไม่ต่างจากสัตว์อื่น ๆ เลย เพราะฉะนั้นในการศึกษาสังคมมนุษย์ต้องศึกษามิติด้านวัฒนธรรมควบคู่กันไปด้วย เราจึงจะได้คำตอบที่สมบูรณ์กว่าการศึกษาด้านใดเพียงด้านเดียว ก่อนอื่นเราคงต้องทำความเข้าใจกับคำว่า “การเปลี่ยนแปลง” เสียก่อนว่าหมายถึงอะไร

Nisbet (อ้างถึงในสนิท สมัครการ, 2545 : 1 - 2) ให้คำจำกัดความของการเปลี่ยนแปลงว่า หมายถึง “ความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งยังคงตัวอยู่ได้”

ในการศึกษาคำนี้มุ่งศึกษาในมิติของสังคม และวัฒนธรรมควบคู่กันไป ดังนั้นการศึกษาทฤษฎีจำเป็นต้องศึกษาทั้งสองมิติเพื่อให้เข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ทฤษฎีที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรมมีหลากหลายทฤษฎี แต่ในการศึกษาคำนี้ผู้วิจัยได้หยิบยกบางทฤษฎีที่คิดว่าน่าจะอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่พระอาทิตย์ได้ดังนี้

1) ทฤษฎีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Evolutionary Theories of Social Change)

เมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมักจะหมายถึง การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมหรือของรูปแบบความสัมพันธ์และการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม แต่ในความเป็นจริงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีความซับซ้อนกว่านี้ ซึ่งเกี่ยวพันกับสิ่งต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคมรวมทั้งเกี่ยวพันกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ทางสังคมด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ประชากรและเทคโนโลยี โดยสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับตั้งแต่คนคนเดียวจนถึงระดับระดับโลก

นักสังคมวิทยาหลาย ๆ ท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม" ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

George A. Lundberg, C. Sharag และ Otto N. Larsen (อ้างถึงในชบวน พลตรี, 2530 : 21 - 22) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ตามที่สังเกตเห็นได้ในลักษณะทางสังคมสมัยใดสมัยหนึ่ง

ส่วนนิเทศ ดินณะกุล (2544 : 11) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีทางการทำงานของคน การดูแลครอบครัว การให้การศึกษาบุตร การปกครองตัวเอง และการค้นหาความหมายของชีวิต

สนิท สมัครการ (2538 : 7) การเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เน้นที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้เปลี่ยนไป

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำจำกัดความ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่าง หรือ รูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็ด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษได้ทั้งสิ้น

จากข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทั้งในระดับโครงสร้าง หน้าที่ระหว่างบุคคลต่อบุคคล และการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมเล็ก ๆ จนเรื่อยขึ้นไปถึงสังคมระดับใหญ่ และต้องมีการจัดองค์กรทางสังคมต่าง ๆ (Social Organizations) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ มีผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว การเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งสิ้น

จะเห็นว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” นักคิดหลายท่านมีความเห็นไม่ต่างกันมากนัก ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความแตกต่าง และเวลาที่เปลี่ยนผ่านเป็นสำคัญ และสิ่งที่สำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมนั่นเอง

Sir Henry Maine (อ้างถึงในลิขิต ชีวเวคิน, 2539 : 1-11) ได้แบ่งสังคมมนุษย์ออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ สังคมแบบสถานะสัมพันธ์ (Status) เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ ถือความเป็นพี่น้อง (Familial and Kinship Considerations) เป็นความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ในชนบท พี่พาทอาศัยกันและกัน ส่วนลักษณะที่สอง คือ สังคมแบบสัญญาสัมพันธ์ (Contract) เป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์อยู่บนพื้นฐานของสัญญาต่อกัน และกันในลักษณะโลกธรรม (Contractual and Secular Relationship) เป็นความสัมพันธ์แบบสัญญาต่อกัน ต่างฝ่ายต่างปฏิบัติเพื่อรักษาประโยชน์ซึ่งกัน เช่น การบริการนวดแผนไทย เป็นความสัมพันธ์ที่มีสัญญาต่อกัน เมื่อเสร็จแล้วก็เลิกกันไป ไม่ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมเมือง

สังคมสมัยดั้งเดิมมีการดำรงหน้าที่ หรือมีบทบาทในลักษณะกระจาย (Diffuseness) คือคนเดียวต้องทำงานทุกอย่าง ไม่มีการแบ่งสรรความชำนาญเฉพาะด้าน (Functional Specificity) หรือแบ่งสรรโครงสร้างเฉพาะเรื่อง (Structural Differentiation) ต่างจากสังคมสมัยใหม่ ที่มีการแบ่งงานกันทำชัดเจนทำให้เกิดชำนาญเฉพาะด้าน (Specificity) ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม่นยำ และมีการผลิตเพื่อคนจำนวนมาก (Mass Product)

การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากลักษณะ 2 ประการ คือการประดิษฐ์คิดค้น และการค้นพบคือการสร้างเทคโนโลยีใหม่ รวมถึงแบบแผนประเพณีความคิด ความเชื่อใหม่ ๆ ที่เกิดจากการเลียนแบบสังคมอื่น ๆ เช่นการเลียนแบบเทคโนโลยี และวัฒนธรรมตะวันตก จะทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น เหมือนกับเจ้าของวัฒนธรรม (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2539 : 7)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 28 - 29) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงว่ามี 2 ประการ ประการแรก คือปัจจัยภายนอกที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของพฤติกรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงลักษณะของประชากร การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การกระทบจากภายนอก คือ การล่าอาณานิคม และการโจมตีจากชาติอื่น ๆ และการยืมวัฒนธรรม ส่วนปัจจัยภายในนั้น คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายในสังคมได้แก่ ปัจจัยที่แสดงอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจคือกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การประดิษฐ์คิดค้น การวางแผนทางสังคม การกระทำของปัจเจกชนในสังคม และปัจจัยที่ไม่ได้แสดงอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจ ได้แก่ ความตึงเครียดภายในระบบสังคม และการขาดแคลนทรัพยากร ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม เกิดจากการอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อ (Isolation and Contact) การติดต่อกับสังคมอื่น ๆ จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

กัน มีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกัน และเกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยใหม่ขึ้นเช่นการรับเอาวัฒนธรรมชั้นปีใหม่ของสากลมาเป็นวันหยุดและวันฉลองของประเทศไทย จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติกันมา

สาระของทฤษฎีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบสะสม ค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยระยะเวลา จากภาวะเรียบง่าย และค่อย ๆ ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ตามเวลา และสังคมสามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อม เพื่อการคงอยู่ของสังคม นักคิดในแนวนี้ได้แก่ August Comte, Herbert Spencer, Talcott Parsons และคนอื่น ๆ โดยนักคิดแนวนี้อาศัยประวัติศาสตร์ และแนวคิดเกี่ยวกับระบบสังคมในการสร้างทฤษฎี การเปลี่ยนแปลงสังคม (นิเทศ ดินณะกุล, 2544 : 19) ดังที่ Spencer ได้เขียนไว้ว่า

“กระบวนการวิวัฒนาการมีลักษณะของการผ่านจากภาวะของความเหมือนกันที่ไม่กลมกลืนไปสู่ภาวะของความแตกต่างกันที่มีการประสานกลมกลืนกัน” (The process of evolution is characterized by a passage from an incoherent homogeneity to a coherent and co-ordinate heterogeneity”, H.E. Barnes, 1948 : 113 อ้างถึงใน สนิท สัมครการ, 2545 : 16)

Parson (1960) (อ้างถึงในดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2544 : 12 - 13) มองสังคมในฐานะที่เป็น “ระบบสังคม” ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อย ๆ สังคมมีการเปลี่ยนผ่านจากภาวะดั้งเดิมเข้าสู่ภาวะความเจริญ โดยผ่านกระบวนการแยกย่อย และการผสมผสาน โดยในทุกระบบสังคมมีหน้าที่ที่จำเป็นต่อความอยู่รอดของระบบ 4 อย่างคือ

- 1) การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม (Adaptation)
- 2) การไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้โดยการจัดสรรทรัพยากรมาใช้ (Goal Achievement)
- 3) การผสมผสานของระบบย่อย ๆ ในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Integration)
- 4) การผดุงรักษาไว้ซึ่งแบบแผนเดิมในสังคม ซึ่งคือการรักษาแบบแผนของค่านิยมในสังคม (Latent – pattern Maintenance)

โดยระบบย่อย ๆ ในสังคมสามารถแบ่งได้ตามลำดับคือ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม และโครงสร้างทางสังคมที่ทำหน้าที่เฉพาะอย่างคือ ครอบครัว ศาสนา เป็นต้น

2) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Theories of Cultural Change)

วัฒนธรรม หมายถึง ผลรวมของการสะสมทางด้านสัญลักษณ์ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์และผลผลิตที่เป็นวัตถุ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบสังคมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสังคมทั้งหมด

หรือหน่วยย่อยที่สุดทางสังคมคือครอบครัว (www.inet.co.th/humanrights/plan/Chapter3/c3_2.html, เข้าถึงเมื่อวันที่ 30/04/46)

Linton มองว่าวัฒนธรรมคือ “วิถีชีวิตทั้งมวลของสังคมใด สังคมหนึ่ง” (Linton, 1945 : 30 อ้างถึงในสนิท สมัครการ, 2545 : 1) ส่วนสังคมนั้นหมายถึง “กลุ่มชนที่รวมกันอยู่อย่างมีระเบียบภายใต้วิถีชีวิตแบบใดแบบหนึ่ง” หรือสังคมประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ มารวมกันและวัฒนธรรมคือ แนวทางพฤติกรรมที่คนแต่ละกลุ่มยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา (Herskovits, 194 : 29 อ้างถึงในสนิท สมัครการ, 2545 : 2)

ดังนั้นความหมายของวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยพอสรุปได้ คือ แบบแผนความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสังคมมนุษย์นั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ย่อมจะมี “วิถีชีวิต” เป็นของตนเอง ซึ่งธรรมเนียมหรือประเพณีปฏิบัตินั้นมีทั้งเข้มงวดและไม่เข้มงวด เนื่องจากสิ่งนี้เป็นข้อกำหนดเพื่อความอยู่รอดของสังคมมนุษย์ เช่น ข้อห้ามการแต่งงานระหว่างบิดามารดากับบุตร (Incest Taboo) ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันการถูกทำลายของสังคมพื้นฐาน อาจส่งผลให้สังคมใหญ่แตกสลายได้ ส่วนข้อกำหนดพฤติกรรม หรือธรรมเนียมประเพณีที่ถือว่ามี “คุณค่า” (Value) สูงควรค่าแก่การรักษาไว้มากกว่าการเปลี่ยนแปลงก็มี เช่น แนวปฏิบัติของศาสนาครอบคลุมวิถีชีวิตในหลาย ๆ ประการของคนในสังคมไว้ และความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับราษฎรทั่วไป ที่เป็นข้อกำหนด เป็นแบบแผนปฏิบัติของสังคมแต่ละสังคมต่าง ๆ กัน (สนิท สมัครการ, 2545 : 4 - 5)

ในการศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นเขตเมืองหลวงชั้นใน เป็นเขตวังเก่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบริพารในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และตอนกลาง การนิยามพื้นที่ในบริเวณนี้จึงมีความแตกต่างจากพื้นที่บริเวณอื่น ๆ เช่นบริเวณถนนข้าวสาร เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนามาเป็นสถานบันเทิง แหล่งท่องเที่ยวเหมือนกัน แต่แตกต่างกันตรงประวัติศาสตร์ ถนนข้าวสารเป็นย่านของประชาชนชั้น พ่อค้า แม่ค้า ส่วนถนนพระอาทิตย์เป็นย่านของผู้มีอันจะกินในระดับสูง ดังจะเห็นได้จากการจัดงานรื้อฟื้นวัฒนธรรมในถนนพระอาทิตย์ขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์วัฒนธรรมในถนนสายนี้ การนิยามความหมายพื้นที่ถนนพระอาทิตย์นั้นจึงถูกนิยามด้วยวัฒนธรรม

Shields (อ้างถึงในพิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 54) กล่าวว่าพื้นที่และสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับระบบคุณค่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และความรู้สึก พื้นที่ทางภูมิศาสตร์จึงถูกสร้างด้วยจินตนาการ (Imaginary Geographies) ถูกสร้างด้วยอุปมา อุปมัย และสัญลักษณ์ คุณลักษณะที่เกิดขึ้นต่อพื้นที่จึงถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรม

วัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ซึ่งได้แก่ทุกสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน ความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ได้มีส่วนกำหนดวิถีชีวิต ได้แก่ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และจารีต เป็นต้น

ในการศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ได้หยิบยกแนวคิดเรื่องการปรับตัวไม่ทันกันของ วัฒนธรรม (The Cultural Lag Concept) เป็นแนวคิดของ William Ogburn มาอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในพื้นที่นี้ William ได้แนวคิดนี้มาจาก Karl Marx ในด้านการแปลความหมายของประวัติศาสตร์ในแง่วัตถุนิยมมาเป็นพื้นฐานของทฤษฎี

หลักคิดของแนวคิดนี้เสนอว่า สังคมมนุษย์เปลี่ยนไปเพราะวัฒนธรรมเปลี่ยน William เขียนหนังสือเรื่อง “การปรับตัวไม่ทันกันของสังคม – วัฒนธรรม” (The Socio – Cultural Lag) การปรับตัวไม่ทันกันของวัฒนธรรมนี้มีความหมายว่า เมื่อหนึ่งในสองส่วนของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กันได้เปลี่ยนแปลงไปก่อน หรือเปลี่ยนแปลงไปในระดับที่มากกว่าอีกส่วนหนึ่ง เป็นเหตุให้การปรับตัวของสองส่วนที่เกี่ยวข้องกันนี้เป็นไปได้ไม่ดีเท่าเดิม

สาระของทฤษฎีนี้คือ เมื่อวัฒนธรรมประเภทวัตถุได้เปลี่ยนแปลงไป เช่นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางความคิด ความเชื่อตามมา แต่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้รวดเร็วตามกัน ทำให้เกิดการปรับตัวตามกันไม่ทัน จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา (สนธิ สมัครการ, 2545 : 44 - 48)

2.2.8 ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 โดยมีความคิดจากการวิวัฒนาการของการผลิต และการค้าแบบทุนนิยม โดยยึดแนวทางการพัฒนาแบบ linear เชื่อว่า “ความเฟื่องฟู” หรือ Civilization จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการสะสมทุน และการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นไปที่ความหลากหลายทางด้านหน้าที่ (differentiation) และความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) โดยพิจารณาจากความซับซ้อนของสังคม สังคมที่มีความซับซ้อนสูงเป็นสังคมพัฒนา โดยแก่นหลัก ๆ ของทฤษฎีนี้คือการทำให้เป็นอุตสาหกรรมนั่นเอง เมื่อปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีให้มีความทันสมัยเหมือนกับตะวันตก จึงจะถือว่าเป็นสังคมที่ทันสมัย และเป็นสังคมที่พัฒนา

โดยเน้นที่ตัวแปรสำคัญ 3 ตัว คือ เทคโนโลยี การจัดองค์กร และทัศนคติจะต้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม คือถ้าสังคมพัฒนาขึ้น มีอุตสาหกรรมมาก มีระดับการศึกษาสูง มีการสื่อสารที่ทันสมัย และมีคนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากถือว่าเป็นลักษณะของความ “ทันสมัย” (ชัยชนะ อิงคะวัต. ม.ป.ป. : 92)

จากการศึกษาของ Sir Henry Maine ได้มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ “เชิงคู่” (dichotomous) ระหว่างสังคมประเพณี และสังคมทันสมัย ในด้านกฎหมายโบราณ ปี 1861 และมีข้อสรุปว่าสังคมมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเรียบง่ายไปสู่สังคมที่มีความซับซ้อนขึ้น

นอกจากนี้ยังมี Ferdinand Tonnies ได้ศึกษาเชิงคู่ เพื่อเปรียบเทียบชุมชน ที่หมายถึงสังคมชนบท และสังคม ที่หมายถึงสังคมเมือง และพบว่าสังคมเมืองมีการแบ่งงานกันทำมากกว่าสังคมชนบท และมีความซับซ้อนรวมถึงความชำนาญเฉพาะอย่างมากกว่าสังคมชนบทอีกด้วย

แต่ในงานของ Talcott Parson เป็นงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาสังคมพัฒนา และต่อพัฒนา โดยเฉพาะในมิติของค่านิยม และวัฒนธรรม (Cultural and Value) ซึ่ง Parson มองว่าสังคมประเพณี หรือสังคมที่ด้อยพัฒนามีแบบแผนที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน การจะทำให้พัฒนานั้นต้องเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความทันสมัย นั่นก็คือการทำให้เป็นอุตสาหกรรมนั่นเอง (อ้างถึงในชัยชนะ อิงคะวัต, ม.ป.ป. : 101 - 105)

ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ที่ถูกนิยามด้วยความหมายด้านวัฒนธรรม เพราะอดีตเป็นสถานที่วังเจ้ามาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนมาสิ้นสุดในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากการพัฒนาเมืองในรูปแบบทุนนิยมตะวันตก ที่รัชกาลที่ 5 ทรงรับมาเป็นแนวในการสร้างเมืองใหม่ จะเห็นได้จากการสร้างถนนราชดำเนินที่มีความสวยงามและใหญ่โตที่สุดในสมัยนั้น และการตัดถนนสายต่าง ๆ ก็เริ่มขึ้น รวมไปถึงการนำเข้าเทคโนโลยี เช่นรถยนต์ อีกทั้งการทำลายแนวกำแพงเมืองเป็นการขยายเขตพื้นที่เมืองให้มีขนาดกว้างออกไป อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย

การทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ต้องศึกษาประวัติศาสตร์พื้นที่เพื่อเข้าใจความเป็นมาของคนในพื้นที่ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงโดยมองผ่านลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่อสัญลักษณ์ (การท่องเที่ยว) ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ โดยแยกเป็น 2 ประการที่เด่นชัด คือ ลักษณะทางกายภาพพื้นที่เมื่อเกิดการท่องเที่ยว เกิดร้านค้า ผับ บาร์ เกสเฮาส์ และร้านขายของริมถนน และการเปลี่ยนแปลงในระดับความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ที่แสดงออกในรูปแบบการใช้ชีวิตของคนในชุมชนผ่านกิจกรรม งานประเพณี

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2545) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน โดยทำการศึกษาจากประชากร 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว และกลุ่มประชาชนที่อาศัย

ในแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมน้อยมากเนื่องจากประชาชนในจังหวัดน่านมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง การท่องเที่ยวส่งผลให้ประชาชนแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง และมีสภาพเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ประชาชนมีความทันสมัยในการดำรงชีวิตมากขึ้นและได้มีการเปลี่ยนอาชีพเข้าสู่การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 68.5 ทำให้มีเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น

ในด้านการพัฒนาของจังหวัดน่าน ซึ่งได้เน้นการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น ประชาชนมีความสะดวกสบาย แต่ปัญหาที่มากับการท่องเที่ยวก็คือปัญหาการเอาผิดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวที่ยังคงมีให้เห็นอยู่

ญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนถนนข้าวสาร โดยทำการศึกษาจากกลุ่มประชากร ที่อาศัยและประกอบธุรกิจในชุมชน จากงานวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อประชากรในชุมชนด้านเศรษฐกิจ คือส่งผลให้มีรายได้ที่ดีขึ้น ราคาที่ดินสูงขึ้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับ 30 ปีที่ผ่านมา จาก 200,000 บาทต่อปี มาเป็น 8,000,000 – 10,000,000 บาทต่อปี และมีปัญหาเสพติดเกิดขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยว

ด้านสังคมพบว่ามีการย้ายถิ่นเข้ามาสูง ถึงร้อยละ 77.5 และทำการเปลี่ยนแปลงบ้านพักอาศัยเป็นสถานประกอบธุรกิจในแนวตั้งมากขึ้น และด้านวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อประชากรคือ ประชากรในชุมชนสามารถพูดภาษาอังกฤษเพื่อการค้าขายได้มากขึ้น แต่วัฒนธรรมการบริโภคมิได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความนิยมในอาหารไทยอยู่แล้ว และประชากรในชุมชนมิได้เปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค ส่วนพฤติกรรมแต่งกายเลียนแบบนักท่องเที่ยว นั้น มีสูง แต่ความคิดเห็นในเรื่องการแต่งกายหรือใส่เครื่องประดับ เห็นว่าควรให้เรียบร้อย มิดชิด เป็นไทยดีที่สุด และไม่เห็นด้วยกับการแต่งกายเลียนแบบนักท่องเที่ยว

งานวิจัยของญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์ (2544) ได้อ้างอิงงานของนิธิตา ประยงค์ (2530) เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เนื่องจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาอำเภอสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่ามีความสอดคล้องกันในด้านเศรษฐกิจเนื่องจากการท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น และการท่องเที่ยวก็ส่งผลให้มีการย้ายถิ่นเข้ามาประกอบธุรกิจตามปัจจัยผลักและปัจจัยดึง (Push and Pull Factor) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา อุปโยคิน และสุริยา วีรวงศ์ ที่ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว นั้นมีการเจริญเติบโตในรูปร้านค้า และการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมเนื่องจากนักท่องเที่ยวจะนำเอาวัฒนธรรมของตนมาด้วย และส่งผลให้ประชาชนในชุมชนแต่งกายใส่เครื่องประดับเลียนแบบนักท่องเที่ยว และพูดภาษาต่างประเทศ เพื่อการสื่อสารด้วย

ธีระ เยี่ยงวิศวกูร (2542) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในย่านบางลำภู ระหว่างปี พ.ศ. 2529-2542 อันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

การใช้ที่ดินจากกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งออก เป็น 3 ลักษณะ (1) ใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมเพียงอย่างเดียว (2) ใช้เพื่อการอยู่อาศัยและพาณิชย์กรรมร่วมกัน (3) ใช้เพื่อการอยู่อาศัยแบบเดิมเพียงอย่างเดียว โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 แขวง คือ แขวงชนะสงคราม บ้านพานถม บวรนิเวศ วัดสามพระยา บางขุนพรหม และตลาดยอด

การศึกษาของธีระพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตั้งแต่ พ.ศ.2529 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2542 นั้นพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะแขวงตลาดยอด ซึ่งเป็นที่ตั้งของถนนข้าวสาร เกิดการเปลี่ยนแปลงสูงสุดคือมีที่พักแรม เกสต์เฮาส์มากมายขึ้น อีกทั้งสถานประกอบการ ร้านค้าของที่ระลึก ร้านอินเทอร์เน็ตบริษัททัวร์ นำเที่ยว มากมายและกระจายไปรอบ ๆ เป็นวงกว้าง อีกทั้งปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเป็นสถานประกอบการ คือ ทำเลที่ตั้งใจกลางเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ อีกทั้งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว จึงต้องการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

การศึกษาของธีระ อ่างแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อม ว่าผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นชุมชนเมืองเก่าของกรุงรัตนโกสินทร์ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ โดยภาครัฐต้องควบคุมการใช้พื้นที่มิให้มีการสร้างอาคารสูง และสร้างพื้นที่สีเขียวเพื่อลดมลภาวะทางเสียง และอากาศที่เกิดขึ้น โดยแนะนำให้มีการสร้างรถไฟฟ้าใต้ดิน ปรับปรุงการจราจรที่ติดขัดให้ดีขึ้น

นิธิตา ประยงค์ (2530) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เนื่องจากการท่องเที่ยวกรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปี พ.ศ. 2530 พบว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานโดยทางตรงและทางอ้อม โดยลดอัตราการว่างงานได้มาก และช่วยให้แรงงานที่ขาดความสำคัญได้มีงานทำในช่วงฤดูกาลเพาะปลูก และมีผลกระทบด้านสังคมว่ามีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม พฤติกรรม ความสัมพันธ์ในครัวเรือน วิถีชีวิตของกลุ่มคนในสังคม รวมไปถึงพฤติกรรมด้านประเพณีต่าง ๆ โดยเกิดขึ้นทางอ้อม และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไม่พบความเปลี่ยนแปลงที่ขัดต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เนื่องจากเกาะสมุยมีลักษณะเป็นเกาะ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จึงไม่เกิดความขัดแย้งในด้านวัฒนธรรมอย่างรุนแรง

งานของ นิธิตา อ่างถึงผลการวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขัดกันทางวัฒนธรรม เช่นการแต่งกาย การปฏิบัติตนระหว่างหญิงชายในที่สาธารณะมีความขัดกันกับประเพณีวัฒนธรรมไทย (นิธิตา ประยงค์, 2530 อ่างถึงใน ญานี จิตต์กุลสัมพันธ์, 2544)

พงษ์อนันต์ สรรพานิช (2526) ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อจังหวัดภูเก็ต ในประเด็นเศรษฐกิจและสังคม โดยทำการศึกษาจากคนท้องถิ่น ข้าราชการ ผู้ประกอบการ และ

ลูกจ้างในสถานประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลให้ประชาชนมีอาชีพและสร้างความเจริญด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ท้องถิ่น พร้อมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการเดินขบวนต่อต้านการขูดแระ เมื่อรัฐบาลให้สัมปทานเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยว แต่ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือการท่องเที่ยวส่งผลให้ค่าครองชีพในภูมิก่ดสูงขึ้นมาก และเกิดปัญหาโจรผู้ร้ายและการโก่งราคาสินค้าและบริการกับนักท่องเที่ยวด้วย

กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ (2541) ศึกษา การวางแผนเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษาเมืองหนองคาย ในประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวชายแดน กับปัญหาการพัฒนาเมืองหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาภาพรวมปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า การพัฒนาเมืองหนองคายให้เป็น “ประตูสู่อินโดจีน” ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายไว้มีปัญหาเกิดขึ้นหลาย ๆ ปัญหา เช่นปัญหาการใช้ที่ดินซึ่งมีการกระจุกตัวหนาแน่นของการขยายตัวโรงแรม ร้านค้า ปัญหาการสูญเสียพื้นที่เมือง โดยการกัดเซาะของแม่น้ำโขง ปัญหาการจราจรและการเข้าถึงพื้นที่บริเวณริมฝั่งโขง เนื่องจากความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ริมฝั่งโขง และถนนแคบไม่ถึง 2 ช่องทางการจราจร ปัญหาการขาดการควบคุมเมือง เนื่องจากการแออัดของร้านค้าบริเวณตลาดท่าเสด็จริมฝั่งโขง และที่พักอาคารสูง ส่งผลให้เกิดปัญหาสาธารณสุข แหล่งเสื่อมโทรม การบุกรุกพื้นที่ริมน้ำ และปัญหาน้ำท่วมขัง ขาดการระบายที่ดี ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่มีความพอใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง และทางอ้อม เนื่องจากจังหวัดได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพิ่มขึ้น เช่น ถนนหนทาง ร้านค้า โทรศัพท์ ไฟฟ้า ธนาคาร ฯลฯ ตลอดจนมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ส่งผลดีในด้านเศรษฐกิจโดยรวม

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจะมีความเด่นชัดมากที่สุด เนื่องจากการท่องเที่ยวเมื่อเข้าไปในชุมชน พื้นที่จะทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนอาชีพ หรือทำอาชีพเสริมเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่ค่อยเด่นชัดเท่าใดนักเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาศัยระยะเวลาาน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป จึงไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวยังคงเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย

ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ จากการศึกษาผลงานวิจัย ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ลักษณะกายภาพ ภูมิศาสตร์ของพื้นที่ สังคม ชุมชนที่การท่องเที่ยวแพร่เข้าไปอย่างชัดเจน มีการสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลเสียต่อทรัพยากร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในระยะยาว และเป็นผลกระทบที่เด่นชัดมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกายภาพ ของชุมชนถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้เริ่มทำการศึกษาทฤษฎีสังคมวิทยา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกายภาพ เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantity) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality)

หลังจากนั้นได้นำข้อมูลในเชิงปริมาณ มาทำการรวบรวม ลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีทางสถิติ โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 3.1 การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างคือประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกเขยนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ก่อนวันที่ 1 มกราคม 2544 โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากทุกหลังคาเรือน ในชุมชน จาก 120 ครัวเรือน เก็บได้ 114 คน เนื่องจากบางหลังนั้นไม่มีคนพักอาศัยอยู่ และเป็นบ้านเช่าที่เจ้าของไม่ได้พักอาศัย การเก็บข้อมูลกระทำโดยนำแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกข้อมูล

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 158 คน เป็นผู้ที่พักในถนนพระอาทิตย์ ณ วันเก็บข้อมูล โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยทำการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้วิจัยกรอกแบบสอบถาม

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการทำการวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสอบถามภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
3. เครื่องบันทึกเสียง, เทปบันทึกเสียง, กล้องถ่ายรูป

3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาชุมชนถนนพระอาทิตย์ในบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง การเข้ามาของการท่องเที่ยว และปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยวเข้ามา ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 วิธีดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์ โดยมีกรอบแนวคิดในการสัมภาษณ์ด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้
- 2) การเก็บแบบสอบถาม ในด้านความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย
- 3) การสังเกต โดยทำการสังเกตปรากฏการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในชุมชน

3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) การรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ การสังเกตประชากรดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ในด้านการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการท่องเที่ยว
- 2) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของประชากรในพื้นที่จากสำนักงานเขตพระนครฝ่ายทะเบียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง
 - (1) ประชาชนที่พักอาศัยและประกอบธุรกิจในชุมชนถนนพระอาทิตย์ จำนวน 114 คน ในด้านความคิดเห็นต่อธุรกิจท่องเที่ยวบนถนนพระอาทิตย์

(2) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่พำนักอาศัยในถนนพระอาทิตย์ ณ วันเก็บข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ จำนวน 158 คน ในด้านความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้า และได้ทำการปรับปรุงแก้ไขจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษา นำไปทำการทดสอบก่อนการเก็บข้อมูลจริง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

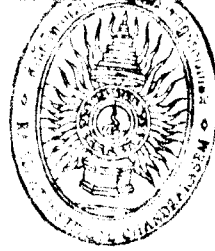
- 1) เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนมาวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ตั้งกรอบไว้ แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic)
- 2) เมื่อเก็บแบบสอบถามครบตามที่กำหนดไว้ ได้นำข้อมูลมา จากแบบสอบถาม นำมาลงรหัส เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล ด้านความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	เห็นด้วย
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เกณฑ์การให้คะแนนค่าเฉลี่ยที่มีค่าอยู่ระหว่าง 1-5 คะแนน แบ่งออกเป็น 5 ช่วง ใช้ช่วงคะแนนนี้เป็นเครื่องวัด (ประคอง กรรณสูตร, 2538 : 13)

4.50 – 5.00	หมายความว่า	ผู้ตอบมีระดับความคิดเห็นระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายความว่า	ผู้ตอบมีระดับความคิดเห็นระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายความว่า	ผู้ตอบมีความคิดเห็นระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายความว่า	ผู้ตอบมีความคิดเห็นไม่เห็นด้วย
1.00 – 1.49	หมายความว่า	ผู้ตอบมีความคิดเห็นไม่เห็นด้วยมากที่สุด

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร

เมื่อได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการเก็บแบบสอบถามแล้ว ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ (Frequency) และสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และนำเสนอผลการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

- 4.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์
 - 4.1.1 ถนนพระอาทิตย์ในยุควังเจ้าเข้าสู่สถานที่ราชการ
 - 4.1.2 กระแสการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์
 - 4.1.3 การเกิดขึ้นของผับ บาร์ ร้านเหล้าฯ
- 4.2 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้
 - 4.2.1 การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะชุมชน และการถือครองที่ดิน
 - 4.2.2 นักเลง กับปัญหายาเสพติดในชุมชน
 - 4.2.3 การรวมกลุ่มกิจกรรมทางสังคม
 - 4.2.4 อาชีพ การปรับตัวต่อการท่องเที่ยว และการย้ายถิ่น
- 4.3 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว
 - 4.3.1 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้
 - 4.3.2 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้
 - 4.3.3 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
 - 4.3.4 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

4.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

4.1.1 ถนนพระอาทิตย์ในยุควังเจ้าเข้าสู่สถานที่ราชการ

ก่อนจะกล่าวถึงพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ คงต้องเล่าอ้างถึงประวัติศาสตร์บางลำพูก่อน เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกันทางภูมิศาสตร์ ในอดีตการแบ่งเขตพื้นที่ไม่ชัดเจนเท่าในสมัยนี้ หากเอ่ยถึงย่านบางลำพูนั้นจะกินบริเวณกว้างมาก ซึ่งรวมเอาถนนพระอาทิตย์ด้วย

ในการค้นคว้าศึกษาประวัติพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ครั้งนี้ ได้ใช้เอกสารประวัติศาสตร์ที่เอ่ยถึงบางลำพู และจากการสัมภาษณ์จากผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งอาศัยอยู่ดั้งเดิมในถนนพระอาทิตย์ ทำให้แบ่งภาพพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ได้เป็น 3 ยุค ยุคแรกคือยุควังเจ้า ปี พ.ศ. 2326 - 2470 ยุคสถานที่ราชการ ปี พ.ศ. 2470 - 2505 และยุคกระแสการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2505 - ปัจจุบัน

บางลำพูเป็นย่านเก่าแก่มีชื่อเสียงทางด้านการค้า เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2326) มีความหลากหลายของเชื้อชาติ (coexistence) และกิจกรรมแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ (พิเชฐ สายพันธ์, 2541 : 9)

“บางลำพู” ชื่อนี้เข้าใจว่าเรียกกันตามลักษณะชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่น้ำท่วมถึง จึงใช้คำว่า “บาง” และเนื่องด้วยบริเวณนี้มีต้นลำพูเป็นต้นไม้ป่าขึ้นอย่างหนาแน่น จึงเรียกว่า “บางลำพู” จากการศึกษาประวัติศาสตร์ย่านนี้ ส.พลายน้อย ได้เขียนประวัติความเป็นมา และที่มาของชื่อไว้ว่า

“บางลำพู เป็นถิ่นที่มีชื่อเสียงมากในปัจจุบัน เพราะเป็นย่านตลาดการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่ในสมัยก่อนโน้นเป็นที่เจียบเหงา ไม่มีตลาด ยังมีป่าเสียมาก ต้นไม้ที่มีมากในสมัยนั้นเข้าใจว่าเป็นต้นลำพู (ชอบขึ้นอยู่ในเลนที่น้ำท่วมถึง มีรากงอกขึ้นเหนือพื้นดิน) จึงได้ชื่อว่าบางลำพู” (สมปอง ดวงไสว, 2541 : 9)

“บางลำพู” ในสมัยรัชกาลที่ 1 - 3 (พ.ศ. 2325 - พ.ศ.2394) ถูกสร้างขึ้นด้วยอิทธิพลของสถาบันกษัตริย์และราชสำนัก บริเวณเดิมไม่มีบ้านเรือนของราษฎร เป็นที่ตั้งวังของเจ้านายระดับสูง อยู่ภายในบริเวณกำแพงเมือง และมีส่วนที่เป็นบ้านเรือนของข้าราชการบริพารรอบเป็นชุมชนข้าราชการ บ้านเรือนราษฎรอยู่นอกกำแพงเมือง บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นเรือ และเรือแพ ตั้งอยู่ริมน้ำ ริมคลอง ส่วนน้อยสร้างบ้านเรือนอยู่บนบก แต่ก็ติดริมน้ำ เนื่องด้วยน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ และการสัญจรเป็นหลัก (อภิชัย กาบทอง, 2542 : 57)

“คนไทยตั้งแต่สมัยโบราณมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับวัด เพราะวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นสถานศึกษาของคนในสมัยนั้น ที่สำคัญราชวงศ์ไทยให้ความสำคัญกับการทำนุบำรุงพระศาสนา โดยแต่งตั้งวัดในย่านบางลำพูเป็นพระอารามหลวง ชาวบ้าน

เรียกว่า "วัดกลางนา" หรือ "วัดตองปุ" เข้าใจว่าเพี้ยนมาจากคำว่า ตองปุ เพราะทหารนำไปตองมาปูทานข้าว" (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2545)

สมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท บุรณะพระอุโบสถ และสร้างกุฏิสงฆ์พร้อมทั้งถาวรวัตถุอื่น ๆ เสร็จแล้วจึงน้อมเกล้าถวายเป็นพระอารามหลวง รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามใหม่หลังจากรบชนะพม่าถึง 3 ครั้งว่า "วัดชนะสงครามมหาวิหาร" (วีระวัฒน์ หงสกุล, 2541 : 6)

บริเวณบางลำพูนี้ยังมีวัดบวรนิเวศ วัดสังเวช และวัดสามพระยา วัดเหล่านี้แตกต่างกันตรงที่มีอาณาบริเวณที่ตั้งอยู่ภายในและภายนอกกำแพงเมือง วัดที่อยู่ภายในกำแพงเมืองถูกสถาปนาเป็นพระอารามหลวงไม่อนุญาตให้มีเมรุเผาศพ ชาวบ้านอาศัยวัดนอกเขตกำแพงเมืองเพื่อประกอบพิธีเผาศพ ซึ่งได้แก่วัดสังเวช และวัดสามพระยา (พิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 27)

วัดสังเวชมีมาตั้งแต่สมัยตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ เดิมเรียกว่า "วัดสามจีน" เข้าใจว่าชาวจีน 3 คนเป็นผู้สร้างวัดนี้ขึ้นต่อมาเรียกกันว่า "วัดบางลำพู" ซึ่ง Askew สันนิษฐานว่าเรียกขึ้นหลังจากขุดคลองบางลำพู แต่ทองตอ กล้วยไม้ กล่าวว่ามี การขุดคลองเมืองใหม่สมัยรัชกาลที่ 1 ตั้งแต่วัดเชิงเลน (วัดบพิตรพิมุข) จนถึงวัดบางลำพู ต่อมาเรียกว่า "คลองบางลำพู" แสดงให้เห็นว่าชื่อ "วัดบางลำพู" เรียกกันมาก่อนที่จะมีการขุดคลองขึ้น (พิเชฐ สายพันธ์, 2542 : 27)

ในปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเถลิงราชสมบัติ เป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี โปรดให้สร้างราชธานีขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2328 โปรดฯ ให้เกณฑ์ไพร่สมหลวง และผู้คนจากหัวเมืองมาทำอิฐก่อกำแพงสร้างพระนคร เกณฑ์เขมรหนึ่งหมื่นคนขุดคูพระนครด้านตะวันออกตั้งแต่บางลำพูตลอดไปถึงแม่น้ำด้านใต้ ยาวแปดสิบห้าเส้นสิบสามวา กว้างสิบศอก ลึกห้าศอกให้ชื่อว่า "คลองรอบกรุง"

จากนั้นเกณฑ์ลาวห้าพันจากเมืองเวียงจันทน์และเมืองลาวฟากโขงฝ่ายตะวันตกตลอดจนผู้คนจากหัวเมืองมากำแพงพระนคร สร้างป้อมปราการ แล้วพระราชทานนามชื่อป้อมตามแนวคลองบางลำพู ไปถึงริมแม่น้ำใกล้วัดบพิตรพิมุข ว่าป้อมพระมหาสุเมรุ ป้อมยุคนธร ป้อมมหาปราบ ป้อมมหากาฬ ป้อมหมูทะเลว ป้อมเสื่อทยาน ป้อมมหาไชย ป้อมจักรเพชร ส่วนป้อมด้านหน้าริมแม่น้ำขึ้นมาจนถึงปากคลองบางลำพูนั้นได้รับพระราชทานว่า ป้อมผีเสื้อ ป้อมมหาฤกษ์ ป้อมมหาภัย ป้อมภูผาสุทัศน์ ป้อมสัตตบรรพต ป้อมโสฬสศิวลา ป้อมมหาโลหะ ป้อมอินทรวงศ์ ป้อมพระจันทร์ ป้อมพระอาทิตย์ และป้อมอิสินธร รวมกำแพงชั้นนอกมีสิบเก้าป้อม สำหรับป้อมพระจันทร์และป้อมพระอาทิตย์นั้น ตั้งอยู่ริมแม่น้ำด้านใต้ และเหนือของพระบรมหาราชวัง มีอยู่จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ต่อมาเรือทิ้งไปพร้อมกับกำแพงเมือง คงเหลือแต่ถนนพระจันทร์ และถนนพระอาทิตย์ (วีระวัฒน์ หงสกุล, 2541 : 1-2)

ป้อมพระสุเมรุ เป็นป้อมที่ตั้งอยู่บริเวณหัวถนนพระอาทิตย์ ต่อกับถนนจักรพงษ์ ลักษณะเป็นรูป 6 เหลี่ยม มีฐาน 2 ชั้น ฐานชั้นแรกมีบันไดทางขึ้นได้ 2 ทาง และมีทางเดิน

โดยรอบกำแพงของฐานชั้นที่ 2 ทำเป็นรูปใบเสมา ประตูหน้าต่างเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมและเจาะช่องลมเป็นรูปวงโค้งแหลม ผนังมีการเจาะเป็นช่องกากบาทโดยรอบ มีหลังคาเป็นรูปหกเหลี่ยม (เอกสารเผยแพร่ งานถนนสายวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์) แต่จากคำบอกเล่าของม.ล.ประพิมพ์ กล่าวว่า

“เดิมป้อมนี้ไม่มีหลังคา ด้านบนเปิดโล่งเป็นแหวนมา เพื่อหลอกล่อข้าศึก เมื่อข้าศึกปืนขึ้นมานป้อม ก็จะตกลงมา เป็นกลยุทธ์ในการรบ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะซ่อมแซมป้อมเสียใหม่ จึงสร้างเป็นหลังคาปิดทับไว้” (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2545)

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส กับข้อมูลในเอกสารนั้นมีความขัดแย้งกัน ควรได้รับการศึกษาว่าประวัติศาสตร์ที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์และความรู้กับคนรุ่นหลัง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453) การสร้างวังของเจ้านายเป็นศิลปะ เป็นแบบจีนปนไทย และสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งผสมไทย ทำให้รูปแบบเรือนหมู่แบบไทยค่อย ๆ หายไป และเป็นช่วงที่มีการพระราชทานที่ดินให้สร้างวังนอกแนวกำแพงเมืองมากขึ้นเพื่อขยายเขตพระนคร และทำให้เกิดชุมชนล้อมรอบบริเวณวังเจ้า

ถนนพระอาทิตย์ ด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสำนักงานองค์การระหว่างประเทศ ศาลรัฐธรรมนูญ และที่ทำการของภาคเอกชนนั้น เป็นที่ตั้งของวังเจ้าในถนนพระอาทิตย์ที่สำคัญของเจ้านายมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนสิ้นสุดการเป็นวังในเวลาต่อมา

การสร้างวังหลวงเพิ่มขึ้นเนื่องจากเจ้านาย หรือพระวงศ์เจ้าฯ เมื่อมีอายุครบ 12 ชันษา ต้องเข้าพระราชพิธีโสกันต์ เพื่อแยกเรือนออกนอกวังตามโบราณประเพณี พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินในบริเวณรอบเมืองทั้งในกำแพงเมือง และนอกกำแพงพระนครโปรดฯ ให้สร้างวังเป็นที่ประทับต่อมา (วิชัย รัชตะนาวิณ, 2538 : 38) จากคำบอกเล่าของ ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา ที่เกิดในบ้านพระอาทิตย์ เดิมเป็นวังของกรมหลวงจักรเจษฎา ต่อมาเป็นต้นราชสกุลอิสรเสนา ม.ล.ประพิมพ์ เล่าว่าในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์มีวังเจ้าที่เป็นต้นราชสกุลถึง 5 ราชสกุล ได้แก่ ราชสกุลสวัสดิวัฒน์ ราชสกุลปราโมช ราชสกุลสุขสวัสดิ์ ราชสกุลกฤษดากร และราชสกุลอิสรเสนา

พื้นที่ตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ ตั้งแต่หัวโค้งไปจนเลยตรอกเขื่อนนิวาสน์ เดิมเป็นบริเวณเขตวังของเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา (พระอนุชาต่างพระมารดาของ รัชกาลที่ 1) ปัจจุบันเหลือเพียงซากประตูวังเท่านั้น ก่อนหน้าเคยเป็นวังของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสีห์สิงหนาท เป็นพระเชษฐาต่างพระชนนีของรัชกาลที่ 1 ขณะนั้นท่านทรงได้รับแต่งตั้งให้มาดูแล ปกครอง

ป้อมพระสุเมรุ แต่หลังจากปกครองได้ไม่กี่ปี ท่านต้องย้ายไปรับตำแหน่งแม่ทัพ จึงโปรดเกล้าฯ ให้กับเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎาฯ ขึ้นปกครองป้อมนี้แทน และได้ยกวังให้กับเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎาฯ (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2545)

ต่อมาได้ตกเป็นของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

เมื่อกรมหลวงจักรเจษฎาฯ สิ้นได้มีการสร้างศาลเพื่อรำลึกถึงพระองค์ท่าน ศาลนี้ตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ ที่เคยเป็นประตูวังมาก่อน มีต้นไทรปกคลุมหน้าคร่อม ม.ล.ประพิมพ์ บอกว่าไม่ทราบแน่ชัดว่าศาลสร้างขึ้นแต่เมื่อใด เพราะเห็นมาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก ๆ ศาลกรมหลวงจักรเจษฎาฯ นั้นมี 2 ศาล เรียกกันว่า “ศาลเล็ก” หรือ “ศาลใน” ตั้งอยู่ภายในตรอกไก่แจ้ และ “ศาลใหญ่” หรือ “ศาลนอก” ตั้งอยู่หน้าถนนพระอาทิตย์ เป็นที่เคารพบูชาของคนในพื้นที่ (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2546)

นอกจากนี้ยังมีวังพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์ พระองค์เจ้าชายเนาวรัตน์ พระราชโอรสองค์ที่ 20 ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ กับเจ้าจอมมารดาเอม ตั้งอยู่ริมน้ำได้ป้อมพระสุเมรุ ต่อมาในรัชกาลที่ 5 ได้โปรดฯ ให้ใช้เป็นที่พักของชาวอิตาเลียน ที่มาควบคุมการก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม และในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้เป็นที่พำนักของพลตรีพระยาवासเทพ อธิบดีกรมตำรวจภูธรชาวเดนมาร์ก ระหว่างปี พ.ศ. 2456-2458 และเป็นที่ทำกรกรมตำรวจภูธรต่อมา

ในปี พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานวังนี้ให้แก่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบฯ (พระบิดาของ ม.ร.ว.เสนีย์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ปัจจุบันวังนี้คือบ้านเจ้าพระยา เป็นที่ทำกรของศาลรัฐธรรมนูญ ด้านเหนือของวังกรมพระนเรศฯ ติดท่าเรือจ้างของเจ้าพระยาวรวงศ์ไพพัฒน์ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นบ้านของขุนนิรันดร์ชัย ปัจจุบันคือร้านอาหารตันโพธิ์ (วิระวัฒน์ หงสกุล, 2541 : 4-5)

ส่วนวังอีกแห่งหนึ่งอยู่บนถนนพระอาทิตย์ เรียกว่า “ตำหนักหลังเก่า” เดิมเป็นที่ประทับของเจ้าจอมมารดากลิ่น พระมารดาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ พระราชโอรสองค์ที่ 17 ของรัชกาลที่ 4 สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4-5 (พ.ศ.2394 - พ.ศ.2453) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-22477) ทรงพระราชทานวังที่ถนนพระอาทิตย์ให้แก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฏ์ ประทับอยู่จนถึง พ.ศ. 2476 ก่อนเสด็จไปที่ปิ่นัง หลังจากนั้นตำหนักตกเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ต่อมาได้กลายเป็นที่พำนักของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนเป็นที่รู้จักกันในนาม “ทำเนียบทำข้าง” ปัจจุบันเป็นที่ทำการของกองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และ

สำนักวางแผนงานสื่อสารเพื่อพัฒนาแห่งองค์การสหประชาชาติ (DTCP) (วีระวัฒน์ หงสกุล, 2541 : 4-5)

บ้านพระอาทิตย์ในปัจจุบันเดิมเป็นที่ของพระยาดำรงคราชพลชั้น เมื่อได้ถวายบ้านทรงไทยริมน้ำแก่พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ากฤษฎาภินิหารแล้ว พระยาดำรงฯ ได้ย้ายไปพำนักอยู่ในสวนฝั่งตรงข้าม ในสมัยรัชกาลที่ 1 เคยเป็นที่ตั้งของวังพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต พระโอรสของวังหน้าในรัชกาลที่ 2 และในสมัยรัชกาลที่ 7 ผู้สืบเชื้อสายคือ เจ้าพระยาวรวงศ์ไพฑิลันธ์ (ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา) เสนาบดีกระทรวงวัง ได้สร้างบ้านขึ้นมาใหม่ประกอบด้วยอาคาร 2 หลัง คืออาคารที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2505 - 2531 สถาบันวัฒนธรรมไทย-เยอรมัน (เกอเธ่) ขอเช่าเป็นที่ทำการ ปัจจุบันเป็นสำนักงานของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ (เอกสารเผยแพร่ งานถนนสายวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์, พ.ศ. 2545, มปท.)

ด้านทิศใต้เป็นที่ตั้งของวังกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างแบบตึกฝรั่งถ่ายแบบมาจากตึกในเมืองสิงคโปร์ แต่ยังไม่ทันเสร็จก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394 – พ.ศ.2411) จึงพระราชทานให้เป็นวังกรมหมื่นบวรวิชัยชาญ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประทับที่วังนี้จนรับอุปราชาภิเษกในรัชกาลที่ 5 เป็นกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ แล้วจึงได้เสด็จไปประทับที่พระบวรราชวัง ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในปัจจุบัน และได้ทรงโปรดฯ ให้พระโอรสคือ พระองค์เจ้าชายวิไลยวรวิลาส และพระองค์เจ้าชายรัตนวโรภาสมาประทับอยู่แทน ต่อมาในปลายรัชกาลที่ 5 ได้ริ้ววังบางส่วนและสร้างตึกเสนาบดีเป็นโรงพยาบาลทหาร และเป็นที่ทำการของสภาอุณาโลมแดง (กาชาด) ในปี พ.ศ. 2436 ปัจจุบันบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนการช่างทหารบก

ส่วนอาคารสำนักงานองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นอาคารที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ากฤษฎาภินิหาร กรมพระนเรศวรฤทธิ์ ทรงเป็นพระเจ้าลูกเธอลำดับที่ 17 หรือพระราชโอรสลำดับที่ 8 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นต้นราชสกุลกฤดากร เมื่อทรงมีพระราชพิธีโสกันต์ใน พ.ศ. 2410 ได้กราบถวายบังคมลาออกมาประทับนอกพระบรมมหาราชวังตามโบราณประเพณี โดยพระยาดำรงคราชพลชั้น ได้สร้างตำหนักใหม่ถวายในบริเวณถนนพระอาทิตย์

เมื่อกรมพระนเรศวรฤทธิ์ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมรุธาธร ได้มีการก่อสร้างวังใหม่เพื่อให้มีความเหมาะสมแก่การใช้รับเสด็จในงานต่าง ๆ โดยรับพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เนื่องในวันเฉลิมพระชนม์มายุ 60 พรรษาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัวอาคารสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2460 ซึ่งปัจจุบันคือบ้านมะลิวัลย์นั่นเอง ต่อมาพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร พระโอรสองค์ใหญ่ทรงเป็นผู้จัดการมรดก ได้ทูลเกล้าฯ ถวายขายที่ดินรวมบ้านทั้งหมดให้แก่กรมพระคลังข้างที่ ในปี พ.ศ. 2469 วังกรมพระนครฯ จึงตกเป็น

กรรมสิทธิ์ของกรมพระคลังข้างที่ และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้รับมอบมาปกครองดูแล และจัดประโยชน์นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2480 และต่อมาองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ขอเช่าบ้านมะลิวัลย์ เป็นที่ทำการในช่วงแรก ต่อมาเกิดความคับแคบจึงได้ก่อสร้างอาคารที่ทำการ 4 ชั้นขึ้นใหม่ทางด้านทิศเหนือของพระตำหนักในปี พ.ศ. 2511 (วิระวัฒน์ หงสกุล, 2541 : 6-7,31-32)

ส่วนห้องสมุดพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่วังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ ในรัชกาลที่ 7 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สร้างตำหนักพระราชทานพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงมณีสวาสดิ์สุขสวัสดิ์ พระอนุบาล ซึ่งได้ประทับจนสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2495 และได้กลับคืนเป็นของหลวงต่อมา

ในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411 - พ.ศ.2453) มีการสร้างวังเพิ่มขึ้น 11 วัง โดยสร้างขึ้นใหม่ 2 วัง คือวังริมคลองบางลำพู วังที่ 2 และวังริมคลองบางลำพูวังกที่ 3 ตั้งอยู่ริมคลองบางลำพูหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ส่วนอีก 9 วังนั้น เป็นวังที่สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 ซึ่งวังที่สร้างขึ้นในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์นั้นคือ วังริมแม่น้ำ เลียบถนนพระอาทิตย์ วังที่ 1,2,3 และวังที่ 4 จำนวน 4 วัง โดยตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มจากท่าช้างวังหน้าถึงบริเวณป้อมพระสุเมรุ โดยตั้งอยู่นอกกำแพงเมือง หันหน้าวังออกแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านหลังวังติดกับกำแพงเมือง และวังกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองคูเมืองเดิม โดยสร้างขึ้นภายในกำแพงเมืองต่างไปจาก วังที่ 11-4 มีอาณาเขตตั้งแต่ถนนพระอาทิตย์มาต่อวังเจ้าฟ้าอิสรภาพค์ (แง่น้อย ศักดิ์ศรี และคณะ, 2525 : 363)

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่กรุงเทพฯ เริ่มพัฒนาไปอย่างมาก มีไฟฟ้า ประปา สร้างถนนและเริ่มมีรถรางรอบเมือง ถนนรอบ ๆ กำแพงพระนครหลาย ๆ สาย และถนนพระอาทิตย์เองก็ได้สร้างขึ้นในช่วงนี้ และชื่อถนนพระอาทิตย์ก็มาจากชื่อป้อมพระอาทิตย์ ซึ่งอยู่ตรงปากคลองคูพระนครเดิม หรือคลองโรงไหม หรือคลองหลอดนั่นเอง (เทพชู ทับทอง, 2539 : 16)

ฝั่งตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ เป็นตึกแถวรูปทรงเก่า ก่อสร้างแต่เมื่อใดนั้นไม่มีใครสามารถระบุได้ ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา กล่าวว่

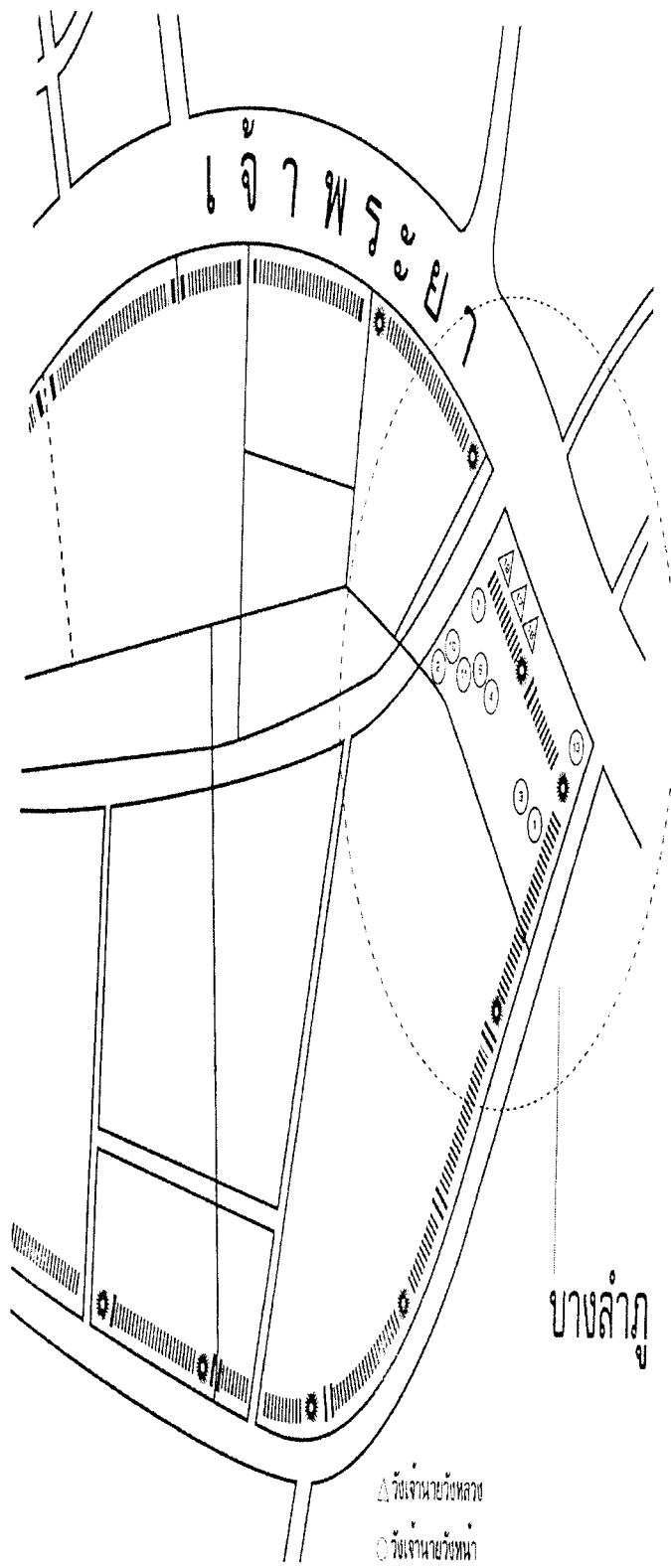
“สมัยลุงเป็นเด็ก ก็เห็นตึกแถวนี้แล้ว คาดว่าน่าจะสร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันน่าจะมียุอายุประมาณร้อยกว่าปี มีทั้งหมด 18 ห้อง ปลูกในที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และได้มีการอนุรักษ์ไว้ มีการปรับปรุงบ้างตามแต่เจ้าของ ปัจจุบันส่วนใหญ่กลายเป็นร้านค้า ผับ บาร์ ร้านอาหาร ยังคงรักษาสภาพตึกเดิมไว้ จะมีเปลี่ยนแปลงประตูหน้าบ้านที่เดิมเป็นประตูไม้แบบโบราณเป็นบานพับ และช่องลมหน้าต่าง เดิมเป็นการฉลุลายด้วยไม้ สวยงามมาก ปัจจุบันอาจจะหาดูไม่ได้อีกแล้ว เป็นที่น่าเสียดายที่คนรุ่นนี้ไม่ค่อยจะอนุรักษ์ ของเก่า ๆ เอาไว้ แต่ยังมีอยู่ร้านสองร้านที่เค้ายังเก็บบานประตูเดิมเอาไว้ เพียงแต่ทาสีให้สวยงามขึ้น” (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2546)

ฝั่งตรงกันข้ามนั้น ปัจจุบันเป็นสวนสันติชัยปราการ เดิมพื้นที่ตรงนี้เป็นโรงเลื่อย โกดังเก็บสินค้า ของศรีมหาราชา ทำทราญ โรงน้ำตาลของสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่รกร้าง ต่อมาได้มีการรื้อและก่อสร้างเป็นสวนสาธารณะสันติชัยปราการ ในพื้นที่ขนาด 8 ไร่ครึ่ง อยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในบริเวณนี้มีการอนุรักษ์ต้นลำพู 2 ต้นสุดท้ายถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของย่านบางลำพูไว้ และยังมีพระที่นั่งสันติชัยปราการ เป็นพระที่นั่งขนาดเล็ก ตั้งอยู่ภายในสวนสันติชัยปราการ สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2542 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานนามพระที่นั่ง และสวนสันติชัยปราการ ซึ่งมีความหมายว่า "มีปราการที่เป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะของสันติภาพ"

สวนสันติชัยปราการ เป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่มีความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ ในทุกวันมีกิจกรรมการออกกำลังกาย โยคะ ไทเก๊ก แอโรบิก ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่นิยมออกมาพักผ่อน และเป็นที่ยี่งเล่นของเด็ก ๆ ในย่านนี้

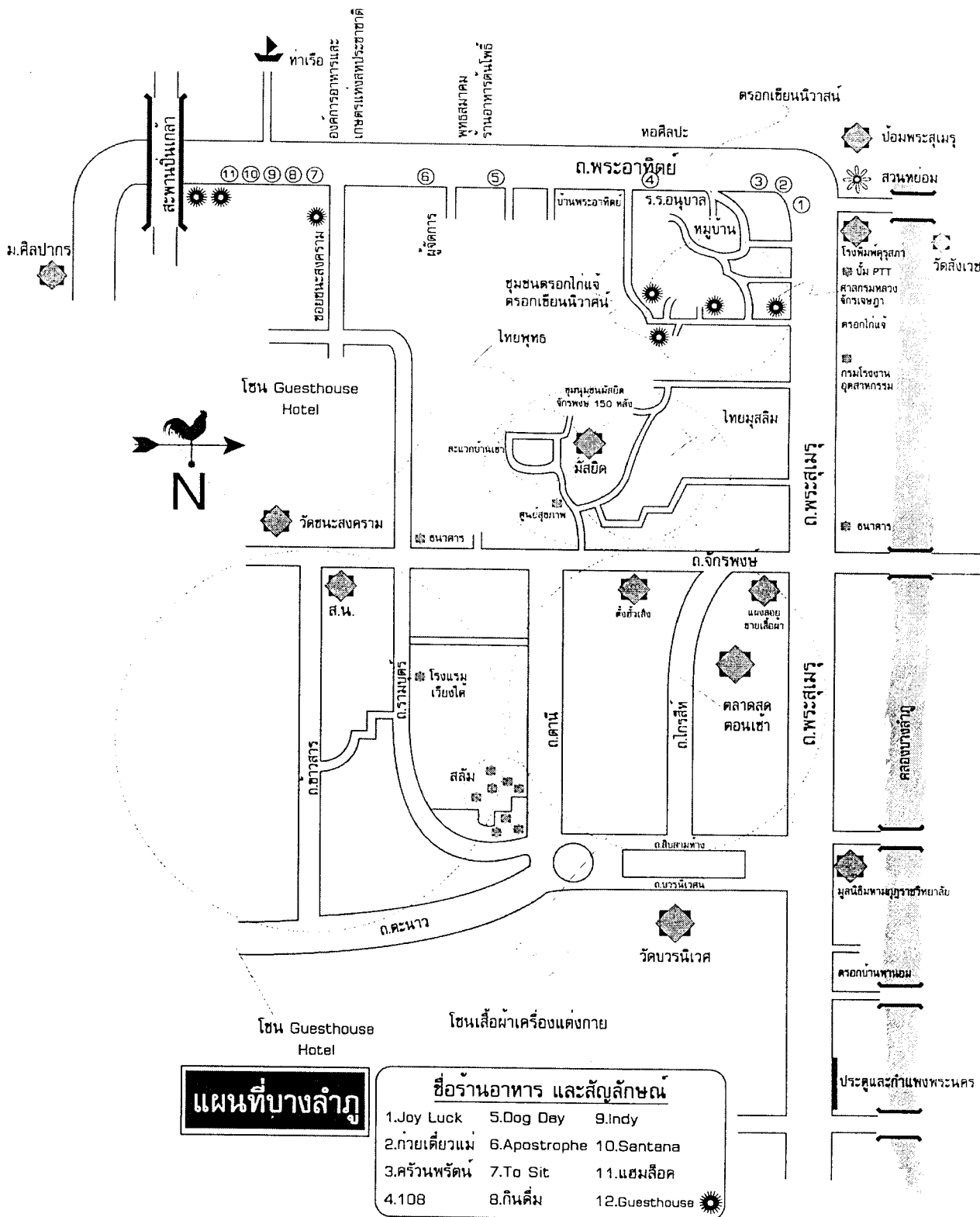
นอกจากนั้นยังมีอาคารครุสภา เป็นอาคารเก่ามีอายุกว่า 70 ปี เดิมเป็นโรงเรียนการพิมพ์แห่งแรกของประเทศไทย อาคารหลังแรกเป็นอาคารไม้อยู่ด้านหลัง สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2468 และต่อมาได้สร้างอาคารหลังใหม่ ในปี พ.ศ. 2475 ปัจจุบันขึ้นทะเบียนเป็นสถานโบราณห้ามมิให้มีการรื้อถอน

การขยายตัวของวังเจ้าในย่านถนนพระอาทิตย์ สิ้นสุดในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากที่ดินมีจำกัด และการขยายเมืองในรูปแบบการปกครองแบบใหม่ การพัฒนาเมืองตามแบบทุนนิยมตะวันตก การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งผลให้พื้นที่ถนนพระอาทิตย์เปลี่ยนจากถนนที่เต็มไปด้วยวังเจ้า บ้านเจ้าขุนมูลนาย กลายเป็นสถานที่ราชการ สำนักงานเอกชน และธุรกิจบริการ ที่พัก เกสเฮาส์ สถานบันเทิงแทรกจนเต็มพื้นที่ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชุมชนในปัจจุบัน

- แผนที่วังเจ้านายฝ่ายวังหลังและวังหน้าที่ตั้งอยู่ในย่านบางลำภู
1. วังสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา
 2. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์
 3. วังกรมหมื่นกระษัตริย์ศรีศรเดช
 4. วังกรมหมื่นอานาภาพิศาลศักดิ์
 5. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทวอน
 6. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายรัชนิกร
 7. พระบรมราชวังใหม่ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และวังใหม่กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ
 8. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายโตสินี
 9. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนรวิมลสุภากร
 10. วังพระองค์เจ้าชายสนั่น
 11. วังพระองค์เจ้าชายสุทัศน์ภาธร
 12. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นบริรักษ์นรินทรฤทธิ์
 13. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์
 14. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเทพศวริศวิมล
 15. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิชุนานาภาธร
 16. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงองค์ศรัทธาชมัย
 17. วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์
 18. วังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ดิ้นนวิศิษฎ์

ที่มา : จินตภาพบางลำภู 2542 : 127

ที่มา : จินตภาพบางลำพู 126 : 2542

4.1.2 กระแสการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์

กระแสการท่องเที่ยวในบริเวณบางลำพูเกิดและเติบโตขึ้น เพราะอยู่ในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ที่มีโบราณสถาน พระบรมหาราชวัง วัดวาอารามที่สวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ และจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐ ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาเพิ่มขึ้น กลุ่มแรก ๆ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวสะพายเป้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการจับจ่ายในระดับต่ำเข้ามาพักอาศัยในย่านบางลำพู ในปี พ.ศ. 2505 เกิดโรงแรมเวียงใต้ ซึ่งเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นว่ามีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 บริเวณถนนข้าวสารได้เริ่มมีเกสเฮาส์เกิดขึ้น และขยายตัวไปในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ บริเวณรอบ ๆ วัดชนะสงคราม ถนนพระสุเมรุ ถนนพระอาทิตย์ และภายในชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ และชุมชนตรอกไก่แจ้ เขียนนิवासน์ (อภิชัย กาบทอง, 2542 : 203)

เกสเฮาส์ที่เปิดกิจการเป็นรายแรกตั้งอยู่ด้านหน้าตรอกไก่แจ้ คือ ซีเอสเกสเฮาส์ เปิดเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2532 นางสาวพลอยจันทร์ เจ้าของกิจการย้ายมาจากบางพลัดเล่าว่า

“ตอนแรกเปิดเป็นร้านขายอาหาร ขายข้าวแกง พอมีนักท่องเที่ยวถามที่พักเป็นประจำ จึงเปลี่ยนเป็นเกสเฮาส์ มี 27 ห้องพัก ราคาห้องแอร์ 500 บาทต่อวัน ถูกที่สุดเป็นห้องพัดลม ห้องน้ำรวม ราคา 280 บาท” (นางสาวพลอยจันทร์, สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2546)

ส่วนในตรอกเขียนนิवासน์มีเกสเฮาส์ขนาดเล็ก 2 แห่ง ปัจจุบันปิดกิจการเพราะเจ้าของบ้านสูงอายุ และอีกแห่งเปลี่ยนเป็นหอพัก ส่วนในตรอกไก่แจ้ มีเกสเฮาส์อีก 3 แห่ง และมีบ้านเช่าจำนวนมาก

การเกิดขึ้นของที่พักราคาถูก หรือเกสเฮาส์เป็นผลพวงจากการปรับตัวรองรับการท่องเที่ยว ที่มีการเปลี่ยนผ่านสู่ความเจริญ และผ่านกระบวนการแยกย่อย และจัดสรรทรัพยากรมาใช้ ในที่นี้เรามองไปที่ระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ ที่เกิดความต้องการของนักท่องเที่ยว และคนในพื้นที่ได้ปรับตัวรองรับ และมีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลกระทบในด้านดีที่เกิดจากการท่องเที่ยว แต่ในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวได้ส่งผลในด้านลบต่อสังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ด้วยเช่นกัน

ในถนนพระอาทิตย์เมื่อสิ้นสุดการเป็นวังเจ้าในรัชกาลที่ 5 วังต่าง ๆ ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกลายเป็นสถานที่ราชการ สำนักงานเอกชน ต่อมาทำให้ถนนพระอาทิตย์เริ่มคึกคักมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2519 นางอรศรี ศิลปี ได้เปิดกิจการร้านอาหารครวัณพรัตน์ เดิมประกอบกิจการร้านเสื้อนพรัตน์ ผลิต และจำหน่ายเสื้อนักเรียนในบางลำพู

นางอรศรีเล่าถึงสาเหตุที่เปลี่ยนจากธุรกิจเสื้อผ้า มาเปิดร้านอาหารเพราะกิจการร้านเสื้อชบเซา คนนิยมซื้อสินค้าตามห้างสรรพสินค้ามากขึ้น

“ร้านอาหารที่อยากทำเพราะว่าชอบ และตอนนั้นไม่มีนักท่องเที่ยวหรอก ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ คนทำงานในย่านนี้ นักท่องเที่ยวมาติดอนหลัง ๆ” (นางอรศรี ศิลป์, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2546)

จากการปรับตัวนี้แสดงให้เห็นถึงผลพวงในด้านลบของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของเมือง เมื่อเริ่มมีห้างสรรพสินค้าเกิดขึ้นทำให้พฤติกรรมการบริโภคของคนในเมืองเปลี่ยนไป เกิดความนิยมในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าเป็นความศิวิไลซ์ทำให้ธุรกิจรายย่อยปิดตัวลง เกิดผลกระทบต่อด้านลบกับเศรษฐกิจของคนระดับกลาง แต่คนรวยกลับได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้น เพราะการนำเข้รูปแบบ ความคิด พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตแบบตะวันตก หากเปรียบอาจคล้ายกับรูปแบบการเกิดขึ้นของธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ เช่น คาร์ฟูร์ เทสโก้โลตัส บิ๊กซี ฯ ที่เติบโตแทรกเข้ามาในเมืองเป็นจำนวนมาก ทำให้พฤติกรรมการบริโภคของคนปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป จนนักวิชาการหลาย ๆ ท่านออกมาโจมตีมาตรการของรัฐบาลที่ไม่มีการควบคุมเขตที่ตั้งของห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ อาจส่งผลให้ธุรกิจค้าปลีกรายย่อย หรือโซฮ่วย จำนวนมากต้องปิดตัวลง เป็นการส่งเสริมธุรกิจข้ามชาติขนาดใหญ่ และทำลายธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมากที่เป็นฐานของประเทศ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นแนวคิดในการดำเนินเศรษฐกิจตามระบอบทุนนิยม การเน้นอุตสาหกรรม การแข่งขันในตลาดเศรษฐกิจนั้นธุรกิจขนาดใหญ่ย่อมมีความได้เปรียบ ไม่ใช่เพียงแต่กระทบเศรษฐกิจครัวเรือน รวมถึงเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของคนในสังคมอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2524 ได้มีการบูรณะซ่อมแซมป้อมพระสุเมรุ เพื่ออนุรักษ์และเฉลิมฉลองครบรอบกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้บรรจุโครงการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพภูมิทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2535 ได้เกิดร้านเหล้าจากกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรขึ้นเป็นร้านแรก คือร้านแฮมลอค เป็นที่รวมผลงานภาพวาดของนักศึกษา ศิลปะการตกแต่งร้านอย่างมีเอกลักษณ์ และได้เกิดร้านเหล้า ผับ บาร์ ที่มีรูปแบบการตกแต่งอย่างมีเอกลักษณ์ ขึ้นจนเต็มถนนพระอาทิตย์ การเกิดขึ้นนั้นเป็นการตอบสนองความต้องการบริโภคเพื่อความพึงพอใจของคนในสังคมเมืองที่มีฐานะ หรือเป็นกลุ่มคนทำงานที่มีรายได้สูง “ยี่ปี่” ที่ต้องการพักผ่อนหลังเลิกงาน

นอกจากนั้นกระแสที่สำคัญที่ผลักดันให้ถนนพระอาทิตย์ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอก สื่อต่าง ๆ มากมายได้แก่การสร้างกระแส “ถนนสายวัฒนธรรม” ขึ้น โดยเริ่มจากบางกอกฟอรั่มร่วมกับร้านค้า ร้านอาหารริมถนน และชาวบ้านในชุมชนส่วนหนึ่งจากชุมชนวัดสังเวช ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ – ตรอกไก่แจ้ และชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ และร้านแฮมลอค เข้าร่วมจัดกิจกรรมถนนสายวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น ครั้งแรกในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2541 โดยมีการจัดทัวร์ชุมชนชมบ้านเก่า วังเก่า ชุมชนดนตรีไทยและศิลปินมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนช่างทองโบราณและชมต้นลำพู 2 ต้นสุดท้ายในสวนสันติฯ การแสดงดนตรี

ไทย การแสดงลิเก ละครร้องของเหล่าศิลปิน ดาราที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ การแสดงละครร่วมสมัย ละครใบ้ ละครหุ่น ศิลปะบนบาทวิถี มีการขายอาหาร สินค้าไทย ๆ และการจัดงานในครั้งนี้นำได้รับการตอบรับจากคนมาเที่ยวชมเป็นอย่างดีจนส่งผลให้มีการจัดงานในครั้งที่ 2 ตามมา (อัฐมา โภคาพานิชวงศ์, 2544 : 49)

การจัดงานในครั้งนั้นส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่และนำไปสู่การเกิดขึ้นขององค์กรทางสังคมนั่นคือ “ประชาคมบางลำพู” และการจัดงานถนนสายวัฒนธรรมครั้งที่ 2 ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ครั้งที่ 3 ในวันที่ 20-21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และ ครั้งที่ 4 ในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2545 ที่ผ่านมา โดยการจัดงานครั้งหลังนี้จะทำการปิดถนนในทุก ๆ วันอาทิตย์ รวม 5 สัปดาห์ การจัดงานในครั้งที่ 4 นั้นเป็นการจัดร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมีนางสิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยฯ ว่าการกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นประธานในการเปิดงาน

การจัดงานถนนสายวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์ ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ครั้งที่ 3 และ 4 ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างประชาคมบางลำพูกับประชาชนในชุมชน เนื่องจากการเรียกเก็บค่าเช่าที่ขายสินค้าราคาสูงถึง 2,000 – 3,000 บาท ทำให้เกิดความขัดแย้งและไม่เข้าร่วมเหมือนในครั้งที่ 1 และ 2 ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้ความเห็นว่ามีลักษณะคล้ายกับงานกาชาด ที่เน้นการขายสินค้าและมีการเก็บเงินค่าพื้นที่ขายสินค้าในราคาสูง ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในด้านลบ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้กรรมการส่วนหนึ่งถอนตัวออกจากประชาคมฯ และผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ว่าเกิดจากการเข้ามาหาผลประโยชน์ของเทศกิจ นางส้ม (นามสมมุติ) เล่าให้ฟังว่า

“งานถนนพระอาทิตย์ระงับไว้ก่อน ยังไม่ทราบจะจัดอีกเมื่อไหร่ กรรมการเมื่อจัดงานครั้งก่อนเทศกิจหารายได้ ให้คนเข้ามาขายของเหมือนตลาดนัด”(นางส้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2546)

ส่วนความเห็นของผู้ประกอบธุรกิจต่องานถนนคนเดินนั้นแยกออกเป็นสองความเห็น ส่วนหนึ่งเห็นว่างานถนนคนเดินมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และธุรกิจของตน ส่วนอีกความเห็นนั้นมีความเห็นที่ไม่มีประโยชน์ เพราะกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ แต่งานถนนคนเดินเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย

ความพยายามจากกลุ่มธุรกิจที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของอดีตอันรุ่งเรืองในพื้นที่ และนำมาเป็นจุดขายสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวก และด้านลบ ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สรุปไว้ ซึ่งผลกระทบในด้านบวก คือทำให้คนในพื้นที่เล็งเห็นถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ให้มีความรู้สึกภูมิใจ

รักและหวงแหน เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมของคนในพื้นที่แนบแน่นขึ้น เป็นที่มาของประชาคม บางลำพู ที่กล่าวอ้างว่าเป็นตัวแทนของชุมชน มีการกระตุ้นการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน เกิดการผลิตสินค้า เกิดอาชีพ เช่นการขายอาหาร ขนมไทยต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนผลกระทบในด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวคือ เกิดความแปลกแยกของชุมชนเก่า ชุมชนถูกบีบให้เล็กลง เกิดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของคนดั้งเดิมในชุมชน เพราะเจ้าของอาคารบ้านเรือนเล็งเห็นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นหลักได้ขายบ้าน หรือให้เช่าอาคาร และย้ายออกจากพื้นที่ และกลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาประกอบธุรกิจนั้นส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายเข้ามาใหม่ในพื้นที่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง และส่งผลให้เกิดบ้านเช่าขึ้นเพื่อรองรับแรงงานที่เข้ามาประกอบอาชีพ คนกลุ่มนี้ไม่มีจิตสำนึกร่วมต่อชุมชน เนื่องจากเห็นเป็นเพียงที่พัก และประกอบอาชีพ ไม่ใช่บ้านจึงละเลยพื้นที่ทางสังคม สร้างความสกปรกด้วยจอตารถเข็น ทิ้งขยะในตรอก อนาคตอาจทำให้ชุมชนเกิดความเสื่อมโทรม

4.1.3 การเกิดขึ้นของผับ บาร์ ร้านเหล้า

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2537 หรือประมาณ 10 ปีที่แล้ว กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย ศิลปากร ได้ริเริ่มเปิดกิจการร้านเหล้า หรือที่เรียกว่า “ผับ” เป็นกลุ่มแรก เพราะเห็นว่าถนน พระอาทิตย์เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังใกล้กับมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นที่พบปะพูดคุยกันระหว่างเพื่อนนักศึกษา เพื่อให้ถนนสายนี้เป็น “arty sidewalk café” ที่มีชื่อเสียงของกรุงเทพฯ ชั้นใน ดังในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ในคอลัมน์ “the sign.post” เขียนถึงความแปลกตาของร้านเหล้า ผับ บาร์ บนถนน พระอาทิตย์ที่สร้างสีสันให้กับพื้นที่ เป็นแหล่งพบปะพูดคุยของเหล่าศิลปินในยุคโพสต์ โมเดิร์นกลุ่มอาร์วองการ์ด นักศึกษา ปัญญาชนและนักหนังสือพิมพ์ (อัฐมา โภคาพานิชวงษ์, 2544 : 48)

ร้านเหล้า ผับ บาร์ ในถนนพระอาทิตย์มีความแตกต่างจากถนนข้าวสารเนื่องจากสไตล์การตกแต่งร้านที่มีศิลปะ เน้นเอกลักษณ์ด้วยการใช้ภาพเขียนของศิลปิน การตกแต่งด้วยแสงไฟที่ให้ความอบอุ่นเป็นกันเอง และบรรยากาศที่สบาย ๆ ทำให้มีนักศึกษา กลุ่มคนวัยทำงานที่พิศมัยการพักผ่อนในยุคบริโภคนิยม แวะเวียนกันมาอย่างไม่ขาดสาย กระทั่งปัจจุบันถนนพระอาทิตย์มีธุรกิจประเภทนี้ถึง 12 ร้าน และยังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาพักผ่อน เพราะมีบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่นมากกว่าถนนข้าวสาร

ร้านจอยล็คคลับ เป็นร้านอาหารกึ่งผับ เปิดกิจการมาได้ 7 ปี จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านทำให้ทราบว่าสาเหตุที่เลือกพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ เนื่องจากความชื่นชอบบรรยากาศริมแม่น้ำ ในระยะแรกที่เปิดร้านยังมีร้านเหล้า ผับ บาร์ไม่มาก ร้านที่เปิดเป็นร้านแรกคือร้านเฮมล็อค และเกิดร้านอื่น ๆ ตามมาจนเต็มด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ ปัจจุบันไม่สามารถขยายตัวได้เพราะความจำกัดของพื้นที่

ภาพรวมพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

จำนวนธุรกิจในพื้นที่ตั้งแต่ป้อมพระสุเมรุ จรดท่าช้างแบ่งออกได้ดังนี้

1. สถานที่ราชการ สำนักงานเอกชน 5 แห่ง
2. บริษัท ห้างร้าน 5 แห่ง
3. อพาร์ทเมนต์ เกสเฮาส์ 6 แห่ง
4. ร้านอาหาร ขนม เบเกอรี่ 11 แห่ง
5. ผับ บาร์ 13 ร้าน
6. ร้านตัดเสื้อ 3 ร้าน
7. ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย 5 ร้าน
8. ร้านหนังสือท่องเที่ยว 2 ร้าน
9. บริษัททัวร์ 2 ร้าน
10. ห้างเพชร 1 ร้าน
11. ร้านนาฬิกา 1 ร้าน
12. ร้านอินเทอร์เน็ต 1 ร้าน
13. ร้านแว่นตา 1 ร้าน
14. คลินิก 2 แห่ง
15. ร้านขายยา 1 ร้าน
16. ร้านดอกไม้ 1 ร้าน
17. บ้านหมอดู 1ร้าน
18. ร้านขายของชำ 2 ร้าน
19. เซเว่นอีเลฟเว่น 1 ร้าน

ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ มีประชากรประมาณ 1,200 คน จำนวน 120 ครัวเรือน ประชากรประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง มากที่สุด รับราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน รองลงมา และอาชีพส่วนตัวน้อยที่สุด จบการศึกษามัธยมศึกษา มากที่สุด รองลงมา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และจบการศึกษาระดับปริญญา น้อยที่สุด (ข้อมูลชุมชน ปี 2545 สำนักงานเขตพระนคร)

4.2 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ – ตรอกไก่อแจ้

4.2.1 การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะชุมชน และการถือครองที่ดิน

ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ – ไก่อแจ้ มีการตั้งถิ่นฐานมาประมาณ 80 กว่าปี มีบ้านประมาณ 120 หลังคาเรือน ประชากรในชุมชนประมาณ 1,200 คน จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนพบว่า พื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมดเป็นเขตวังเก่าของกรมหลวงจักรเจษฎา พระอนุชาต่างพระชนนีของรัชกาลที่ 1 สิ้นสุดการเป็นวังในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมา กรมสิทธิในการดูแลที่ดินตกเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้จัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนทั่วไปได้จับจองเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย

ประชาชนที่เข้ามาตั้งรกรากในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่อแจ้ ส่วนหนึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายจีน อยู่อาศัยมาประมาณ 3 – 4 รุ่น ปัจจุบันเป็นรุ่นหลานเหลน คนดั้งเดิมส่วนใหญ่คงเหลือประมาณร้อยละ 40 อีกร้อยละ 60 เป็นคนจากที่อื่นย้ายเข้ามาอยู่อาศัย และประกอบอาชีพเช่น นายวิชัย อายุ 67 ปี เกิดที่นี่ บิดาเป็นทหารเรือ เดิมรับราชการที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ เล่าว่า

“ชุมชนนี้มีมาประมาณ 80 ปีได้นะ ลุงเกิดที่นี่ คุณพ่อรับราชการเป็นทหารเรือ บ้านเดิมอยู่สมุทรสาคร คุณพ่อเป็นคนมาจับจองที่นี้สมัยตอนลุงเป็นเด็ก พื้นที่บริเวณนี้ยังเป็นดิน เป็นท้องร่องอยู่เลย ต้องเอาไม้สะพานอันเดียวมาพาดเดิน จำได้ว่าตอนอายุไม่ถึง 10 ขวบ น้ำประปา ก็ยังไม่มี ต้องไปอาบน้ำจากก๊อกน้ำสาธารณะหน้าถนนพระอาทิตย์ หรือไม่ก็จ้างคนหาบเข้ามากระป๋องละ 20-30 สตางค์ แล้วมามีน้ำประปาตอนไหนลุงจำไม่ได้ แต่ว่าลุงก็โตแล้ว” (นายวิชัย วรรณวิไชย, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2546)

นางสมพร เล่าว่า

“ป้าอยู่มาก็ 67 ปีแล้ว ไม่ได้เกิดที่นี่ย้ายมาตอน 3-4 ขวบ ตอนนั้นถนนพระอาทิตย์เจียบมาก ไม่มีรถวิ่ง ดึกแถวก็ยังมีตรงเลยศาลของกรมหลวงจักรเจษฎามาจรดตรงนี้ เลยไปเป็นบ้านเจ้าขุนมูลนายเก่า ๆ ชุมชนนี้อยู่หลังดึกแถว ตอนนั้นดึกแถวก็ไม่ใหม่มากคงสร้างมาซักไม่กี่ปีก่อนนั้นทำถนนหลายครั้ง ตอนนั้นก็ลาดยางบ้าง คอนกรีตบ้าง รถรางรอบเมืองก็มีแล้ว ตอนนั้นยังไม่มีไฟทาง ค่ำลงก็เจียบหมด แถว ๆ นี้มีแต่บ้านพักอาศัย คนส่วนใหญ่ก็รับราชการบ้าง ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่คึกคักเหมือนในสมัยนี้หรอก” (นางสมพร สืบนุกาณ์, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2546)

ในตรอกเขียนนิวาสน์มีโรงเรียนเขียนนิวาสน์ เดิมเป็นของหม่อมสนิทวงศ์ ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนโดนระเบิด ไฟไหม้ พอสงครามสงบได้กลับมาเปิดสอนอีกครั้ง จนกระทั่งได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนพาณิชย์การสยาม แล้วต่อมาเจ้าของที่ได้ขายสิทธิ์ให้กับโครงการหมู่บ้านจัดสรรจนกระทั่งปัจจุบัน

ผู้นำชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้เล่าว่า

“ชุมชนเพิ่งตั้งขึ้นได้ไม่กี่ปี แต่ก่อนตรอกนี้เป็นวังเก่าของกรมหลวงจักรเจษฎา ศาลเป็นประตวงเก่ากินเนื้อที่รอบนี้กว้างมาก รื้อไปเมื่อไหร่ไม่ทราบแล้วมาเปิดล็อก แบ่งให้เช่าสร้างบ้านกันเอง ตารางวาละไม่กี่บาทตอนนี้ถ้าเปลี่ยนเจ้าของใหม่ก็ขึ้นค่าเช่า ตอนนี้จ่ายค่าเช่าอยู่ตารางวาละ 3-4 บาท เนื้อที่บ้านป้าก็ 33 ตารางวา 158 บาท เมื่อก่อนทำสัญญา 3 ปีครั้ง ตอนนี้ทำสัญญาปีละครั้ง” (นางสมพร สืบนุการณ, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2546)

ส่วนบรรยากาศด้านหน้าถนนพระอาทิตย์นั้นนางพร เล่าให้ฟังว่า

“ป้าอยู่ถนนนี้มาตั้งแต่ 9 ขวบ แถวนี้น้ำท่วมต้องแจวเรือจ้าง เรือชะล่าไปตลาดยอดบ้านป้าเป็นของทรัพย์สิน ตอนนั้นถนนพระอาทิตย์เป็นกรวดบดละเอียดยังไม่ลาดยาง ตรงป้อมเป็นโรงเลื่อยมีตรอกเล็ก ๆ เข้าไป ริมน้ำเป็นบ้านหม่อมสนิทวงศ์ ต่อมาย้ายเป็นโรงเรียนเขียนนิวาสน์ พอสงครามเลิกมีน้ำท่วม ในวังเนียะเค้าปลูกอ้อย ตรอกนี้ (กำแพงวังเก่าด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ ตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ) เดิมเป็นประตูหลังวัง มีโรงช่าง สมัยป้า 9 ขวบยังมีช่างอยู่ตัวหนึ่ง” (นางพร อิศรเสนา, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2546)

ส่วนนางอรศรีเล่าถึงถนนพระอาทิตย์ในช่วงสงครามว่า

“บ้านป้าอยู่ตรงร้านต้นโพธิ์ ตอนนั้นถนนหนทางมันเงียบมาก มีรถรางรอบเมืองเป็น 2 ท่อนต่อกัน มีชั้นหนึ่ง กับชั้นสอง ค่าโดยสารชั้นหนึ่งจะแพงกว่าชั้นสองเท่าตัว เพราะชั้นหนึ่งจะมีเบาะกรุให้นั่ง ส่วนชั้นสองเป็นไม้พาดเฉย ๆ และก็มียอดสามล้อ รถเจ๊ก แต่พอ “พอปลายปี 85 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ตอนนั้นต้องอพยพ เนื่องจากมีการทิ้งระเบิดกันทุกวัน เรือบินจะมาทิ้งระเบิด ตอนกลางคืน จะได้ยินเสียงหวอดังถี่มาก ๆ เพื่อเตือนให้ลงไปหลุมหลบภัย เนื่องจากสะเก็ดระเบิดจะกระจายเป็นวงกว้าง ในตอนนั้นทุก ๆ บ้านจะต้องมีผ้าสีน้ำเงินมาห่อไฟไว้เพื่อไม่ให้แสงสว่างออกมามากให้เพียงพอมองเห็น หากบ้านไหนเปิดไฟสว่างจะมีพิรุณ ว่าเป็น “แนวที่ 5” คือ พวกสายลับที่คอยส่งสัญญาณให้กับเรือบินมาทิ้งระเบิด ว่าตรงจุดนี้เป็นจุดสำคัญ ๆ เพราะฉะนั้นต้องพรางไฟ มีย่างนั้นจะโดนจับ” (นางอรศรี ศิลปี, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2546)

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนอยู่กันอย่างหวาดกลัว มีการทิ้งระเบิดทุกวัน โรงเรียนเขียนนิเวศน์ เป็นอีกที่หนึ่งซึ่งโดนระเบิดทำให้ไฟไหม้ ตามบ้านเรือนใหญ่ ๆ จะมีหลุมหลบภัยที่ขุดกันเอง หากบ้านอื่นไม่มีจะอาศัยบ้านเรือนข้างเคียง หรือไปหลบกันตามวัด ซึ่งสอดคล้องกับนางสมพร อยู่ในพื้นที่มา 60 ปีกว่า เล่าว่า

“ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงนั้นเป็นช่วงที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในถนนเส้นนี้ ตอนนั้นถนนเส้นนี้เริ่มเปลี่ยนเป็นสถานที่ราชการ และมีบ้านเรือนของผู้นำประเทศ ซึ่งก็คือบ้านของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม อยู่ในถนนเส้นนี้ด้วย ตอนนั้นมีการทิ้งระเบิดทุกวัน ชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนี้ส่วนใหญ่จะพากันไปหลบระเบิดกันตามโบสถ์วัด และบางบ้านที่ใหญ่โตหน่อยจะมีหลุมหลบภัยที่ขุดกันเองตามบ้าน พอมีหอสัญญาณเตือนภัย ก็จะไปหลบเข้าไปในหลุม” (นางสมพร สืบนุการณ, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2546)

“ในปี พ.ศ. 2488 ช่วงสงครามเลิกใหม่ ๆ ทางรัฐบาลต้องแจกคู่มือเพื่อให้ราษฎรนำไปซื้อข้าว เกลือ ไม้ขีดไฟ เป็นการจำกัดปริมาณการซื้อสินค้าเนื่องจากมีจำกัด หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เมืองหลวงได้มีการพัฒนา ปรับปรุงเป็นขนานใหญ่ และถนนพระอาทิตย์เอง ก็ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น มีการลาดยางถนน หลายครั้ง ในสมัยนั้นเริ่มมีรถรางรอบใช้กัน เหตุที่เรียกกันว่ารถรางรอบเมืองเนื่องมาจาก เป็นรถรางที่วิ่งรอบแนวกำแพงเมือง เป็นวงกลม ชาวบ้านส่วนใหญ่จะอาศัยรถรางเป็นพาหนะ สัญจร แทนรถเจ๊ก รถม้า มากขึ้น และในตอนนั้นเองตามบ้านเจ้านาย ผู้นำประเทศ ก็เริ่มมีรถยนต์ให้เห็น แต่เป็นส่วนน้อย จะเป็นรถยนต์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งบ่งบอกฐานะของผู้ใช้ว่าเป็นระดับมหาเศรษฐีเท่านั้น เพราะมีให้เห็นน้อยมาก” (นางสมพร สืบนุการณ, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2546)

ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนในตรอกเขียนนิเวศน์ ตรอกไก่แจ้ ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเดิม แต่ได้มีการต่อเติมเป็นบ้านไม้สองชั้นมีรั้วรอบขอบชิด ซึ่งในอดีตไม่มีรั้วกันแต่ละบ้าน แต่เมื่อทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต้องการสำรวจที่ดินให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บค่าเช่าที่ นายแดง (นามสมมุติ) อายุ 59 ปี เล่าว่า

“ผมทราบมาว่าคนเดินเก็บเงิน เงินเดือนหมื่นเจ็ด หมื่นแปด ค่าเช่าที่เก็บยังไม่พอเลย มันก็ต้องมีการพัฒนาปรับปรุง เดิมก็จะมีความคิดจะทำแฟลต มีอาจารย์อคิน ระบุพัฒนา ท่านสอนหนังสือผมที่ธรรมศาสตร์เข้ามา แล้วโครงการนี้ก็หายไป แล้วเค้าปรับค่าเช่า ปรับทุกสามปี ให้ทรัพย์สินอยู่ได้”(นายแดง นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 30 ธันวาคม 2546)

จากคำสัมภาษณ์ของคนในชุมชนทำให้ทราบว่า ภาครัฐมีโครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชน โดยจะสร้างเป็นแฟลตเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้สวยงามน่าอยู่ แต่ไม่ทราบว่าด้วยเหตุใดโครงการจึงได้ยุติลง นายแดง (นามสมมุติ) อายุ 59 ปี ให้ความเห็นในโครงการสร้างแฟลตว่า

“โครงการทั้งหมด 60 หลังคาเรือน ทุก ๆ ครอบครัวจะได้กรรมสิทธิ์ 1 หน่วย ถ้าเหลือจะให้คนภายนอกเข้ามาจับจอง จากความที่เคยคุยกันแบบนี้มันก็จะเปลี่ยนไป กลายเป็นตัวใครตัวมัน เพราะมันมีคนอื่นเข้ามาแทรก ในภาวะความเป็นครอบครัวชุมชนดั้งเดิมจะหายไป จุดนี้มันเป็นสิ่งที่เราควรจะต้องยึด เพราะที่นี้ไม่ใช่ชุมชนเสื่อมโทรม แต่ที่นี้คนจะมีฐานะปานกลาง ไม่ได้ร่ำรวยนัก ความเป็นญาติพี่น้องมันมี รัชชการมั่ง ค้ำขายบ้าง” (นายแดง นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 30 ธันวาคม 2546)

ปัจจุบันแต่ละบ้านจึงได้มีการล้อมรั้วการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นเป็นการเช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในอดีต (ประมาณ พ.ศ. 2485) จะมีการต่อสัญญาทุก 3 ปี โดยคิดราคาค่าเช่าอยู่ประมาณตารางวาละสิบสตางค์ ปัจจุบันราคาตารางวาละ 4 บาท หากไม่มีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในการถือครอง ราคาค่าเช่าจะคงเดิม แต่ถ้ามีการโอนให้กับบุคคลอื่นราคาค่าเช่าจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งต่างจากตึกแถวด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ 18 ห้อง ที่เป็นของทรัพย์สินทั้งตึกและที่ดินราคาค่าเช่าในอดีต (ประมาณปี พ.ศ. 2485) ต่อเดือนประมาณ 20 บาท ปัจจุบันค่าเช่าต่อเดือนอยู่ที่ประมาณหนึ่งพันกว่าบาท

4.2.2 นักเลง กับปัญหายาเสพติดในชุมชน

ในชุมชนเขียนนิวาสน์ – ไก่แจ้ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2543 – 2544 เป็นช่วงที่มีปัญหา ยาเสพติดเข้ามาระบาดในชุมชน มีทั้งการจำหน่าย และเสพ โดยเริ่มจากเด็กวัยรุ่นภายนอกชุมชนเข้ามาจำหน่าย และชักชวนให้เด็กในชุมชนเสพ และกลายเป็นผู้ค้าในที่สุด ทำให้บุคคลภายนอกมองว่าชุมชนเป็นแหล่งเสื่อมโทรมเต็มไปด้วยยาเสพติด อีกทั้งในอดีตตรอกไก่แจ้มีชื่อเสียงในด้านนักเลงดู ยิ่งทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนดูมองในด้านลบ

เมื่อพูดถึง “นักเลง” ในตรอกไก่แจ้ที่เป็นที่รู้จักว่าดูมากนั้น นางสมพรเล่าให้ฟังว่า

“สมัยป้าสาว ๆ ในตรอกไก่แจ้เนี่ย ใครแปลกหน้าไม่กล้าเข้าหรือ ขึ้นชื่อว่่านักเลงดูแต่จริง ๆ เค้าไม่ใช่ นักเลงอะไรหรอก แต่ถ้าใครมีเรื่องกับคนในซอยเค้าแล้วหละก็เค้าไม่ยอม ไม่ใช่เค้าหาเรื่องเข้ามานะ บางครั้งก็เอาถึงขั้นตายเลยก็มี ไม่เหมือนนักเลงสมัยนี้ที่หาเรื่องไม่ทำงาน คนพวกนี้เค้าทำงานกันทุกคน ไม่เป็นปัญหาให้กับชุมชน” (นางสมพร สืบบุญการณ, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2546)

ซึ่งสอดคล้องกับนายดำ (นามสมมุติ) อายุ 51 ปี พูดถึงนักเลงในอดีตว่า

“นักเลงนี้ คุณไม่รู้หรือว่า ตรอกไก่แจ้เคยสมัยก่อนคนไม่กล้าเดินผ่าน อาผมเนีย 2499 เค้านั่งกินเหล้ากัน รุ่นเก่า ๆ เคื่ก็ตายไปกันบ้าง นักเลงสมัยก่อนนั้นมึงงานทำ ไม่เป็นปัญหาสังคม” (นายดำ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

จากข้อมูลทำให้ทราบว่าภาพ “นักเลง” ในอดีตเป็นกลุ่มคนมีอาชีพ และเป็นกลุ่มรักชุมชน คอยปกป้องชุมชนจากการรุกรานของคนอื่น ซึ่งแตกต่างจาก อันทพาลหรือวัยรุ่นยุคพวกตีกันในปัจจุบัน

นอกจากนี้นางต้อย (นามสมมุติ) อายุ 62 ปี ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนประมาณ 40 ปี เล่าว่า

“ตอนป่ามาอยู่นั้นไม่ค่อยมีแล้วนะนักเลงเนีย แต่พ่อสามีป่าเคื่เป็นรุ่นนั้น ตอนนั้นพ่อเคื่เล่าให้ฟังว่านักเลงในซอยคุดมาก พอใครในตรอกเดือดร้อน โดนตีมานะ เคื่จะมารวมตัวกันไปเอาเรื่องให้ได้ ทุกวันนี้ไม่กระบองอันนั้นยังเห็นบ่อยที่ฝ้าบ้านเลย แต่ตอนนี้แก่แล้วไม่มีแรงไปสู้กับใครแล้วหละ รุ่น ๆ เดียวกันก็ตายหมดแล้ว บ้างก็ย้ายออกไปอยู่กับลูกหลานนะ” (นางต้อย นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2546)

ภาพลักษณ์ของ “นักเลง” ในอดีตนั้นเป็นภาพของกลุ่มคนที่มีความรักพวกพ้อง ปกป้องชุมชน และห่างไกลจากยาเสพติด แต่ภาพของวัยรุ่นในปัจจุบันที่เสพยาเสพติดนั้นเป็นปัญหาที่เกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นายดำ (นามสมมุติ) อายุ 51 ปี เกิดในตรอกเขียนนิवासน์ เล่าว่า

“ยาเสพติดระบาดเข้ามาในตรอกเมื่อประมาณ 3 ปีที่แล้ว เมื่อ 10 ปีที่แล้วมีมั้ยรุ่นผมแย่ที่สุดก็สูบกัญชา สูบเพื่อที่จะได้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรสอนลูกหลานได้ ไม่ได้ติดอะไร แล้วก็เลิก แต่เมื่อ 3 ปีนี้มียาบ้าเข้ามาแพร่หลานในนี้ เป็นเด็กจากที่อื่นเอาเข้ามา ไม่ใช่เด็กในซอยเรานะ มีเด็กที่อื่นมาขาย เด็กเราเนียจะอยู่ในสายตา พวกเด็กเคื่จะอยู่ในกลุ่มของพวกเคื่ พอมาตอนหลังเริ่มรู้ ต้องแยกเด็กข้างนอกออกไป ไม่ให้เข้าตรอก ห้ามเข้ามาเหยียบที่นี้ไม่ได้ เข้ามาเหยียบเป็นเรื่อง พวกผมนี้ไม่ได้ ปิดตรอกอัดเลย” (นายดำ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

จากคำกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางแดง (นามสมมุติ) อายุ 60 ปี ย้ายมาจากจังหวัดนนทบุรี เล่าว่า

“ในชุมชนมีปัญหายาเสพติดบ้าง เป็นยาบ้าเดี๋ยวนี้ก็ไม่มีแล้ว เมื่อก่อนนี้มี ไม่นาน ประมาณ 2-3 ปีที่แล้ว เป็นคนในชุมชนก็มี คนข้างนอกก็มี ทั้งชายทั้งเพศ เป็นเด็กวัยรุ่นเราว่า เค้าไม่ได้ ได้แต่ดูว่าไปเด็วมันแก่งเราอีก แต่ไม่ก่อความเดือดร้อนอะไรเป็นเด็กวัยสิบกว่า ยี่สิบกว่า ๆ เจ้าหน้าที่รัฐก็มีส่วนด้วย ที่รู้ ๆ แหะแต่พูดไม่ได้ ปัญหาจึงยังมีอยู่บ้าง เดี่ยวนี้พอ ทางรัฐบาลเค้าเอาจริงเอาจัง ปัญหาก็หมดไปได้ แต่ก็มาจากผู้ใหญ่ในตรอกนะที่ช่วยกันดูแล ลูก ๆ หลาน ๆ ของเราเองไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด” (นางแดง นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2546)

จากการให้สัมภาษณ์พบว่าในชุมชนเคยมียาเสพติดเข้ามาระบาด ซึ่งเกิดจากกลุ่มวัยรุ่นจากภายนอกชุมชนนำยาเสพติดเข้ามาจำหน่ายโดยผ่านทางวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้อย่างจริงจัง เมื่อภาครัฐปราบปรามจริงจังทำให้ปัญหาเสพติดในชุมชนหมดไป ปัจจุบันชุมชนปลอดจากยาเสพติดอย่างแท้จริง

4.2.3 การรวมกลุ่มกิจกรรมทางสังคม

ชุมชนเขียนนิวาสน์ – ไก่แจ้ และประชาชนในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน คือ หลวงปู่กรมจักรเจษฎาฯ ในทุกปีมีการจัดงานวันขึ้นปีใหม่ เป็นประเพณีที่ชุมชนทำบุญและจัดงานฉลองร่วมกันเป็นเวลาหลายสิบปี เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ พี่น้อง และได้สืบทอดความสัมพันธ์ต่อกันมา โดยผ่านงานประเพณีการจัดงานในทุกปีนั้นแบ่งเป็นวันเลี้ยงส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ สถานที่จัดงานตั้งอยู่ภายในตรอกเขียนนิวาสน์ ด้านหน้าศาลหลวงปู่ฯ (ศาลเล็ก) ในวันที่ 31 ธันวาคมจัดเป็นที่สังสรรค์ระหว่างวัยรุ่น และเด็ก ๆ ในชุมชน นางประไพ เล่าว่า

“ปีใหม่เค้าก็กินเหล้ากันตรงนี้ ร้องรำทำเพลงกันไปเรื่อย ๆ จนสว่าง หน้าร้านป่าปทุม เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ ๆ ส่วนเด็ก ๆ น้อยเค้าจะกินกันตรงหน้าศาลเล็ก หรือหน้าบ้านลุงล้านนะ แล้วเค้าก็มีจับสลากของขวัญให้เด็ก ๆ ด้วยนะ” (นางประไพ ยินดีน้อย, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2546)

การจัดเลี้ยงระหว่างผู้ใหญ่ในชุมชนจัดขึ้นบริเวณร้านข้าวแกงป่าปทุมในตรอกเขียนนิวาสน์ เมื่อถึงเวลา 24.00 น. ร่วมกันร้องเพลงต้อนรับวันปีใหม่

ในวันที่ 1 มกราคม เป็นวันทำบุญขึ้นปีใหม่ นายเกษม เล่าว่า

“พวกที่มีฝีมือทำอาหารจะมานั่งรวมกันทำตรงนี้ แม่ครัว 7-8 คน คนกินเป็นร้อยคน”

ด้านคณะกรรมการวันขึ้นปีใหม่จัดเตรียมสถานที่บริเวณหน้าศาลเล็ก เป็นที่ทำบุญเลี้ยงเพลพระสงฆ์ 9 รูป ชาวบ้านในชุมชนจะนำอาหารมาร่วมกันทำบุญ และยังมีแม่ครัวอีก 5 ถึง 6 คนทำอาหาร หลังจากเสร็จพิธีเลี้ยงพระสงฆ์ ชาวบ้านจะรับประทานอาหารร่วมกัน ต่อมาในวันที่ 2 มกราคม จัดนางรำถวายหลวงปู่ฯ ซึ่งงบประมาณทั้งสิ้นในการจัดงานนั้นได้มาจากการร่วมบริจาคของคนในชุมชน และผู้ประกอบการด้านหน้าถนนพระอาทิตย์

การรับบริจาคเงินเข้ากองทุนจัดงานปีใหม่นั้น รับบริจาคในวันที่ 31 ธันวาคม จนถึงวันที่ 1 มกราคม โดยมีการประกาศรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินผ่านเสียงตามสาย โดยทางกรรมการวันปีใหม่ทำรายการแจกแจงค่าใช้จ่าย ยอดเงินคงเหลือประกาศไว้บนกำแพง

จากการสัมภาษณ์นายเกษม นิมประเสริฐ อายุ 51 ปี คณะกรรมการจัดงานปีใหม่มากล่าวถึงการจัดงานว่า

“การทำบุญจะมีชาวบ้านในตรอก และคนที่ทำธุรกิจด้านหน้าเค้าจะมาบริจาคเงินช่วยเหลือเป็นค่าใช้จ่ายในทุก ๆ ปี แล้วเราจะทำบัญชีแปะไว้ตามตรอกว่าใช้อะไรไปบ้าง เหลือเท่าไร บางคนก็เอากับข้าว เอาของมาถวายพระ เงินที่เหลือหักค่าใช้จ่ายแล้วส่วนหนึ่งเก็บไว้เวลามีงานอะไรหรือใครเดือดร้อน ใครตายก็เอาเงินกองกลางช่วยเหลือไป ส่วนหนึ่งก็เอาไปซื้อ จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำไว้เป็นของส่วนรวม เวลาบ้านใครมีงานก็มาหยิบยืมเอาไปใช้ได้ ถือเป็นของส่วนรวม” (นายเกษม นิมประเสริฐ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ในการจัดงานประเพณีร่วมกัน ถึงแม้ว่าสภาพสังคมของถนนพระอาทิตย์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จากชุมชนข้าราชการในอดีต คนในพื้นที่มีหลายเชื้อชาติ ทั้งไทยเชื้อสายมอญ ไทยเชื้อสายจีน อีกทั้งคนในชุมชนมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เสมือนเครือญาติ เมื่อการท่องเที่ยวดีแผ่ขยายเข้ามาทำให้คนส่วนหนึ่งในชุมชนปรับเปลี่ยนบ้านพักอาศัยเป็นเกสเฮาส์ บ้างให้เช่าอาคาร หรือขายกรรมสิทธิ์ แล้วย้ายออกไปจากชุมชน แต่คนดั้งเดิมส่วนใหญ่ที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ยังคงสืบทอดกิจกรรม ที่คนรุ่นเก่าปฏิบัติร่วมกัน ถือเป็นารผดุงรักษาไว้ซึ่งแบบแผนเดิมในสังคมเพื่อป้องกันการล่มสลายของชุมชน สังคมจากภาวะความเปลี่ยนแปลงของสังคม อีกทั้งในชุมชนมีกองทุนร่วมกัน ที่เรียกว่าเป็น “สมบัติส่วนรวม” ซึ่งมีใช้ของผู้ใดผู้หนึ่ง ทุกคนในชุมชนสามารถยืมไปใช้ได้

นอกจากนั้นประเพณีที่ยึดปฏิบัติไม่เพียงเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มผู้ประกอบการใหม่ ที่ย้ายเข้ามาอยู่ได้มีโอกาสเข้าถึงชุมชน โดยผ่านงานประเพณี เช่นการร่วมบริจาคเงินทำบุญถวายหลวงปู่ฯ เพราะกลุ่มผู้ประกอบการไม่เพียงต้องการโอกาสในทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังต้องการการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชนด้วย เป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดให้เข้ากับ

สภาพแวดล้อมในสังคมใหม่ ผู้ประกอบธุรกิจเห็นว่าการเชื่อมสัมพันธ์กับคนในชุมชน การได้รับการยอมรับเสมือนเป็นพวกเดียวกันเป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพและอยู่อาศัยในพื้นที่อย่างมีความสุข

นอกจากงานวันปีใหม่ ทางประชาคมบางลำพูได้รื้อฟื้นประเพณีวันสงกรานต์ โดยร่วมกับชุมชนในการจัดงานทำบุญเลี้ยงพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เด็กรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีสงกรานต์ เพราะกระแสการเล่นสงกรานต์ในถนนข้าวสารที่โด่งดังไปทั่ว ทำให้ในแต่ละปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก การแสดงออกที่เกิดขึ้นเป็นการนำวัฒนธรรมบั้งหน้าเพื่อการค้า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ทำให้คุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีวันสงกรานต์อันดีงานด้อยค่าลงไป เป็นเพียงการเล่นสาดน้ำอย่างสนุกสนานผิวดูประสงค์ของประเพณีไทย สิ่งที่เกิดขึ้นในถนนข้าวสารเป็นผลกระทบทางลบต่อวัฒนธรรม อาจทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ หรือเด็กวัยรุ่นยุคปัจจุบันไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของวัฒนธรรม แต่ทราบเพียงเป็นงานรื่นเริงสาดน้ำเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นเอง

การจัดงานทำบุญวันสงกรานต์ ทางชุมชนและประชาคมฯ ได้ร่วมกันจัดมาเป็นเวลา 3 ปีโดยทำบุญเลี้ยงพระ รดน้ำ ขอพรจากผู้ใหญ่ บริเวณในตรอกเขียนนิवासน์ ด้านหน้าร้านข้าวแกงนางปทุม และจัดละครรำถวายให้หลวงปู่กรมหลวงจักรเจษฎาฯ การจัดกิจกรรมร่วมกันนั้นไม่เพียงได้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีเท่านั้นหากยังสร้างความสามัคคี เป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนอีกด้วย

เมื่อกล่าวถึงการฟื้นฟูประเพณีการตักบาตร ซึ่งทางประชาคมบางลำพูร่วมกับคนในชุมชนจัดขึ้น ณ สวนสันติชัยปราการ เนื่องจากเห็นว่าปัจจุบันคนตักบาตรน้อยลง จากเดิมที่พระสงฆ์เดินบิณฑบาตในตรอก ปัจจุบันภาพนี้ได้หายไปจากชุมชน ผู้วิจัยคาดว่า การตักบาตรที่ลดจำนวนลงน่าจะเป็นเหตุจากธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า คนในชุมชนตักบาตรลดลงเนื่องจากสภาพความรีบเร่งในสังคม ทำให้ต้องตื่นแต่เข้าไปทำงาน ไม่มีเวลาเตรียมอาหาร และประกอบกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนที่เคยตักบาตรเป็นประจำ เสียวชีวิตบ้าง และสูงอายุมากขึ้น ไม่สามารถออกมาตักบาตรได้เหมือนในอดีต ทำให้พระสงฆ์ที่เคยเดินรับบาตรค่อย ๆ หายไปจากตรอก และเปลี่ยนไปเดินผ่านด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ ไปรับบาตรที่ด้านหน้าปากซอยกลางบางลำพูแทน

ดังเช่นนายเกษม นิมประเสริฐ อายุ 51 ปี เล่าถึงการตักบาตรว่า

“ถ้าจะถามว่าคนสมัยนี้จะตื่นมาแต่เช้า ลุกขึ้นมาหุงข้าว ทำกับข้าว ตี 4 ตี 5 ไม่มีแล้ว น้อยมาก มีแต่คนต่างจังหวัด อันนี้ผมเชื่อ คนกรุงเทพฯ ไม่มีหรอก หน้าปากซอยจะมีของขาย บางทีก็ไปใส่บาตรที่บางลำพู ที่ซอยกลาง มีของขายเยอะ พระจะอยู่ตรงนั้นเยอะ ทุกวันพระผมใส่บาตร แม้ผมก็ยังใส่อยู่ แต่ไปใส่ที่ซอยกลางบางลำพู แล้วก็ทำกันทุกเดือนที่ประชาคมบางลำพู

จัดทำบุญในสวนสันติชัยปราการในทุกเดือน คนในตรอกไปกันเยอะ” (นายเกษม นิ่มประเสริฐ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

คนในชุมชนหากต้องการตัดขาดร ต้องเดินไปที่หน้าซอยกลางบางลำพูมีร้านอาหาร สำเร็จรูปไว้เฉพาะใส่บาตร และพระสงฆ์คอยรับบาตรประจำ เป็นภาพที่พบเห็นได้ทั่วไป ในสังคมเมืองปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยอาจสรุปความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีการดำเนินชีวิตคนในชุมชน ด้านการตัดขาดรได้ว่า การท่องเที่ยววนั้นไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตัดขาดร หากแต่เป็นเพราะความทันสมัย ความเจริญของเมืองที่เปลี่ยนวิถีชีวิตให้เร่งรีบ แข่งขัน ทำให้วัฒนธรรมการทำบุญ ตักบาตร ของคนในเมืองปรับเปลี่ยนไป

ประชาคมบางลำพูได้เข้ามามีบทบาทในการริเริ่มจัดงาน “ตักบาตรวัฒนธรรม” ขึ้นเพื่อให้คนในพื้นที่ได้ทำบุญร่วมกัน อีกทั้งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างคนในชุมชน พื้นที่ร่วมกัน ในด้านของกรรมการประชาคมฯ ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา อายุ 77 ปี เกิดในบ้าน พระอาทิตย์ กรรมการประชาคมบางลำพู เป็นผู้ใหญ่ที่คนในชุมชนให้ความเคารพ กล่าวถึงการจัดงานตักบาตรวัฒนธรรมในสวนสันติชัยปราการว่า

“งานทำบุญเริ่มมา 2 ปีแล้ว ทำเดือนละครั้ง ในทุกวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน แต่ก่อนไม่มีเดินท์ ก็หาเดินท์มา หาเสื้อผ้าปู พระนั่งพื้น คนแก่ที่นั่นไม่ได้ทำอะไร ต่อมาคนเริ่มมีความเชื่อถือ จึงได้มีสิ่งของเยอะแยะมากมายจากการบริจาค เดี่ยวนี้มีเดินท์ มีเก้าอี้ มีอาสนะให้พระนั่ง มีการตักบาตรอาหารแห้ง พระ 9 รูป เข้า 6.30 โมง อารามนา พระเจริญพระพุทธรูป ถวายภัตตาหารเช้า พระเทศก์ก่อน มีธรรมาสน์ เสริจก็ถวายสังฆทาน 900 บาทต่อชุด ใครจะเป็นเจ้าภาพก็ได้ มีเลี้ยงกาแฟ อาหารฟรี ใครจะมากินก็ได้ ป้าปุกเค้าจะเป็นคนคอยชงกาแฟตอนเช้า ๆ” (ม.ล.ประพิมพ์ อิศรเสนา, สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2546)

ความพยายามในการอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของประชาคมบางลำพู ในการจัดงานวันสงกรานต์ และการจัดงานตักบาตรวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ถึงแม้ว่าผู้ที่เข้าร่วมงานประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นคนในวัยกลางคนถึงวัยสูงอายุ วัยรุ่นมีจำนวนน้อย อาจเป็นเพราะสภาพสังคมไทยที่เปิดกว้าง การรับความคิด ค่านิยม ความเชื่อแบบตะวันตกของเด็กวัยรุ่นในยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะสภาพสังคมเมืองที่พ่อ แม่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เวลาใกล้ชิดกันในครอบครัวลดลงไป เด็กรุ่นใหม่จึงเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในยุคโลกาภิวัตน์มากขึ้น การรับ การเรียนรู้ไม่จำกัดเพียงแค่สื่อในประเทศอีกต่อไป แต่เป็นการรับจากสื่อต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งเด็กต้องการการชี้แนะที่ถูกต้อง จึงจะทำให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม

นอกจากการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนผ่านงานประเพณีแล้ว ยังคงเห็นได้จากการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย ในตรอกจะมีม้าหินใกล้ ๆ กับร้านข้าวแกงกลางตรอกอยู่ 2 ตัว ตรงนี้จะเป็นที่พบปะชุมนุมของคนในชุมชน นางน้อย (นามสมมุติ) เล่าว่า

“สมัยก่อนเมื่อซัก 30 ปีที่แล้วเนี่ย คนแก่ ๆ จะมานั่งล้อมวงเล่นน้ำเต้าปูปลา กัน แต่ตำรวจไม่เคยจับนะ พอเห็นตำรวจก็หลังคาพัง แล้วรุ่นนั้นก็หายไป เสียกันไป ย้ายออกไปก็มี ตอนนี้จะเหลือก็เป็นเด็ก ๆ วยไม่เกิน 10 ขวบ” (นางน้อย นามสมมุติ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2546)

ส่วนด้านนายวิชัยเล่าถึงชีวิตประจำวันให้ฟังว่า

“วัน ๆ ลุงจะเดินไปคุยกับเพื่อน ๆ ที่ร้านกาแฟตรงนิวเวิลด์บ้าง หรือไม่ก็ไปนั่งคุยที่บ้านเพื่อน บ้านญาติ ในซอยนี้ญาติพี่น้องกันทั้งนั้น บ้างก็กินข้าวกลางวันด้วยกัน ซื่อบ้าง ทำบ้าง บางทีก็ของเหลือเมื่อวานเย็นเอามาอุ่นแล้วอยากกินอะไรก็สั่งหน้าปากตรอกมาเพิ่ม อยู่กันง่าย ๆ อย่างนี้แหละ” (คุณวิชัย วรรณวิไชย, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2546)

การบอกเล่าถึงสภาพสังคมในตรอก เป็นภาพความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ที่ไม่เห็นในสังคมเมืองปัจจุบัน เนื่องจากความสัมพันธ์ที่มีมานานระหว่างคนในชุมชน ถึงแม้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มีธุรกิจรองรับการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจำนวนมาก คนในชุมชนย้ายออกไปเกินครึ่งหนึ่ง ก็ไม่สามารถทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนห่างเหินกันออกไปในทุก ๆ ปี ยังคงมีกิจกรรม งานประเพณีที่ปฏิบัติร่วมกันเพื่อถวายเป็นสิริมงคล ซึ่งก็เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชน พื้นที่ถนนพระอาทิตย์เคารพบูชาร่วมกัน และเป็นสิ่งดึงดูดให้คนดั้งเดิมที่ย้ายออกไปกลับมาพบกันเหมือนเดิม

4.2.4 อาชีพ การปรับตัวต่อการท่องเที่ยว และการย้ายถิ่น

จากข้อมูลสำนักงานเขตพระนคร ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ – ไก่แจ้ ปี 2545 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขายมากที่สุด รองลงมาอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ และมีอาชีพส่วนตัวน้อยที่สุด ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ รองลงมา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และจบระดับปริญญาตรีน้อยที่สุด

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 23.7 รองลงมา มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 22.8 พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 20.2 รับราชการ ร้อยละ 10.5 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน

ถึงร้อยละ 63.2 รองลงมา มีรายได้ประมาณ 10,000 – 30,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 28.9 และจากการสำรวจความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ราคาเช่าอาคารที่ดินสูงขึ้น ราคาอาหารสูงขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และคนในพื้นที่ผันตัวเองเข้าสู่ธุรกิจมากขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า คนในชุมชนประมาณร้อยละ 20 มีอาชีพเสริมขายสินค้า อาหารริมทางทำด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ และอีกส่วนหนึ่งเป็นคนจากภาคอีสานที่ย้ายเข้ามาเช่าบ้านในตรอกไก่อแจ้ และตรอกเขียนนิวาสน์ โดยยึดอาชีพขายของรถเข็น หาบเร่ และแรงงานรับจ้าง

การปรับตัวของคนในชุมชนเขียนนิวาสน์ – ไก่อแจ้ ต่อการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์พบว่าคนดั้งเดิมส่วนใหญ่ที่มีอาชีพรับราชการ ทำงานบริษัท รับจ้าง และค้าขาย ซึ่งการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนประมาณร้อยละยี่สิบเท่านั้นที่ประกอบอาชีพเกี่ยวพันกับการท่องเที่ยว คือขายสินค้า อาหารด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ ส่วนธุรกิจที่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยวโดยตรงเช่น ธุรกิจที่พักราคาถูก หรือเกสเฮาส์ ส่วนใหญ่เป็นคนจากที่อื่นเข้ามา รวมไปถึงร้านอาหาร ผับ บาร์ ส่วนใหญ่เป็นคนจากที่อื่นเช่นเดียวกัน คนในชุมชนส่วนน้อยมีอาชีพเสริมหรือเป็นอาชีพที่เกี่ยวพันโดยอ้อม กับการท่องเที่ยว เช่นการขายอาหาร ขนมรถเข็น เป็นต้น

คนในชุมชนส่วนหนึ่งได้รับผลดีจากธุรกิจท่องเที่ยวเช่น ธุรกิจขายอาหาร เช่นนางปทุม ยินดีน้อย อายุ 64 ปี ขายข้าวแกงในตรอกเขียนนิวาสน์มานาน เล่าว่า

“แต่ก่อนป้าขายข้าวตั้งแต่จานละ 1 บาท ตอนนี้อจานละ 20 บาท เป็นข้าวแกงมีหลาย ๆ อย่าง ใครอยากกินอะไรก็ตักเอา ลูกค้าส่วนใหญ่ก็เป็นคนทำงานหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ มากินกัน ตอนเที่ยงและก็คนในตรอกเนี่ยแหละ และก็มียูค้ำชาวต่างชาติบ้าง ส่วนมากเป็นพวกที่อยู่นาน เป็นขาประจำ ก้ไรก็ไม่มากอะไรพออยู่ได้ ขายนักท่องเที่ยวก็ราคาเดียวกับคนไทย ยี่สิบบาทไม่ได้ขึ้นราคาอะไร” (นางปทุม ยินดีน้อย, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2546)

สอดคล้องกับนางสมพร ที่กล่าวว่า

“เมื่อ 50 ปีที่แล้วก๋วยเตี๋ยวชามละสองถึงสามบาท บ้านเช่าก็มีตอมที่มีเกสเฮาส์ ตอนนั้นแถวบางลำพูเริ่มมีโรงแรมเล็ก ๆ โรงแรมเวียงไค้มาทีหลังนะ (โรงแรมเวียงไค้สร้างหลังสงครามเวียดนาม พ.ศ. 2505) เป็นโรงแรมหรูมากในตอนนั้น แต่ในตรอกเริ่มมีเกสเฮาส์จริง ๆ ก็เมื่อสิบปีที่แล้วได้ เป็นเกสเฮาส์ขนาดเล็ก ๆ เท่านั้น” (นางสมพร สืบนุกาณ์, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2546)

เมื่อกล่าวถึงการเกิดขึ้นของธุรกิจที่พักราคาถูก หรือเกสเฮาส์ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว นางทองเพียร อายุ 60 ปี เกิดในพื้นที่นี้เล่าให้ฟังว่า

“ในตรอกเขียนนิवासน์เริ่มมีเกสเฮาส์เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ตรงหัวมุมหน้าปากตรอกเขียนนิवासน์ แต่เปิดได้ประมาณ 5 ปีแล้วเลิกไป ปัจจุบันเป็นหอพัก ถัดไปในซอยประมาณ 100 เมตรจะมีเกสเฮาส์เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น เดิมเป็นบ้านพักอาศัย เจ้าของบ้านเปิดเป็นเกสเฮาส์ประมาณ 5 ปี พอลูกจบจากมหาวิทยาลัยจึงได้เลิกทำ เพราะทำคนเดียวไม่ไหว ที่นี่เค้าไม่รับคนไทยเลยนะ เค้าว่าคนไทยจู้จี้ ราคาอยู่ที่วันละ 150 บาท” (นางทองเพียร วรณวิไชย, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2546)

การปรับตัวรองรับการท่องเที่ยวของคนในชุมชนพบว่า ในตรอกเขียนนิवासน์ เคยมีเกสเฮาส์ 2 แห่ง เป็นขนาดเล็ก ปัจจุบันปิดกิจการได้ประมาณ 5 ปี ส่วนในตรอกไก่แจ้ปัจจุบันมีเกสเฮาส์ 4 แห่ง อยู่ในที่ดินของทรัพย์สิน 3 แห่ง และอยู่ในที่ดินส่วนบุคคล 1 แห่ง เจ้าของกิจการเป็นคนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมเพียง 2 แห่ง ส่วนอีก 2 แห่งนั้นได้ซื้อสิทธิ์จากเจ้าของเดิม เช่น ซีเอสเกสเฮาส์ เจ้าของเป็นคนบางพลัดตั้งอยู่ด้านหน้าตรอกไก่แจ้ เดิมขายอาหารเมื่อมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติตามหาห้องพักรับประจำ จึงปรับเปลี่ยนเป็นเกสเฮาส์ขนาดกลาง 27 ห้องพักรับ เปิดกิจการมาได้ 15 ปี ซึ่งเป็นเกสเฮาส์แห่งแรกในชุมชน

ส่วนเกสเฮาส์ที่ตั้งอยู่ในที่ดินส่วนบุคคล ในตรอกไก่แจ้ ชื่อไทยกรีนเกสเฮาส์ ซึ่งเดิมเป็นกิจการหอพักและปรับเปลี่ยนเป็นเกสเฮาส์มาประมาณ 3 ปี เพราะเล็งเห็นว่ามีรายได้ดีกว่าหอพัก อีกทั้งเป็นการเช่าระยะสั้น ๆ ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวญี่ปุ่น ราคาห้องพักจะมีตั้งแต่ 180 บาท จนถึง 350 บาท

ส่วนสภาพภายในตรอกไก่แจ้ปัจจุบันมีบ้านเช่าเกิดขึ้นจำนวนมาก ผู้เช่าส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากภาคอีสาน เข้ามารับจ้าง และขายอาหาร ผลไม้รถเข็นด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ และในตรอกข้าวสาร

จากข้อมูลพอจะสรุปได้ว่า กลุ่มคนในชุมชนดั้งเดิมนั้นผันตัวเป็นผู้ประกอบธุรกิจเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนซึ่งย้ายมาจากที่อื่น ไม่ใช่คนดั้งเดิมในพื้นที่ เนื่องจากคนดั้งเดิมได้ขายกรรมสิทธิ์ในที่ดิน อาคาร หรือให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าสิทธิ์ประกอบธุรกิจ เป็นผลกระทบในด้านบวกที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวต่อคนดั้งเดิมกลุ่มนี้ แต่หากมองในด้านสังคมจะพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านลบทำให้คนดั้งเดิมย้ายออกไป ความสัมพันธ์ทางสังคมนี้อาจจะห่างเหินได้ห่างออกไปด้วยเช่นกัน

การปรับตัวที่เห็นได้ชัดเจนคือ เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรทั้งการไหลเข้า และการไหลออก ดังที่นายเกษม นิมประเสริฐ อายุ 51 ปี เกิดในตรอกเขียนนิवासน์ เล่าให้ฟังว่า

“คนในชุมชนย้ายออกไปเยอะเหมือนกัน พอขยับฐานะได้จากการขายบ้าน ขายตึก บ้างก็ให้เช่า แถว ๆ บางบัวทองก็มีหลายครอบครัว รังสิตก็มีไป ชานเมืองทั้งนั้น เค้าย้ายออกไปไม่ใช่เพราะแออัดหรอก 40 เปอร์เซ็นต์คือคนที่อยู่เดิม วันสิ้นปีใหม่เค้าก็จะกลับมาเจอกัน

พวกผมโตมาด้วยกันรักกัน เขาเป็นว่าตายแทนกันได้ รู้จักกันหมดทุกบ้าน เขาเป็นว่าผมเดินไปเคาะประตูบ้านไหนขอข้าวกินจาน เค้าให้ผม เดินไปหากันได้ความสัมพันธ์ไม่เปลี่ยน ส่วนคนที่มาเปิดร้านอาหาร ก็รู้จักบ้างเป็นบางคน แต่บางคนก็ไม่รู้จักเลย คนที่ย้ายมาอยู่ใหม่มาแข่ง มาซื้อ ก็เปิดกิจการร้านอาหารที่ตรงหัวโค้งไปเดินไปตามถนนรู้จักบ้างเป็นบางร้าน รู้จักร้านขายก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นปลา ใอนั้นโตมาด้วยกันเป็นคนในชุมชน ร้านขายข้างแกงก็รู้จัก ถัดไปตรงตึกแถวราคาแข่งเป็นล้าน ๆ อันนั้นก็ป็นจุดหนึ่งที่เราไม่รู้จัก แต่พอถึงงานปีใหม่เค้าก็เอาของมาบริจาคทำบุญด้วยกันทุก ๆ ปี” (นายเกษม นิมประเสริฐ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

การย้ายออกของคนในชุมชนส่งผลให้เกิดช่องว่างในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นระหว่างคนดั้งเดิมในชุมชน และคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ไก่แจ้ เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายระหว่างคนกลุ่มเดิมและคนกลุ่มใหม่ กลุ่มสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติดั้งเดิมลดขนาดลง แต่ไม่ได้ลดระดับความสัมพันธ์ระหว่างกัน เมื่อกลุ่มคนกลุ่มใหม่เข้ามาในพื้นที่ ความสัมพันธ์จึงเป็นลักษณะคล้ายคนแปลกหน้า กลุ่มที่กล่าวถึงนี้คือกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์จากคนแปลกหน้าเป็นคนคุ้นเคย ต้องการความยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ด้วยการบริจาคเงินทำบุญหลวงปู่ฯ ในวันปีใหม่ และวันสงกรานต์ร่วมกับชุมชน แต่ความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะสัญญาสัมพันธ์ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยเหมือนคนดั้งเดิม กล่าวคือเป็นความสัมพันธ์แบบกึ่งทางการมากกว่า เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่พบได้ในชุมชนเมืองทั่วไป

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวยังส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนต้องปรับตัวให้คุ้นเคยกับวัฒนธรรมที่มากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ การปรับตัวที่เห็นอย่างชัดเจนคือ การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอันเป็นเครื่องมือที่สำคัญจำเป็นในการพัฒนา เพราะพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ได้พัฒนากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมาประมาณ 10 ปี หรืออาจกล่าวได้ว่าเกิดอุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนั้นการเป็นเจ้าบ้าน หรือผู้ประกอบการ ถึงแม้จะค้าขายอาหารรถเข็น แผงลอย ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างง่ายในการทำธุรกิจ จากข้อมูลพบว่าระดับการศึกษาของคนในชุมชนส่วนใหญ่ จบการศึกษามัธยมศึกษา

นางด้อย นิมประเสริฐ อายุ 48 ปี เดิมเป็นคนจังหวัดสุราษฎร์ แต่งงานและย้ายมาอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี เป็นแม่บ้าน เล่าถึงการใช้ภาษาอังกฤษของตนว่า

“ต้องดูด้วยนะถ้าเป็นฝรั่งผู้ดีหน่อยจะพูดว่า “ซอร์รี่” “อิมพาส” ที่แปลว่าทางตัน ถ้าเป็นฝรั่งธรรมดา จะพูดว่า “โนเวย์” ก็ถามเด็ก ๆ ให้เด็ก ๆ มันสอนว่าจะพูดยังไง เพราะมีหลงมาประจำ แล้วปากก็นั่งเล่นอยู่ตรงนี้ทุกวัน” (นางด้อย นิมประเสริฐ, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2546)

การปรับตัวของคนในชุมชนในด้านภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารนอกจากช่วยเหลือ
นักท่องเที่ยวแล้ว ด้านประชาคมบางลำพูยังเล็งเห็นถึงความสำคัญในการค้าขายของพ่อค้า
แม่ค้าในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ด้วย โครงการสอนภาษาอังกฤษในสวนสันติชัยปราการเกิดขึ้น
เมื่อปี พ.ศ. 2541 ให้พ่อค้า แม่ค้า ในย่านบางลำพู ถนนพระอาทิตย์โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย
โดยเชิญครูชาวต่างชาติที่เป็นลูกค้าประจำของร้านอาหารบ้านดวงดาว ของ
นางดวงนวล ธรรมรังสี โครงการนี้ดำเนินการได้ประมาณ 2 ปี แล้วโครงการได้ยุติลง
เนื่องจากปัญหาบางประการ ในอนาคตประชาคมบางลำพู มุ่งเป้าหมายไปที่เด็กด้อยโอกาส
ในชุมชน

4.3 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยว

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนตรอกเขียนนิवासน์ ตรอกไก่แจ้ ตารางที่ 4.1 คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนถนนพระอาทิตย์แยกตามเพศ อายุ คนที่เกิดในพื้นที่ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และภูมิลำเนา อาชีพ และรายได้ประมาณต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	5	4.4
20 – 29 ปี	57	50.0
30 – 39 ปี	27	23.7
40 – 49 ปี	12	10.5
50 ปีขึ้นไป	13	11.4
2. เกิดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์		
ใช่	70	61.4
ไม่ใช่	44	38.6
3. ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่		
ต่ำกว่า 20 ปี	48	42.1
20 – 29 ปี	42	36.8
30 – 39 ปี	13	11.4
40 – 49 ปี	5	4.4
50 ปีขึ้นไป	6	5.3
4. ภูมิลำเนา		
กรุงเทพฯ	88	77.2
ต่างจังหวัด	26	22.8

ตารางที่ 4.1 คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนถนนพระอาทิตย์แยกตามเพศ อายุ คนที่เกิดในพื้นที่ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และภูมิลำเนา อาชีพ และรายได้ประมาณต่อเดือน (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. อาชีพ		
ธุรกิจส่วนตัว	27	23.7
รับจ้าง	26	22.8
บริษัทเอกชน	23	20.2
นักศึกษา	15	13.2
รับราชการ	12	10.5
ค้าขาย	7	6.1
แม่บ้าน	3	2.6
ว่างงาน	1	0.9
6. รายได้ / เดือน		
ไม่เกิน 10,000	72	63.2
10,001 - 30,000	33	28.9
30,001 - 50,000	7	6.1
50,001 ขึ้นไป	2	1.8
รวม	114	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20 - 29 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคืออายุอยู่ในช่วง 30 - 39 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 อายุ 50 ปีขึ้นไป 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4 อายุ 40 - 49 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 61.4 รองลงมาไม่ได้เกิดในพื้นที่จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 38.6 และส่วนใหญ่พักอาศัยในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ต่ำกว่า 20 ปีเป็นจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 42.1 รองลงมาพักอาศัยในช่วงเวลา 20 - 29 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 สัดส่วนน้อยที่สุดพักอาศัย 50 ปีขึ้นไป เป็นจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 77.2 และมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดเป็นจำนวน 26 คน คิดเป็น ร้อยละ 22.8 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง 26 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8

และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำงานในบริษัทเอกชน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 นักศึกษา 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 รัฐบาล 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 อาชีพค้าขาย 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 แม่บ้าน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6 และว่างงาน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 63.2 รองลงมา มีรายได้ 10,001 - 30,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รายได้ 30,000 - 50,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 น้อยที่สุด มีรายได้ 50,001 ขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8

4.3.2 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้

ตารางที่ 4.2 จำนวน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นในด้านธุรกิจท่องเที่ยว ของตัวอย่างในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้

ข้อความ	\bar{x}	SD	แปลผล
1. ท่องเที่ยวจ้างงานเพิ่มขึ้น	3.98	0.99	เห็นด้วย
2. ราคาเช่าอาคารที่ดินสูงขึ้น	3.96	1.15	เห็นด้วย
3. ราคาอาหารสูงขึ้น	3.73	1.13	เห็นด้วย
4. มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น	3.70	0.94	เห็นด้วย
5. ผันตัวเองเข้าสู่ธุรกิจ	3.80	1.19	เห็นด้วย
6. เพื่อนบ้านห่างเหินมากขึ้น	2.64	1.22	เห็นด้วยปานกลาง
7. คนย้ายออกจากพื้นที่	3.15	1.19	เห็นด้วยปานกลาง
8. คนส่วนใหญ่อยู่มานาน	4.09	1.01	เห็นด้วย
9. มียาเสพติดเข้ามาในพื้นที่	3.07	1.41	เห็นด้วยปานกลาง
10. ผับ บาร์ มีราคาเหมาะสม	3.13	1.11	เห็นด้วยปานกลาง
11. ดูก ดูก หลอกนักท่องเที่ยว	3.35	1.25	เห็นด้วยปานกลาง
12. วัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรม	3.68	1.22	เห็นด้วยปานกลาง
13. วัยรุ่นเลียนแบบแต่งกาย	3.80	1.32	เห็นด้วย

ตารางที่ 4.2 จำนวน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นในด้านธุรกิจท่องเที่ยว ของตัวอย่างในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ (ต่อ)

ข้อความ	\bar{x}	SD	แปลผล
14. นักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง	3.09	1.20	เห็นด้วยปานกลาง
15. สงกรานต์มีความรุนแรง	3.67	1.20	เห็นด้วย
16. สงกรานต์ทำให้เดือดร้อน	2.92	1.15	เห็นด้วยปานกลาง
17. รายการอาหารต่างชาติเพิ่ม	3.59	0.91	เห็นด้วย
18. เกิดผับ บาร์มากขึ้น	3.82	1.18	เห็นด้วย
19. การพบปะเปลี่ยนแปลง	3.32	1.17	เห็นด้วยปานกลาง
20. ทำบุญตักบาตรน้อยลง	2.74	1.24	เห็นด้วยปานกลาง
21. นักท่องเที่ยวเป็นชาวต่างชาติ	3.73	0.99	เห็นด้วย
22. นักท่องเที่ยวรบกวน	2.66	1.20	เห็นด้วยปานกลาง
23. แผงลอยเพิ่มขึ้น	3.68	1.16	เห็นด้วย
24. นักท่องเที่ยวเมา วิวาท	2.89	1.16	เห็นด้วยปานกลาง
25. เกิดแรงดึงดูดคนเข้ามา	3.81	1.05	เห็นด้วย
26. มีตำรวจตรวจเพิ่มขึ้น	3.68	1.19	เห็นด้วย
27. รู้สึกปลอดภัยมากขึ้น	3.11	1.11	เห็นด้วยปานกลาง
28. การจราจรคับคั่ง	3.78	1.21	เห็นด้วย
29. แผงลอยเป็นระเบียบ	3.01	1.19	เห็นด้วยปานกลาง
30. ถนนคนเดินมีประโยชน์	4.11	1.09	เห็นด้วย
31. ต้องการถนนคนเดิน	4.21	1.05	เห็นด้วย
32. ชุมชนได้รับประโยชน์	4.08	0.97	เห็นด้วย
33. ภูมิใจถนนพระอาทิตย์	4.21	1.01	เห็นด้วย
34. ต้องการธุรกิจขยายตัว	3.90	1.24	เห็นด้วย
35. ให้อำนาจรัฐเข้ามาควบคุม	4.11	1.26	เห็นด้วย
36. ต้องการส่งเสริม	4.27	1.07	เห็นด้วย
รวม 114	3.57		

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ มีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวพบว่า คนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเรื่องต่อไปนี้ คือ ต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ในระดับ 4.27 รองลงมาเห็นว่าต้องการให้มีการจัดงาน

ถนนคนเดิน และรู้สึกภูมิใจในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ในระดับ 4.21 เท่า ๆ กัน เห็นว่าการจัดงานถนนคนเดิน 4 ครั้งที่ผ่านมา มีประโยชน์กับคนในชุมชน และ ต้องการให้ภาครัฐ เข้ามาควบคุม สนับสนุนการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ในระดับ 4.11 คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยมานาน ในระดับ 4.09 และ เห็นว่าชุมชนได้รับประโยชน์ที่ถนนพระอาทิตย์เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในระดับ 4.08

ส่วนความคิดเห็นในระดับปานกลางพบกับเรื่องดังนี้ คือ ความคิดเห็นในเรื่องเด็กวัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เช่นสวมกอด พรอกรักในที่สาธารณะ ในระดับ 3.68 รองลงมาคือ เห็นว่าคนขับรถตุ๊ก ตุ๊ก และแท็กซี่หลอกลวงนักท่องเที่ยว ในระดับ 3.35 การท่องเที่ยวทำให้การพบปะ พูดคุยระหว่างเพื่อนบ้านเปลี่ยนแปลงไป ในระดับ 3.32 ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้คนในพื้นที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น เพื่อให้เช่าบ้าน ทำร้านอาหาร ผับ บาร์ ฯ ในระดับ 3.15

4.3.3 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ตารางที่ 4.3 คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามทวีป อายุ อาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ทวีป		
ยุโรป	121	76.6
อเมริกาเหนือ	18	11.4
ออสเตรเลีย	9	5.7
เอเชีย	9	5.7
แอฟริกา	1	0.6
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	26	16.4
20 – 29 ปี	92	58.2
30 – 39 ปี	33	20.9

ตารางที่ 4.3 คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามทวีป
อายุ อาชีพ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
40 – 49 ปี	5	3.2
50 ปีขึ้นไป	2	1.3
อาชีพ		
นักศึกษา	53	33.5
วิศวกร	27	17.1
เกษียณ	23	14.6
อาจารย์	17	10.8
นักธุรกิจ	8	5.1
พนักงานบริษัท	7	4.4
คนงานรับจ้าง	5	3.2
เกษตรกร	5	3.2
รับราชการ	4	2.5
พนักงานขาย	4	2.5
การท่องเที่ยว	4	2.5
แม่บ้าน	1	0.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.3 พบว่าตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 158 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรปมากที่สุด เป็นจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 76.6 รองลงมาคือ ทวีปอเมริกาเหนือ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4 ทวีปออสเตรเลีย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 ทวีปเอเชียจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 และน้อยที่สุดมาจากทวีปแอฟริกาจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20 - 29 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 58.2 รองลงมา อยู่ในช่วง 30 – 39 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 รองลงมา มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 และนักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 50 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 รองลงมา อาชีพวิศวกร จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 17.1 ผู้ที่เกษียณ หรือไม่ได้ทำงาน จำนวน 23 คน

คิดเป็นร้อยละ 14.6 อาจารย์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 นักธุรกิจ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1 และน้อยที่สุดคือแม่บ้าน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตารางที่ 4.4 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามเหตุผลในการมาเที่ยว

เหตุผลในการมาเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
พักร้อน	139	88.0
ติดต่อธุรกิจ	6	3.8
เปลี่ยนเครื่อง	5	3.2
มาพบเพื่อน	2	1.3
อาศัยในประเทศไทย	2	1.3
นักท่องเที่ยว	1	0.6
มาเรียนนวดแผนไทย	1	0.6
มาเรียนภาษาไทย	1	0.6
หนีโรคไข้หวัดมรณะ (SARS)	1	0.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.4 พบว่านักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวน 158 คน มีเหตุผลในการมาพักร้อน สูงสุด จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ ถึง 88.0 รองลงมาคือติดต่อธุรกิจ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 แวะพักเปลี่ยนเครื่องเพื่อต่อเครื่องไปประเทศอื่น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2 มาพบเพื่อน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และน้อยที่สุดนั้นมาเรียนนวดแผนไทย เรียนภาษาไทย และหนีโรคไข้หวัดมรณะ ในสัดส่วนเท่า ๆ กัน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตารางที่ 4.5 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามระยะเวลา ที่เข้ามาพักในถนนพระอาทิตย์

ระยะเวลาเข้าพัก	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 24 ชั่วโมง	36	22.8
1 วัน	21	13.3
2 วัน	33	20.9
3 วัน	17	10.8
4 วัน	11	7.0
5 วันขึ้นไป	40	25.3
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.5 พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เข้าพักในถนนพระอาทิตย์มากกว่า 5 วันขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 รองลงมาคือกลุ่มที่เข้ามาพัก ไม่เกิน 24 ชั่วโมง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 เข้าพัก 2 วัน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 เข้าพัก 1 วัน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

ตารางที่ 4.6 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แยกตามแหล่งที่ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์

แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อน / ธุรกิจ	91	57.6
หนังสือท่องเที่ยว	45	28.5
เดินสำรวจ	16	10.1
บริษัททัวร์	3	1.9
โทรทัศน์	2	1.3
ตุ๊ก ตุ๊ก	1	0.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.6 พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ จากเพื่อนและการทำธุรกิจ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมาได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวจากหนังสือท่องเที่ยว จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 เดินสำรวจ

โดยรอบ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 บริษัทท่องเที่ยวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 โทรทัศน์จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และรถตุ๊กตุ๊ก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

4.3.4 ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ตารางที่ 4.7 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความคิดเห็นว่าชอบอะไรมากที่สุด ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

นักท่องเที่ยวชอบอะไรมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
บรรยากาศ	66	41.8
คนไทย	29	18.4
อาหารไทย	27	17.0
เกสเฮาส์	19	12.0
ทุกอย่าง	17	10.8
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ชอบบรรยากาศในถนนพระอาทิตย์ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมาชอบคนไทย จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 18.4 อาหารไทยจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 เกสเฮาส์ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 และชอบทุกอย่างในถนนพระอาทิตย์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความคิดเห็นว่าไม่ชอบอะไรมากที่สุดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

สิ่งที่ไม่ชอบมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	40	25.3
คนขับรถตุ๊ก ตุ๊ก แท็กซี่	20	12.7
บรรยากาศ	18	11.4
ความสกปรก	15	9.5
เกสเฮาส์	14	8.9
คนไทย	13	8.2
นักท่องเที่ยว	10	6.3
ตำรวจ	8	5.1
มลพิษ	8	4.4
รถติด	5	3.2
อาหารไทย	4	2.5
กระเทย โสเภณี	3	1.9
ร้านค้า	1	0.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่มีสิ่งที่ไม่ชอบที่สุด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 รองลงมาคือ ไม่ชอบคนขับตุ๊ก ตุ๊ก และแท็กซี่ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 ไม่ชอบบรรยากาศจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4 ไม่ชอบความสกปรกจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 ไม่ชอบเกสเฮาส์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 ไม่ชอบคนไทยจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 และไม่ชอบน้อยที่สุดนั่นคือ ร้านค้าจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตารางที่ 4.9 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความเป็นมิตรไมตรีของคนไทย

เรื่อง	\bar{X}	SD	แปลผล
ความเป็นมิตรไมตรีของคนไทย	2.06	.944	ดีเยี่ยม
ความปลอดภัยในพื้นที่	2.60	.715	ปานกลาง
การให้บริการของเกสเฮาส์	2.53	.938	ปานกลาง
อาหารในพื้นที่	2.19	.918	ดีเยี่ยม
สินค้า ร้านค้าในพื้นที่	2.56	1.138	ปานกลาง
บรรยากาศในพื้นที่	2.60	.715	ปานกลาง
รวม	158		

จากตารางที่ 4.9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เห็นว่าเรื่องต่อไปนี้อยู่ในระดับปานกลาง คือ ความปลอดภัยในพื้นที่ อยู่ในระดับ 2.60 การให้บริการของเกสเฮาส์ อยู่ในระดับ 2.53 สินค้า ร้านค้าในพื้นที่ อยู่ในระดับ 2.56 และบรรยากาศในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์อยู่ในระดับ 2.60 แต่เห็นว่าความเป็นมิตรไมตรีของคนไทย อยู่ในระดับ 2.06 และเห็นว่าอาหารในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์อยู่ในระดับดีเยี่ยม ในคะแนน 2.19

ตารางที่ 4.10 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในด้านความประทับใจในถนนพระอาทิตย์

ความรู้สึกในการมาเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ชอบ	68	43.0
ชอบมาก จะกลับมาอีก	56	35.4
พอใช้ได้	25	15.8
ผิดหวังบ้าง	8	5.1
ผิดหวังมาก ๆ	1	0.6
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ ชอบถนนพระอาทิตย์ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมาชอบมาก ๆ และจะกลับมาอีก จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 35.4 เห็นว่าพอใช้ได้ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 ผิดหวังบ้าง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1 และผิดหวังมาก ๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตารางที่ 4.11 จำนวนและค่าร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม ชาวต่างประเทศ ในเรื่องความคิดเห็นว่าจะแนะนำเพื่อน ๆ หรือคนรู้จัก ให้มาเที่ยวในถนนพระอาทิตย์หรือไม่

การแนะนำคนอื่น	จำนวน	ร้อยละ
แนะนำแน่นอน	85	53.8
อาจจะแนะนำ	52	32.9
ไม่แน่ใจ	14	8.9
อาจจะไม่แนะนำ	7	4.4
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 4.11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะแนะนำถนนพระอาทิตย์ให้กับคนรู้จัก และเพื่อน ๆ อย่างแน่นอนถึงจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมา บอกว่าน่าจะแนะนำ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 ไม่แน่ใจ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 และอาจจะไม่แนะนำ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

ตารางที่ 4.12 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในการประมาณค่าใช้จ่ายต่อวันในถนนพระอาทิตย์

ค่าใช้จ่ายต่อวัน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 1,000 บาท	107	66.7
1,001 - 2,000 บาท	41	25.9
2,001 - 3,000 บาท	7	4.4
มากกว่า 3,000 บาท	3	1.9
รวม	158	100.0

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ใช้จ่ายน้อยกว่า 1,000 บาทต่อวัน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาใช้จ่าย 1,001 - 2,000 บาทต่อวัน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 รองไป 2,001 - 3,000 บาทต่อวัน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4 และใช้จ่ายมากกว่า 3,000 บาทต่อวัน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในชุมชนถนนพระอาทิตย์ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวนั้น ได้ผลสรุปดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของพื้นที่ถนนพระอาทิตย์เปลี่ยนจากพื้นที่วังเจ้า กลายเป็นสถานที่ราชการ สำนักงานเอกชนเนื่องจากการพัฒนาเมือง การตัดถนนตามแนวคิด ทุนนิยมตะวันตกที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก แต่เนื่องจากถนนพระอาทิตย์ กรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่ เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงมีอาคารเก่า ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ไว้ ให้เป็นอาคารโบราณ ห้ามมิให้มีการรื้อถอน ปรับเปลี่ยน ทำให้บรรยากาศในพื้นที่ยังคงเหมือนในอดีต

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวของคนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน รับจ้างเหมือนเดิม แต่มีร้อยละยี่สิบ ที่ผันตัวเองเข้าสู่อาชีพที่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยว เช่นร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก คนในชุมชนส่วนใหญ่ มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง จากข้อมูลกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทถึงร้อยละ 60 ส่วนอีกร้อยละ 30 มีรายได้อยู่ 10,000 – 30,000 บาทต่อเดือน

ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว คือธุรกิจที่พักราคาถูก หรือเกสเฮาส์ ร้านอาหาร ผับ บาร์ ร้านเหล้า ส่วนใหญ่นั้นเป็นบุคคลจากภายนอกเข้ามาเช่าอาคาร หรือซื้อกรรมสิทธิ์จากคนดั้งเดิมเพื่อประกอบธุรกิจ ซึ่งสรุปได้ว่ากลุ่มคนภายนอกเป็นกลุ่มที่กุมเศรษฐกิจในพื้นที่ไม่ใช่คนดั้งเดิมในชุมชน คนในชุมชนดั้งเดิมได้รับผลประโยชน์จากการที่ชุมชนเข้าสู่การท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวนั้น พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ปรับเปลี่ยนประชากรที่อาศัยในพื้นที่จากเจ้านายระดับสูง ต่อมากลายเป็นสถานที่ราชการ และเกิดชุมชนข้าราชการรอบ ๆ พื้นที่ จุดเด่นของพื้นที่คือมีความหลากหลายของเชื้อชาติ เช่นชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายมุสลิมในพื้นที่ อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมีลักษณะโดดเด่น เป็นความสัมพันธ์ที่สนิทสนมแบบเครือญาติ แต่ปัจจุบันการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนดั้งเดิมย้ายออกไปจากพื้นที่ คนดั้งเดิมเหลือเพียงร้อยละ 40 ไม่ถึงครึ่งของทั้งหมด โดยการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดัน

ให้คนออกจากพื้นที่ เมื่อขายบ้าน อาคารได้ในราคาสูง หรือเริ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็ย้ายออกไปซื้อบ้านนอกชานเมือง อีกทั้งความไม่สะดวกในด้านพื้นที่เนื่องจากชุมชนไม่มีพื้นที่จอดรถ

แต่สิ่งที่คาดว่าชุมชนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะไม่เป็นกันเองนั้น ชุมชนนี้แตกต่างจากชุมชนทั่วไปในเมือง คือยังคงความสัมพันธ์ที่สนิทแนบแน่นเหมือนชุมชนชนบทไว้ เนื่องมาจากคนในรุ่นเก่าเป็นญาติพี่น้องที่สืบทอดกันโดยสายเลือด และการแต่งงาน อีกทั้งยังเป็นคนที่อยู่กันมานาน มีความผูกพันร่วมกัน มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาร่วมกัน

นอกจากนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนคือปัญหายาเสพติดที่เข้ามาแพร่ระบาด ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดในพื้นที่เหมือนกับผลการศึกษาของญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์ ที่ศึกษาพื้นที่ชุมชนถนนข้าวสาร แต่ในความเป็นจริงนั้น การแพร่ระบาดไม่ได้เกิดจากนักท่องเที่ยว หากแต่เกิดจากเด็กวัยรุ่นนอกชุมชนระบาดเข้ามาจนทำให้เด็กในชุมชนเป็นผู้เสพ และผู้ค้าโดยมีข้าราชการบางนายที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมให้ความร่วมมือด้วย แต่ปัจจุบันปัญหานี้ได้หมดไปจากชุมชนอย่างแท้จริง

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว นั้นพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูประเพณีวันสงกรานต์ งานตักบาตร วัฒนธรรมขึ้นโดยประชาคมบางลำพูร่วมกับชุมชน อีกทั้งชุมชนมีประเพณีดั้งเดิมร่วมกันที่ไม่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว นั่นคืองานวันขึ้นปีใหม่ ที่มีการเลี้ยงฉลองระหว่างกันในชุมชนอย่างเป็นกันเอง และการทำบุญให้กับหลวงปู่กรมหลวงจักรเจษฎาที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ร่วมกันของคนในพื้นที่

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ การปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ถึงแม้คนในชุมชนเพียงร้อยละ 20 ที่มีอาชีพเสริม หรือรายได้เสริมจากการขายสินค้า อาหาร ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ แต่คนในชุมชนรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของบ้านมีหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว จึงพยายามเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทางประชาคมเข้ามามีบทบาทสอนภาษาอังกฤษให้กับพ่อค้า แม่ค้าในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

จากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนต่อธุรกิจการท่องเที่ยวพบว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่าธุรกิจท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ นักท่องเที่ยวไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้คนในชุมชน ชุมชนและการท่องเที่ยวสามารถอยู่ร่วมกันได้ การท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนส่วนหนึ่งมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น รู้สึกว่าเศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้น และรู้สึกภูมิใจที่ถนนพระอาทิตย์มีชื่อเสียงทางด้านการท่องเที่ยว และต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มากขึ้น

นอกจากนั้นการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อธุรกิจท่องเที่ยวบนถนนพระอาทิตย์นั้น พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชื่นชอบบรรยากาศของถนนพระอาทิตย์ รองลงมาเป็นความมีน้ำใจไมตรีของคนไทย และอาหารไทย และต้องการให้มีการปรับปรุง

ด้านที่พัก เกสเฮาส์ให้ดีขึ้นมากกว่านี้ อีกทั้งพบว่านักท่องเที่ยวบางส่วน ไม่ชอบคนขับรถตุ๊ก ตุ๊ก และแท็กซี่ในพื้นที่เนื่องจากพานักท่องเที่ยวไปยังร้านขายสินค้า ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมในถนนพระอาทิตย์ให้มีความสะอาดมากขึ้น และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประทับใจ และจะกลับมาเที่ยวอีกในอนาคต

5.2 อภิปรายผล

พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ในอดีตเป็นเขตวังเจ้านายระดับสูง เมื่อเกิดการพัฒนาเมืองในช่วงรัชกาลที่ 5 วังเจ้าได้หยุดการขยายตัว และต่อมาชุมชนระดับสูงได้ย้ายออกจากพื้นที่ด้วยเหตุผล และเวลาต่าง ๆ กัน ต่อมาที่ดินได้ตกเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้เปิดให้ประชาชนจับจองปลูกบ้านพักอาศัย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลต่อการวางแผนพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยม เพื่อหวังสร้างประเทศให้กลายเป็นผู้นำทางด้านอุตสาหกรรม ด้วยการนำเข้าเทคโนโลยี รวมถึงการรับแนวคิดตามวัฒนธรรมตะวันตก

บางลำพูเป็นเขตใจกลางเมืองหลวง สภาพสังคม วิถีชีวิตของคนเมืองในอดีตที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ การเปลี่ยนแปลงเมืองทำให้พื้นที่ทางสังคมแคบลงจากการตัดถนนแบ่งเขต การเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของบางลำพูเข้าสู่มิติเศรษฐกิจ ประชาชนในพื้นที่ปรับตัวกลายเป็นพื้นที่เชิงบริโภคนิยม จากบ้านอยู่อาศัยกลายเป็นสถานประกอบการธุรกิจ เกิดเกสเฮาส์ ที่พักราคาถูกจำนวนมาก พื้นที่แรกคือถนนข้าวสาร ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ชุมชนดั้งเดิมหายไปกลายเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจท่องเที่ยวเข้มข้น การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดคือทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นมาก และได้กระจายไปยังพื้นที่รอบข้างเช่นชุมชนตรอกหลังวัดชนะสงคราม ที่ปัจจุบันเต็มไปด้วยเกสเฮาส์ ร้านอาหาร ส่งผลให้ชุมชนดั้งเดิมลดขนาดลง

ความเหมือนที่แตกต่างระหว่างพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ถนนข้าวสารและหลังวัดชนะสงคราม นั่นคือกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ต่างกัน ปัจจุบันถนนพระอาทิตย์อยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ส่วนถนนข้าวสารเป็นที่ดินส่วนบุคคล และหลังวัดชนะสงครามเป็นที่ดินวัด การจัดการในผลประโยชน์ย่อมมีความแตกต่างกัน

สิ่งที่พบจากการศึกษาครั้งนี้คือการท่องเที่ยวส่งผลในด้านดีต่อชุมชนคือ ทำให้ประชาชนในชุมชนประมาณร้อยละ 20 เกิดอาชีพ ค่าขายอาหาร สินค้า ซึ่งเป็นธุรกิจส่วนตัวขนาดเล็ก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของรพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545) ที่ว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในพื้นที่ผันตัวเองเข้าสู่อาชีพ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแต่สัดส่วนต่างกัน ในจังหวัดน่านนั้นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 68.5 แต่ในถนนพระอาทิตย์นั้นคนดั้งเดิมเข้าสู่อาชีพเพียงร้อยละ 20 ส่วนใหญ่ยังคงอาชีพที่ไม่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยวแต่อย่างใด

การปรับเปลี่ยนอาชีพของคนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันนั้นอาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ต่างกัน ในถนนพระอาทิตย์ชุมชนนั้นเป็นชุมชนเมือง คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน รับจ้าง ค้าขาย ซึ่งลักษณะความหลากหลายของอาชีพในสังคมเมือง รวมไปถึงรายได้จากอาชีพนั้นอาจจะมากกว่าในพื้นที่นอกเขตเมืองหลวงซึ่งประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ถึงอย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวยังส่งผลให้คนในชุมชนส่วนน้อยได้มีอาชีพที่สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว เช่นการขายอาหาร ขนม เครื่องประดับ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลกระทบด้านดีที่ได้จากการท่องเที่ยวโดยตรง

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวดึงดูดให้ผู้ประกอบธุรกิจต่างถิ่นเข้ามาลงทุนในพื้นที่ เกิดผับ บาร์ ร้านเหล้า ที่พักราคาถูกลง หรือเกสเฮาส์ขึ้นจนเต็มพื้นที่ นอกจากนี้ยังดึงดูดแรงงานในภาคชนบทให้ย้ายเข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่เพิ่มขึ้น ผลที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกคือส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่โดยรวมให้สูงขึ้น คนดั้งเดิมมีรายได้จากการให้เช่าอาคารบ้านเรือน หรือจากการขายกรรมสิทธิ์ แต่ผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจโดยรวมนั้นตกอยู่กับคนใหม่ที่ย้ายเข้ามา ไม่ใช่คนดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์ (2544) ที่ศึกษาในชุมชนถนนข้าวสาร ที่ว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้มีการย้ายถิ่นเข้ามาสูงถึงร้อยละ 77.5 และทำการปรับเปลี่ยนบ้านพักเป็นสถานประกอบการธุรกิจมากขึ้น

อีกด้านหนึ่งคนดั้งเดิมได้รับผลกระทบด้านบวกจากรายได้ค่าเช่า ที่เปิดให้บริการเพื่อรองรับแรงงานในภาคชนบท ที่เข้ามาขายสินค้า อาหารหาบเร่ แผงลอย และเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบในด้านลบทำให้เกิดเกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในพื้นที่ ในชุมชน เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย เห็นชุมชนพื้นที่เป็นเพียงที่อยู่อาศัย ขาดสำนึกของคำว่า “บ้าน” เป็นเพียงที่หารายได้ จึงละเลยการดูแลร่วมกับชุมชน อาจทำให้ชุมชนเกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในอนาคต

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบชุมชนชนบท กล่าวคือคนในชุมชนรู้จักกันทุกบ้าน มีการพบปะพูดคุย และทำกิจกรรม ประเพณีทางสังคมร่วมกันมาเป็นเวลาหลายสิบปี การเข้ามาของคนกลุ่มใหม่ และการย้ายออกของคนดั้งเดิม ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติดั้งเดิมลดขนาดลง แต่ไม่ได้ลดระดับความสัมพันธ์ลงแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้จากงานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ที่มีคณะกรรมการจัดงาน เป็นคนภายในชุมชนที่จัดกันมานาน โดยมีการทำบุญ ถวายหลวงปู่ฯ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคเงินทำบุญ ทั้งนี้เนื่องจากคนกลุ่มนี้ต้องการการยอมรับจากคนในชุมชน โดยแสดงผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการอยู่ร่วมในสังคม ขณะเดียวกันกิจกรรมทางสังคมที่ชุมชนจัดขึ้นนั้นเป็นการรักษาความสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้คงเดิมเป็นการรวมกลุ่มเพื่อการคงอยู่ของชุมชนและสังคม

ที่สำคัญปัจจุบันคนดั้งเดิมที่ยังคงเหลืออยู่ในชุมชนแก่นี้เหลือเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น ปัจจัยที่ส่งผลให้คนดั้งเดิมย้ายออกนั้นไม่ใช่ว่าการท่องเที่ยวเหมือนที่คาดไว้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากหลาย ๆ ปัจจัยร่วมกัน ส่วนหนึ่งมาจากการได้รับผลดีทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอีกส่วนหนึ่งนั้นพบว่ามาจากความไม่สะดวกของพื้นที่เนื่องจากความคับแคบไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ การขาดแคลนที่จอดรถ ซึ่งปัจจุบันสังคมเมือง รถยนต์กลายเป็นปัจจัยที่ห้าในการดำรงชีพ เกือบทุกบ้านจะมีรถยนต์ทำให้ที่จอดรถกลายเป็นสิ่งสำคัญ และต้องการขยายให้สะดวกสบายมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเมืองตามระบอบทุนนิยม คำนึงมตะวันตกในการยึดวัตถุ ความสะดวกสบายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนในพื้นที่ย้ายออกไป

นอกจากนั้นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนคือ การระบาดของยาเสพติด ที่ผู้วิจัยคาดว่าเกิดจากการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญ แต่พบว่านักท่องเที่ยวในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแต่อย่างใด ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากสภาพสังคมเมืองที่เปลี่ยนไปตามช่วงเวลา ปัญหาอาจเกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ความอยากลองของวัยรุ่นที่คึกคะนองไปตามวัยเป็นต้น แต่ถึงอย่างไรปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นไปหมดไปด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่พบและเป็นสิ่งสำคัญต่อการคงอยู่ของชุมชนคือ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีร่วมกันระหว่างคนดั้งเดิมในชุมชน อีกทั้งการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีวันสงกรานต์ การตักบาตรวัฒนธรรม ที่ชุมชนร่วมกับประชาคมบางลำพูจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้กับเด็กรุ่นใหม่ผ่านการแสดงออก เนื่องจากเล็งเห็นว่ากระแสการท่องเที่ยวที่นำวัฒนธรรมมาเป็นการค้า เช่นในถนนข้าวสารอาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิด ละเลยวัตถุประสงค์ของวัฒนธรรม ประเพณี

ในฐานะที่วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นตัวการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เพราะวัฒนธรรมทางวัตถุเปลี่ยนแปลงได้เร็ว แต่ด้านสังคม วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงได้ช้ากว่า จึงทำให้อาจเกิดการปรับตัวไม่ทันกันทางวัฒนธรรม ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เช่นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยนำวัฒนธรรมนำการค้า ทำให้นักท่องเที่ยวอาจไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่มาจากประเพณีสงกรานต์ของไทย ทราบเพียงแต่เป็นการละเล่นสาดน้ำเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น อีกทั้งเด็กวัยรุ่นหรือเด็กรุ่นใหม่หากไม่ให้ความรู้ที่ชัดเจน ในอนาคตอาจหลงลืม หรือไม่ทราบความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี อาจทำให้วัฒนธรรม ประเพณี สูญหายไปก็เป็นได้

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับตัว การเลียนแบบวัฒนธรรม ประเพณี เช่นวัฒนธรรมการพูด การสื่อสารภาษาอังกฤษ ที่คนในชุมชนพยายามเรียนรู้ เพื่อสื่อสารให้ความช่วยเหลือ ค้าขายกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ อีกทั้งประชาคมบางลำพู ที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างหัวหน้าชุมชนในพื้นที่ได้จัดโครงการสอนภาษาอังกฤษให้กับพ่อค้า แม่ค้าในพื้นที่โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เพื่อให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัวให้ได้

ผลประโยชน์จากการสื่อสารเพื่อการค้ากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ การสื่อสารนั้น เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพื่อความสงบ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าบ้าน เนื่องจากเมืองไทยได้ชื่อว่าเป็น “สยามเมืองยิ้ม” ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในความเป็นมิตรไมตรีของเจ้าบ้าน และส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ สร้างรายได้ต่อเนื่อง และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวต่อการท่องเที่ยว และการเปลี่ยนแปลงจากกระแสการพัฒนาเมืองกรุงเทพฯ ตามระบอบทุนนิยม การเคลื่อนไหวโดยแสดงออกผ่านกิจกรรมของกลุ่มสังคมที่หลากหลายในพื้นที่เพื่อความอยู่รอดและความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าอาจจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาชุมชนเมืองในสังคมไทย ที่การท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนให้ชุมชน พื้นที่เปลี่ยนแปลงเติบโตขึ้น กรณีถนนพระอาทิตย์อาจเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เข้าใจรูปแบบ กระบวนการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเมือง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังนี้

1. เนื่องจากถนนพระอาทิตย์เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองหลวงชั้นใน ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นจำนวนมาก รองลงมาจากถนนข้าวสาร ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักตลอดทั้งปี การตั้งมาตรการในด้านความปลอดภัย เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษเพื่อดูแล ให้ความช่วยเหลือกับนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความประทับใจ และทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทย ในสายตานักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป

2. ปัจจุบันการจราจรในถนนพระอาทิตย์ มีความแออัดตลอดทั้งวัน เพราะมีรถแท็กซี่ รถตุ๊กตุ๊กจำนวนมากที่เข้ามารองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งรถทัวร์ ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ และทางเสียงอีกด้วย ควรให้มีการควบคุมดูแลลดปริมาณ หรือจำกัดรถควันดำ เสียงดังไม่ให้เข้ามาในพื้นที่ อีกทั้งควรมีการควบคุมดูแลรถแท็กซี่ และรถตุ๊กตุ๊ก เนื่องจากนักท่องเที่ยวประสบกับการเอาเปรียบจากคนขับรถจำนวนน้อย และอาจทำให้ภาพลักษณ์ของเมืองไทยเสื่อมเสียได้

3. ปัจจุบันการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ ส่งผลให้เกิดการไหลเข้าของคนภายนอกที่เข้ามาประกอบอาชีพ เปิดผับ บาร์ ร้านเหล้าจนเต็มพื้นที่ อีกทั้งแรงงานจาก

ภาคชนบทเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้าง ขายสินค้าหาบเร่ แผงลอย ทำให้บริเวณทางเท้าของถนน พระอาทิตย์แคบลง และเกิดความสกปรก อาจส่งผลเสียต่อการท่องเที่ยว และความสะอาดของคนในชุมชน ภาครัฐควรเข้ามาจัดระเบียบ และควรเพิ่มเวลาการเก็บขยะในพื้นที่ท่องเที่ยวให้มากขึ้น

4. ควรส่งเสริมภาษาอังกฤษให้กับพ่อค้า แม่ค้าในถนนพระอาทิตย์เพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาคมบางลำพูเคยจัดอบรมให้ฟรี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กด้อยโอกาสในชุมชน เพื่อเสริมโอกาสทางธุรกิจให้กับคนในชุมชน พื้นที่ได้มีความรู้ในด้านภาษาอังกฤษ

5. ถนนพระอาทิตย์ในปัจจุบันได้รับความสนใจในงานประเพณีวันสงกรานต์ มีการจัดงานของประชาคมบางลำพูร่วมกับชุมชน และมีนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างประเทศให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะถนนข้าวสารได้มีมาตรการห้ามเล่นแป้ง จึงทำให้ถนนพระอาทิตย์มีการเล่นที่ยังรุนแรง ควรให้ความสนใจ ให้ความรู้ควบคู่ไปกับการเล่น สาดน้ำ เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามให้ต่างประเทศได้รับทราบ และให้วัยรุ่นในปัจจุบันได้เข้าใจมากขึ้น

6. สภาพสังคมเมืองในปัจจุบัน เป็นสังคมโลกาภิวัตน์ การรับสารจากทั่วโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว และบ่อยครั้งขาดการกลั่นกรอง อาจทำให้วัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรม ความเชื่อได้อย่างง่าย และที่สำคัญพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเป็นจำนวนมาก การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องพฤติกรรม วัฒนธรรมที่ต่างกันเป็นเรื่องสำคัญที่ควรปลูกฝัง เพื่อป้องกันการสูญสลายของวัฒนธรรมอันดีงามแบบไทย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของคนดั้งเดิมในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การรักษาระดับความสัมพันธ์ ในสภาวะที่สังคมแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา นั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาให้ละเอียดมากขึ้น

2. การศึกษาเน้นเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการเอสเอ็มอี ที่พักราคาประหยัด ซึ่งเป็นรูปแบบการประกอบธุรกิจในครัวเรือน จนกลายเป็นภาพลักษณ์ให้กับพื้นที่บางลำพูจนกระทั่งปัจจุบัน การศึกษาแนวโน้มในอนาคตว่าภาพลักษณ์พื้นที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มหมู่บ้านจัดสรร หรือคนระดับกลางขึ้นไป กับกลุ่มคนที่มีรายได้ระดับต่ำกว่า ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้าน ที่มีปัจจัยทางการท่องเที่ยวคล้ายกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ. (2541). การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการ
ท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษา เมืองหนองคาย. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาค
เมืองมหบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2528). 25 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : ด้านสุทธนาการพิมพ์.
- กรุงเทพมหานคร. (2544). คู่มือท่องเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2532). ปกิณกะบทความวิชาการด้านการท่องเที่ยว. ภาควิชา
มนุษย์ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยชนะ อิงคะวัตติ. (มปป.) วิเคราะห์การเมืองเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2538). รวมบทความทางวิชาการการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ และ
วัฒนธรรม. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- ญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์. (2544). ผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชุมชนถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาไทยศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุดม เจริญเมือง. (2542). รายงานการวิจัยเมืองในสังคมไทย
กำเนิด พัฒนาการ และแนวโน้ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. (2539). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม ใน
ประเทศกำลังพัฒนา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ เยี่ยงวิศากร. (2542). การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในย่านบางลำพู อันเนื่องมาจาก
การท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาเคหการ.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริดา ประยงค์. (2530). การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เนื่องจากการ ท่องเที่ยว
กรณีศึกษาอำเภอสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิคม จารุมณี. (2535). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.
- นิเทศ ดินณะกุล. (2544). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง กรรณสูตร. (2535). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2539). การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. (2545 - 2549).**
- พงษ์อนันต์ สรรพานิช. (2526). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อจังหวัดภูเก็ต. จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 2 เล่ม 3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พีเชฐ สายพันธ์. (2542). รายงานโครงการวิจัยชุมชนศึกษา เรื่องจินตภาพบางลำพู. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รพีพรรณ ทองหล่อ และคนอื่น ๆ. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลิขิต ชีรวะกิน. (2529). สังคมและการเปลี่ยนแปลง. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย รัชตะนาวิณ. (2538). กรุงเทพฯ ในช่วงชีวิตของข้าพเจ้า. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด
- วิชัย เทียนน้อย. (2540). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วีระวัฒน์ หงสกุล. (2541). ดำเนินบ้านมะลิวัลย์. เอกสารเผยแพร่องค์การอาหารและเกษตร แห่งสหประชาชาติ สำนักงานประจำภาคเอเชียและแปซิฟิก.
- สมปอง ดวงไสว. (2541). ลำพู สัญลักษณ์ประวัติศาสตร์ของบางลำพู. กรุงเทพฯ : โรงเรียน วัดสังเวช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวทางศึกษา วิเคราะห์และวางแผน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สนิท สมัครการ. (2538). สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศ. สมาคมสงเคราะห์ศาสตร์ แห่งประเทศไทย ชุดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ เล่มที่ 3.
- สนิท สมัครการ. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สิริรัตน์ ไกรวานิช และศัลยา อักษรมัต. (มีนาคม 2542). วารสารส่งเสริมการลงทุน.
- อัฐมา โภคาพานิชวงษ์. (2544). ชุมชน และ ประชาคม ย่านถนนพระอาทิตย์กับกระแส การรื้อฟื้นเมืองเก่าอยู่. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิชาติ กาบทอง. (2542). กระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชน
ในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาย่านบางลำพู. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาค
และเมืองมหบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

www.tat.or.th เข้าถึงวันที่ 17/11/2545.

www.inet.co.th/humanrights/plan/Chapter3/c3_2.html, เข้าถึงเมื่อวันที่ 30/04/46

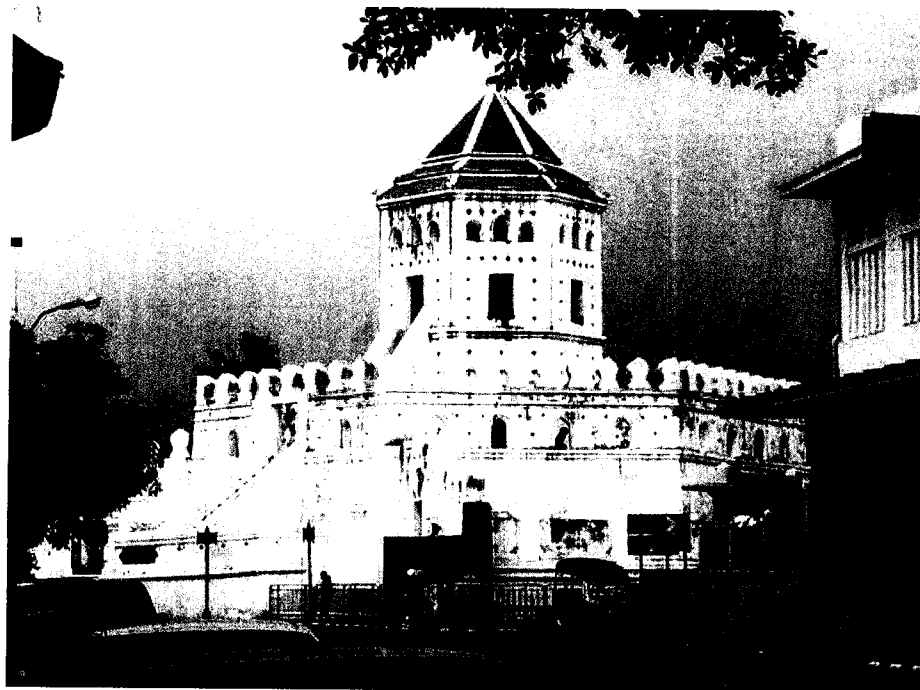
สัมภาษณ์

- ม.ล. ประพิมพ์ อิศรเสนา. 26 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางพร อิศรเสนา. 26 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางสมพร สีนุการณ์. 26 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นายชนะชัย รุ่งแจ้งศรี. 26 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางประไพ ยินดีน้อย. 28 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางปทุม ยินดีน้อย. 28 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางพวงทิพย์ อัญชันวัต. 28 พฤษภาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางอรศรี ศิลปี. 30 กรกฎาคม 2546. สัมภาษณ์.
นายวิชัย วรรณวิไชย. 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางทองเพียร วรรณวิไชย. 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางจิรพรรณ ไชยเสวี. 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางนวลพร ม่วงศรี. 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
นางสะอาด ม่วงศรี. 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
คุณพลอยจันทร์ (ซี เอส เกสเฮาส์). 27 ตุลาคม 2546. สัมภาษณ์.
นายเกษม นิยมประเสริฐ. 29 ธันวาคม 2546. สัมภาษณ์.
คุณต้อม (จอยลัคคลับ). 29 ธันวาคม 2546. สัมภาษณ์.
นายสานิตย์ ไกล่ซิด. 31 ธันวาคม 2546. สัมภาษณ์.
คุณแสงระวี (ไทยกรีนเกสเฮาส์). 1 มกราคม 2547. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รูปภาพถนนพระอาทิตย์

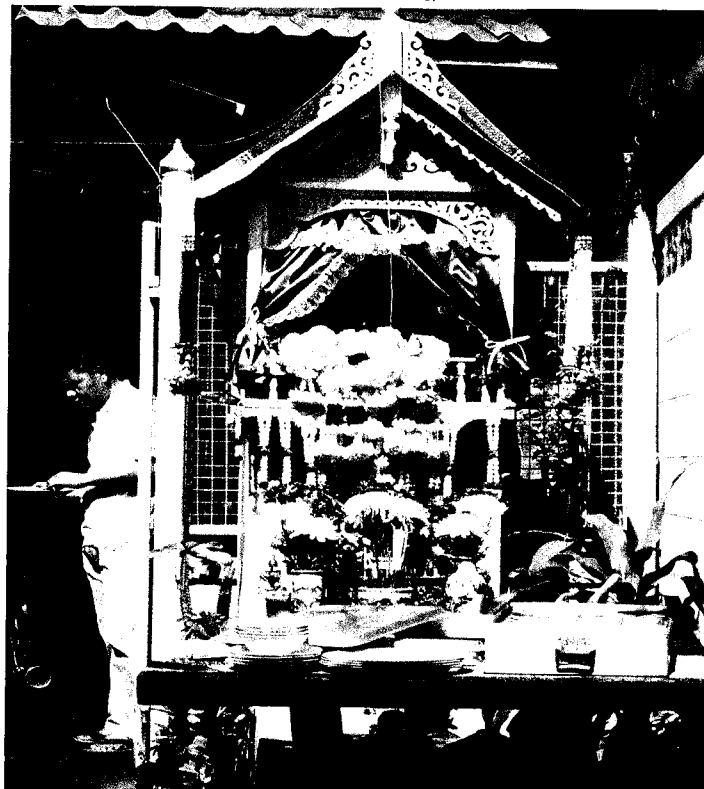
1. ป้อมพระสุเมรุ

2. ตึกเก่าอายุร้อยกว่าปี

3. ศาลกรมหลวงจักรเจษฎา (ศาลนอก)

4. ศาลกรมหลวงจักรเจษฎา (ศาลใน)

5. ตึก 18 ห้อง อายุร้อยกว่าปี

6. อาคารสุรสภา ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์

7. ตรอกเขียนนิวาสน์

8. ภายในตรอกเขียนนิวาสน์ เฟิงร้านข้าวแกงป่าปทุม

11. พิธีทำบุญเลี้ยงพระในวันขึ้นปีใหม่ 1 มกราคม ในตรอกไก่แจ้

12. ชาวบ้านร่วมกันถวายภัตตาหารเพล

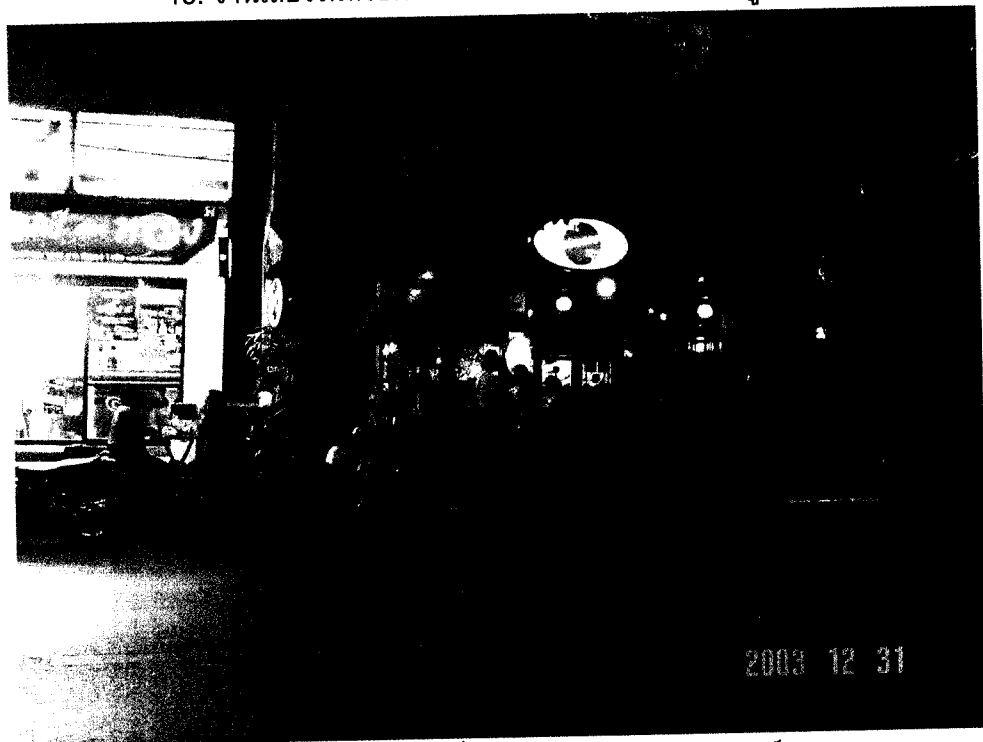
13. งานเลี้ยงส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ มีการจับฉลากในตรอกไก่อแจ้

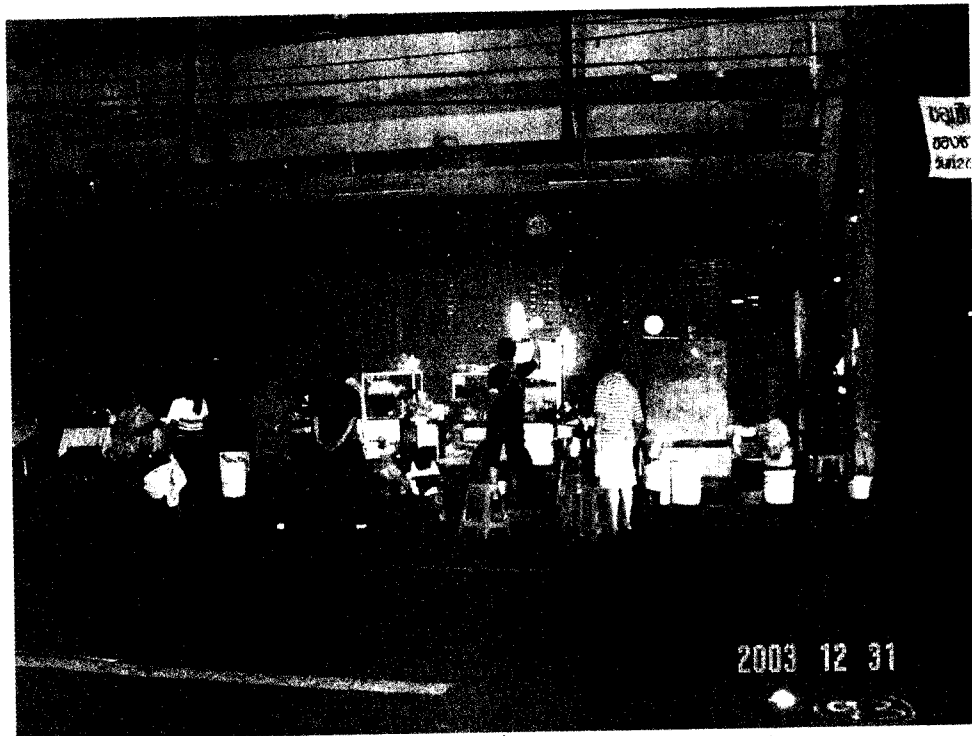
14. บริเวณจัดงานในตรอกไก่อแจ้ สำหรับเด็ก ๆ

15. งานเลี้ยงในตรอกเขียนนิวาสน์ สัศจรรย์ระหว่างผู้ใหญ่

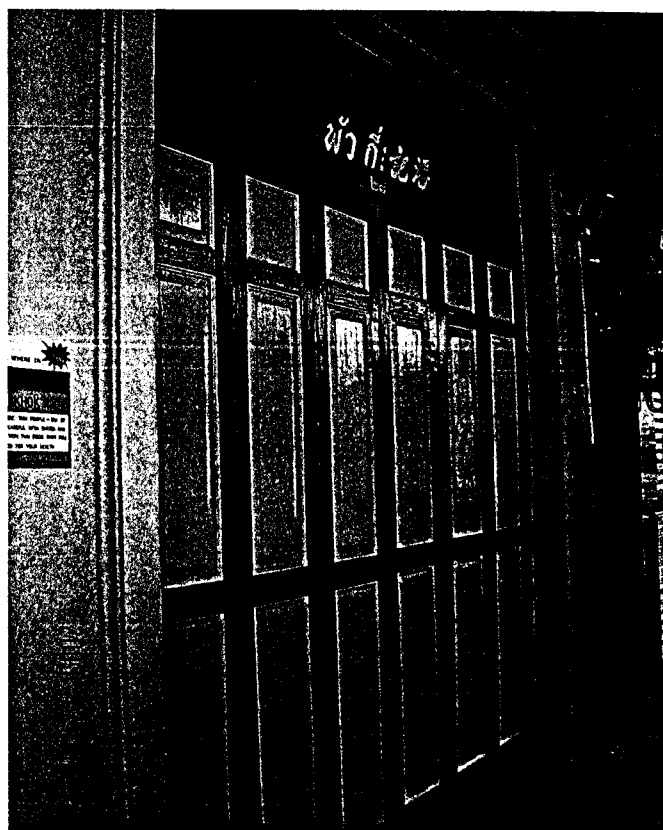
16. บรรยากาศยามค่ำ ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์

17. ร้านขายอาหารยามค่ำ หน้าถนนพระอาทิตย์

18. ต้นลำพู 2 ต้นสุดท้ายในสวนสันติชัยปราการ

19. บ้านประตูไม้พื้แบบเก่า

20. เกสเฮาส์ด้านหน้าถนนพระอาทิตย์ (ตกรอกไก่แจ้)

ภาคผนวก ข

แนวสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

แนวสัมภาษณ์ : เรื่องการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนถนนพระอาทิตย์

สภาพทั่วไปของพื้นที่

1. ชุมชนนี้เกิดขึ้นเมื่อใด คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นใคร มาจากไหน
2. สภาพทั่วไปของพื้นที่เป็นอย่างไร

ด้านเศรษฐกิจ

3. บ้านที่ท่านอยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของใคร พักอาศัยมากี่ปี ราคาเช่าตั้งแต่ปี 2525-2545 มีราคาเช่าต่อเดือนเท่าใด
4. ท่านประกอบอาชีพใดในปีพ.ศ. 2525-2545
5. รายได้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525 - 2545 ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้รายได้ท่านเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

ด้านสังคม

6. ในปีพ.ศ. 2525 - 2545 ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับเพื่อนบ้านเป็นอย่างไร การท่องเที่ยวส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร
7. ในปีพ.ศ. 2525 - 2545 ในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงบ้านพักอาศัยทำธุรกิจ เช่นร้านอาหาร เกสเฮาส์ ที่พัก หรือไม่อย่างไร เกสเฮาส์เกิดขึ้นเมื่อไหร่
8. ในปีพ.ศ. 2525 - 2545 มีปัญหาโสเภณีในชุมชนหรือไม่ อย่างไร ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลเกิดปัญหาโสเภณีหรือไม่ อย่างไร
9. ในปีพ.ศ. 2525 - 2545 มีปัญหายาเสพติดในชุมชนหรือไม่ และการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดปัญหายาเสพติดหรือไม่ อย่างไร
10. ในปีพ.ศ. 2525 - 2545 มีปัญหาการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร (ถามผู้นำชุมชน) เพราะอะไรจึงเกิดปัญหานี้
11. ในปีพ.ศ. 2525-2545 มีปัญหานักเลงในชุมชนหรือไม่ และการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดปัญหานักเลงในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร

ด้านวัฒนธรรม

12. ในปีพ.ศ. 2525-2545 การแสดงความรักระหว่างหญิงชายในที่สาธารณะในชุมชนมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร เมื่อมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมหรือไม่ อย่างไร

13. ในปีพ.ศ. 2525-2545 การแต่งกายของคนในชุมชนเป็นอย่างไร วัยรุ่นแต่งกายเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

14. ในปีพ.ศ. 2525-2545 อาหาร เครื่องดื่มในชุมชนส่วนใหญ่เป็นอาหารไทย หรืออาหารต่างชาติ ร้านอาหาร ผับ บาร์ ร้านเหล้าเกิดขึ้นตอนไหน

15. ในปีพ.ศ. 2525-2545 ในวัดหยุดทำนพักผ่อนอย่างไร ไปพักผ่อนที่ไหน เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หรือไม่ เมื่อเกิดธุรกิจที่พัก เกสเฮาส์ ร้านเหล้า ผับ บาร์ขึ้นในพื้นที่

16. ในปีพ.ศ. 2525-2545 การทำบุญตักบาตรเป็นอย่างไร ทำที่วัดไหน เมื่อมีการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ความคิดเห็น และความต้องการของชุมชน

17. คุณคิดว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนได้รับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร

18. การเกิดขึ้นของที่พัก เกสเฮาส์ ผับ บาร์ ร้านเหล้า ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของท่านหรือไม่ อย่างไร

19. การจัดงานถนนคนเดิน ชุมชนได้รับผลประโยชน์ใดบ้าง เกิดผลดี ผลเสียอย่างไร ต้องการให้มีการจัดต่อไปหรือไม่ เพราะอะไร

20. ท่านต้องการให้รูปแบบการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ในอนาคตเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

แบบสอบถาม

เรื่อง : การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
กรณีศึกษา พื้นที่ถนนพระอาทิตย์

(คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว โปรดตอบด้วยความจริงใจ ผลที่ได้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

(1) ชาย

(2) หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ท่านเกิดในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

(1) ใช่

(2) ไม่ใช่

4. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ใน กรุงเทพฯ ต่างจังหวัด ระบุ.....

5. เพราะเหตุใดท่านจึงย้ายเข้ามาในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์

(1) ประกอบธุรกิจ

(2) อยู่อาศัย

(3) มาศึกษา

(4) ทำงาน

(5) อื่น ๆ ระบุ

6. ท่านอยู่อาศัยในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์มากี่ปี.....ปี

7. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพใด

(1) รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

(2) รับจ้าง

(3) บริษัทเอกชน

(4) ธุรกิจส่วนตัว ระบุ.....

(5) อื่น ๆ ระบุ.....

8. ท่านมีรายได้ต่อเดือนประมาณ

(1) ไม่เกิน 10000 บาท

(2) 10001 – 30000 บาท

(3) 30001 – 50000 บาท

(4) 50000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์

(หมายเหตุ ธุรกิจท่องเที่ยว คือ ที่พัก เกสเฮาส์ ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าที่ระลึก ผับ บาร์ฯ ร้าน เหล้า)

(5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 4 เห็นด้วย, 3 เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วยเท่ากัน (เห็นด้วยปานกลาง), 2 ไม่เห็นด้วย, 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์	5	4	3	2	1
1. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้มีการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น					
2. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้ราคาเช่าอาคาร ที่ดินสูงขึ้น					
3. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้ราคาอาหาร เครื่องดื่มสูงขึ้น					
4. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
5. กระแสการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในพื้นที่ผันตัวเองเข้าสู่การทำธุรกิจ เช่น เกสเฮาส์ ผับ บาร์ ร้านอาหาร ฯลฯ					
6. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับเพื่อน บ้านห่างเหินกันมากขึ้น					
7. ธุรกิจท่องเที่ยวส่งผลให้คนในพื้นที่ย้ายไปอยู่ที่อื่น เพื่อให้เช่าบ้าน อาคารทำร้านอาหาร ผับ บาร์ ฯลฯ					
8. คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิม ที่อยู่อาศัยมานาน					
9. ธุรกิจท่องเที่ยวทำให้มียาเสพติดเข้ามาในพื้นที่					
10. ร้านอาหาร ผับ บาร์ มีราคาเหมาะสม					
11. คนขับรถตุ๊ก ตุ๊ก และแท็กซี่หลอกลวงนักท่องเที่ยว					
12. เด็กวัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เช่น สวม กอด พรอдрักกันในที่สาธารณะ					
13. วัยรุ่นเลียนแบบการแต่งกายจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่นการใส่เสื้อเกาะอก รัตรูป นุ่งสั้น สัก เจาะตามร่างกาย					

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์	5	4	3	2	1
14. นักท่องเที่ยวส่งเสียงดังรบกวน ทำให้ท่านเดือดร้อน					
15. การเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์มีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากเลียนแบบพฤติกรรมการเล่นในถนนข้าวสาร					
16. การเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์ทำให้ท่านเดือดร้อน					
17. การท่องเที่ยวทำให้มีรายการอาหารต่างชาติเพิ่มขึ้น					
18. การท่องเที่ยวทำให้เกิดผับ บาร์ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น					
19. การท่องเที่ยวทำให้การพบปะ พูดคุยระหว่างท่านกับ เพื่อนบ้านเปลี่ยนไป เช่นจากร้านกาแฟ เป็น ร้านอาหาร หรือ ผับ บาร์ เป็นต้น					
20. การท่องเที่ยวทำให้ท่านทำบุญ ด้กบาตรน้อยลง					
21. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ					
22. นักท่องเที่ยวรบกวนการพักผ่อนในวันหยุดของท่าน					
23. การท่องเที่ยวทำให้เกิดร้านอาหาร รถเข็น แผงลอยเพิ่ม มากขึ้น					
24. มีนักท่องเที่ยวเมათะเลาะวิวาทในพื้นที่					
25. การท่องเที่ยวทำให้เกิดแรงดึงดูดคนให้ย้ายเข้ามา ประกอบอาชีพในถนนพระอาทิตย์มากขึ้น					
26. การท่องเที่ยวทำให้มีตำรวจจราจรเพิ่มมากขึ้น					
27. การท่องเที่ยวทำให้ท่านรู้สึกมีความปลอดภัยในชีวิต และ ทรัพย์สินมากขึ้น					
28. การท่องเที่ยวทำให้การจราจรในพื้นที่คับคั่งมากขึ้น					
29. รถเข็น แผงลอยตามทางเดินเท้ามีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย และสะอาด					
30. การจัดงานถนนสายวัฒนธรรม (ถนนคนเดิน) 4 ครั้งที่ ผ่านมาเกิดประโยชน์กับคนในชุมชน					

ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์	5	4	3	2	1
31. ท่านต้องการให้มีการจัดงานถนนคนเดิน เป็นประจำทุก ๆ ปี					
32. ชุมชนได้รับประโยชน์ที่ถนนพระอาทิตย์เป็นแหล่งท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ					
33. ท่านมีความรู้สึกภูมิใจที่ถนนพระอาทิตย์เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ					
34. ท่านต้องการให้ธุรกิจท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ขยายตัวมากขึ้น					
35. ท่านต้องการให้ภาครัฐเข้ามาควบคุม สนับสนุนการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ให้มากขึ้น					
36.ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในถนนพระอาทิตย์ให้มากขึ้น					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้
 นักศึกษา ป.โท สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง สถาบันราชภัฏจันทรเกษม พ.ศ. 2546

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

Questionnaire for Tourists in Pra Arthit Road
Bangkok, Thailand
The Research of Attitude of The Tourist in Pra Arthit Road.

...../...../2003

Urban research and Development,
 Rajabhat Chandrakasem Institute.

Dear Guest :

I am a senior student at Rajabhat Jandrakasem Institute, and I am required to undertake a research project as part of my Master Degree, Urban Research and Development. My research title is "Opinion of Tourism in Pra Arthit Community" In Order to plan development tourism in Pra Arthit Road. Would you please answer the following questions by marking a in front of the answer. The data will only be used for statistical purposes.

Part one.

1. Where are you from.....?

2. What are your nationality.....?

3. Sex

.....(1) Male

.....(2) Female

4. Age Years old

5. What are your marital Status?

.....(1) Single

.....(2) Married

.....(3) Separated

.....(4) Divorced

6. What is your occupation?

-(1) Professional, Technical
-(2) Government or UN. Official
-(3) Director, Manager or Proprietor of a business
-(4) Teacher, Lecturer
-(5) Salesman, Purchasing Agent
-(6) Junior Exclusive, Secretarial, Clerical or Other Office Workers
-(7) Travel, Transport and Communication Occupations
-(8) Craftsman, Mechanic, Production Process Worker or Labour
-(9) Agricultural, Fishery, Forestry, Mining or Related Occupations
-(10) Student
-(11) Housewife / House Duties
-(12) Retired Personnel or Others

7. What reason of your visit?

-(1) Pleasure / Vacation
-(2) Visit Relatives / Friends
-(3) Commercial Business
-(4) Business / Pleasure
-(5) In Transit
-(6) Other (Please specify).....

8. How long have you been in Pra Arthit Road?

-(1) Less than 24 hours
-(2) 1 day
-(3) 2 days
-(4) 3 days
-(5) 4 days
-(6) 5 days or more

9. How did you get information about Pra Arthit road?

-(1) Friends / Relatives / Business Associates' suggestion
-(2) Advice of Travel Agent
-(3) Advice from Airline / Shipping line
-(4) Travel Books, Guide Books

-(5) Magazine Advertising / Article
-(6) Newspaper Advertising / Article
-(7) Publicity Booklets from Tourist Organization of Thailand
-(8) Television
-(9)Others (Please specify).....

10. What are your travel characteristics? (a or b)

a. Personal Travel	b. On Group tour
(1) Travel alone	(1) Travel alone
(2) With spouse	(2) With spouse
(3) With spouse & Children	(3) With spouse & Children
(4) With friends & relatives	(4) With friends & relatives

Part two

11. What do you like most in Pra Arthit road?

-(1) Thai People
-(2) Thai food
-(3) Guest House
-(4) The atmosphere
-(5)Others (Please specify).....

12. what do you dislike most in Pra Arthit road?

-(1) Thai People
-(2) Thai food
-(3) Guest House
-(4) The atmosphere
-(5) Others (Please specify).....

13. How do you think of the friendliness, warmth and courtesy of Thai people?

-(1) Excellent
-(2) Above average
-(3) Average
-(4) Below average
-(5) Poor or Very bad

14. How do you feel about security in Pra Arthit road?

.....(1) Excellent

.....(2) Above average

.....(3) Average

.....(4) Below average.....(5) Poor or Very bad

15. How did you get from the hotel service where you stayed?

.....(1) Excellent

.....(2) Above average

.....(3) Average

.....(4) Below average

.....(5) Poor or Very bad

16. How about the varied & exotic food in Pra Arthit road?

.....(1) Excellent

.....(2) Above average

.....(3) Average

.....(4) Below average

.....(5) Poor or Very bad

17. What do you think about go shopping around Pra Arthit road?

.....(1) Excellent

.....(2) Above average

.....(3) Average

.....(4) Below average

.....(5) Poor or Very bad

18. Please rate the local sightseeing places which you have seen in Pra Arthit road?

.....(1) Excellent

.....(2) Above average

.....(3) Average

.....(4) Below average

.....(5) Poor or Very bad

19. What is your impression (overall reaction) about Pra Arthit road?

.....(1) Thoroughly enjoyed the trip and would like to return

.....(2) Enjoyable but not outstanding

-(3) Satisfactory
-(4) Some what disappointing
-(5) Very disappointing

20. Would you recommend Pra Arthit road to your friends or relations?

-(1) Yes, certainly
-(2) Probably
-(3) Uncertain
-(4) Probably not
-(5) No, not at all

21. How much you expense for a day in Pra Arthit road?

-(1) less than 1000 Baht (23 U\$)
-(2) 1001 – 2000 Baht (23 – 45 U\$)
-(3) 2001 – 3000 Baht (45 – 67 U\$)
-(4) more than 3000 Baht (67 U\$)

Part three

If you could change one thing (or more) about your trip to Pra Arthit road, What would it be?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Thank you very much for your corperation.

Miss Kanravee Jiraphokin

Senior student of Urban research and development.

Rajabhat Chandrakasem Institute.

ภาคผนวก จ

จดหมายราชการ

ที่ ศธ 1543.12/1544

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ 10900

21 เมษายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน หัวหน้าฝ่ายทะเบียนสำนักงานเขตพระนคร

ด้วย นางสาวจิระภา จิระโกคิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งนักศึกษายู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร" โดยอยู่ในความควบคุมของรองศาสตราจารย์ ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย

ในการนี้ นักศึกษามีความจำเป็นในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านเลขที่ทั้งหมดของพื้นที่ถนนพระอาทิตย์และแผนที่ชุมชน ให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ กลางใจ)
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2541-7111-2 ต่อ 148, 0-2513-6968

โทรสาร 0-2512-1817

ที่ ศธ ๐๕๖๒.๑๒/๐๔๔๔

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภาพร สิงห์ดี

ด้วย นางสาวกานต์รวี จิระโกดิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. สังคีต พิริยะรังสรรค์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นูลุข กิจรัตน์ภร)
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๒-๖๙๐๐-๙๙ ต่อ ๑๙๐๐-๓, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๓-๑๘๑๓

ที่ ศษ ๐๕๖๒.๑๒/๐๔๔๕

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

ด้วย นางสาวกานต์วี จิระโกคิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. สังคีต พิริยะรังสรรค์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลสุข กิจรัตน์ภร)

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๙๕๒-๖๙๐๐-๙๙ ต่อ ๑๙๐๐-๓, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๑๘๑๗

ที่ ศธ ๐๕๖๒.๑๒/๐๔๔๖

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีเพชร เลิศพิเชฐ

ด้วย นางสาวกานต์รวี จิระโกคิน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. สังคีต พิริยะรังสรรค์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลสุข กิจรัตน์ภร)

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

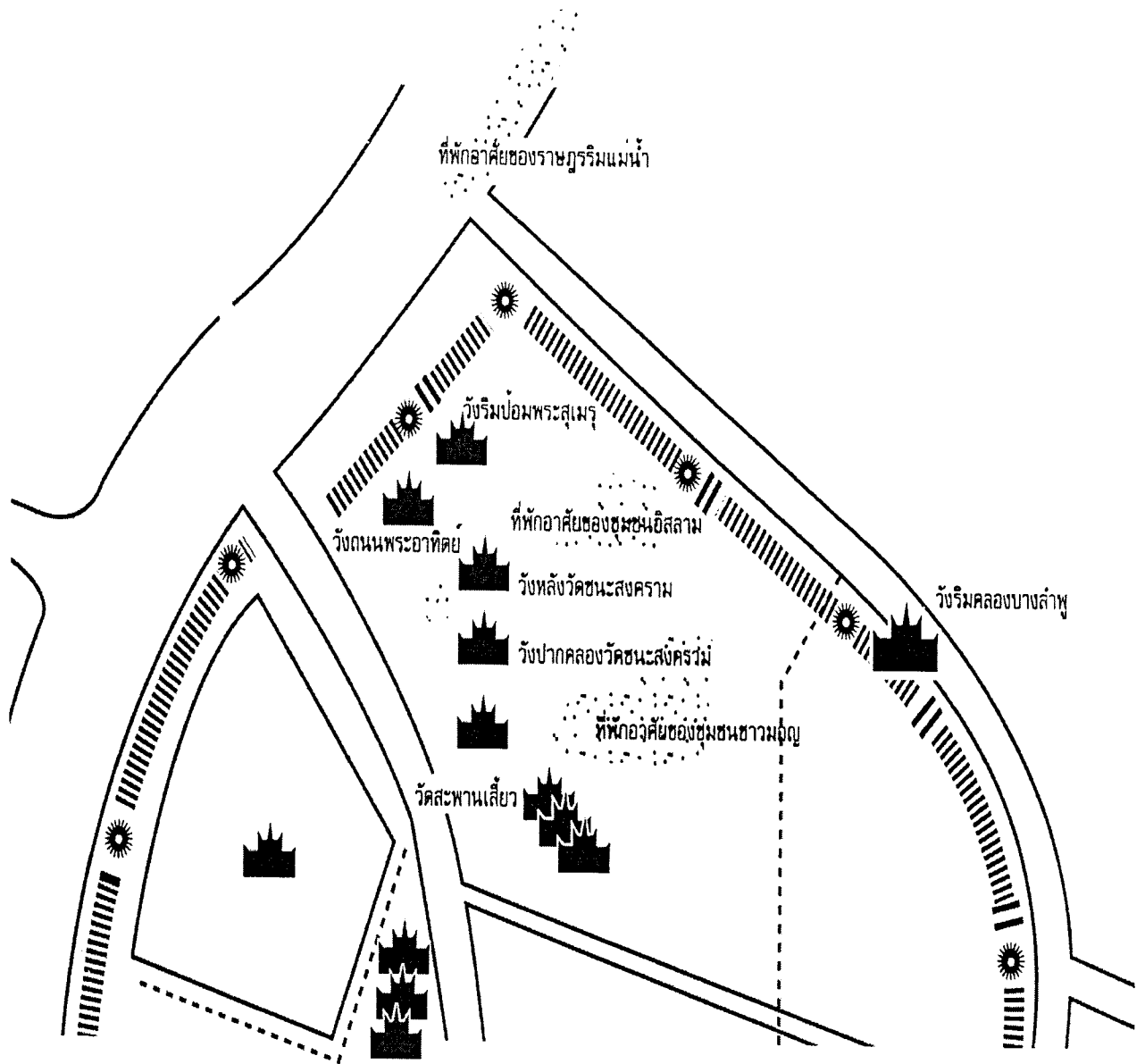
บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๒-๖๙๐๐-๙๙ ต่อ ๑๙๐๐-๓, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๑๘๑๗

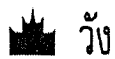
ภาคผนวก จ

แผนที่พื้นที่ถนนพระอาทิตย์

แผนที่ แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่พักรักษา เจ้านายชั้นต่าง ๆ และชุมชนราษฎรทั่วไป
ย่านบางลำพูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สัญลักษณ์

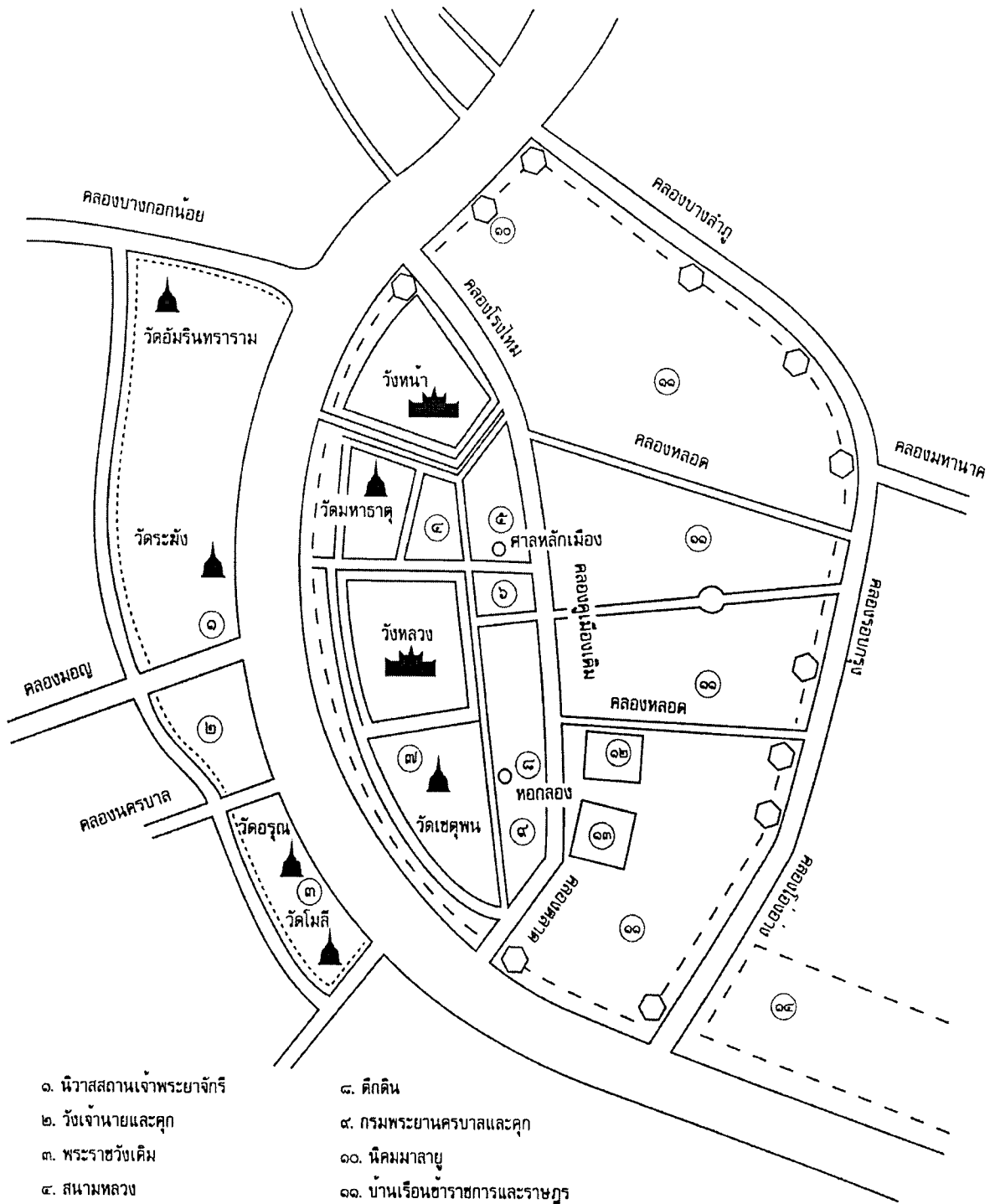

วัง

ที่พักรักษา

ที่มา องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์ หน้า 41

๑. นิวาสดานเจ้าพระยาจักรี	๘. ดิถดิน
๒. วังเจ้านายและคู	๙. กรมพระยานครบาลและคู
๓. พระราชวังเดิม	๑๐. นิคมมาลาญ
๔. สนามหลวง	๑๑. บ้านเรือนข้าราชการและราษฎร
๕. ศาลหลวงและวัดเจ้านาย	๑๒. นิคมมอญ
๖. วังเจ้านาย	๑๓. นิคมญวน
๗. บ้านเรือนเสนาบดี	๑๔. นิคมจีน
- - - - -แนวกำแพงเมืองกรุงรัตนโกสินทร์	แนวกำแพงเมืองกรุงรัตนโกสินทร์

แผนที่ แสดงแหล่งชุมชน คลอง และแนวกำแพง สมัยรัตนโกสินทรตอนต้น

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกานต์รวี จิระโกคิน
วันเดือนปีเกิด	13 พฤศจิกายน 2518
สถานที่เกิด	อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	22/95 หมู่ 13 ซ.โชคชัย 4 ลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230
ประวัติการศึกษา	2536 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาการบัญชี พณิชยการสันติราษฎร์ กรุงเทพฯ 2542 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชา นิเทศศาสตร์ (การประชาสัมพันธ์) สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ 2547 ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ